

DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 25

(2006–2007)

Om lov om reindrift (reindrifftsloven)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	8	Departementets vurderinger	29
			8.1	Innledning	29
2	Bakgrunnen for lovforslaget	7	8.2	Lovens struktur og oppbygging	30
			8.3	Lovens generelle utgangspunkt	31
3	Høring og konsultasjoner	8	8.4	Lovens formål	32
3.1	Høringer	8	8.5	Reindriftens rettsgrunnlag og reindriftens arealer	33
3.2	Konsultasjoner	9	8.6	Retten til å eie rein	35
			8.7	Siida	36
4	Reindriften i dag	11	8.8	Siidaandel	38
4.1	Utbredelse og arealgrunnlag	11	8.9	Etablering av siidaandel	38
4.2	Organisering	11	8.10	Sideordnet rekrutteringsandel	39
4.3	Reindriftens naturgrunnlag og ytre påvirkningsfaktorer	11	8.11	Samboerskap	40
4.4	Produksjon og tap	12	8.12	Likestillingsmessige forhold	40
4.5	Reintall og beitegrunnlag	12	8.13	Alminnelige regler om utøvelse av reindrift	40
4.6	Klimaendringer, rovdyr og areal – situasjon	12	8.14	Reinmerke	41
4.7	Reindriften som kulturbærer	13	8.15	Distrikt og distriktsstyring	41
			8.16	Bruksregler	42
5	Gjeldende rett	14	8.17	Beitebruk	43
5.1	Innledning	14	8.18	Reintall	43
5.2	Reindriftens rettsgrunnlag	14	8.19	Distriktsplan	47
5.3	Reindrifftsloven 1978	15	8.20	Jordskifterettens rolle	47
5.4	Behovet for lovendringer	19	8.21	Myndighetsorganer og forvaltning ..	48
			8.22	Reinoppsyn	49
6	Reindrifftslovgivningen i Sverige og Finland	21	8.23	Mekling	49
			8.24	Sanksjoner	49
			8.25	Instruksjonsmyndighet og omgjøringsadgang	50
7	Reindrifftslovutvalgets forslag	23	9	Økonomiske, administrative og miljømessige konsekvenser	51
7.1	Utvalgets generelle vurderinger	23			
7.2	Siida	24	10	Merknader til de enkelte bestemmelser	52
7.3	Siidaandel	24			
7.4	Sideordnet rekrutteringsandel	25			
7.5	Reinmerke	25			
7.6	Distrikt og distriktsstyring	26			
7.7	Bruksregler	26			
7.8	Reintall	27			
7.9	Reindrifftsforvaltningen	27			
7.10	Sanksjoner	28			
				Forslag til lov om reindrift (reindrifftsloven)	75

DET KONGELIGE
LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 25

(2006–2007)

Om lov om reindrift (reindrifftsloven)

*Tilråding fra Landbruks- og matdepartementet av 26. januar 2007,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Regjeringen legger med dette fram forslag til ny reindrifftslov.

Det foreslås endringer i forhold til dagens retts-tilstand når det gjelder de interne forhold i næringen. Bestemmelsene i reindrifftsloven av 1978 vedrørende dette har stort sett stått uendret siden loven trådte i kraft 1. juli 1979. Endringene i reindrifftsloven må ses i forhold til Regjeringens og Stortingets overordnede mål for reindrifftspolitikken, dvs. en økonomisk, økologisk og kulturelt bærekraftig reindrift. En viktig premiss for arbeidet med lovforslaget har vært at reindrifften er avhengig av de biologiske ressurser, og at bruken av disse må være bærekraftig i et langsiktig perspektiv. Forslagene til endringer i loven er videre utformet på en slik måte at den bedre støtter opp om disse målene. I dette ligger en lovmessig ramme som sikrer større grad av internt selvstyre i næringen. Etter Regjeringens vurderinger er dette nødvendig for å oppnå bedre måloppnåelse.

Til grunn for forslaget ligger utredning fra Reindrifftslovutvalget avgitt 15. mars 2001 (NOU 2001:35 Forslag til endringer i reindrifftsloven), uttalelser i høringen, synspunkter framkommet under de gjennomførte konsultasjoner med Sameetinget og Norske Reindrifftsamers Landsforbund (NRL), samt generelle rettspolitiske føringer.

Departementet har i tråd med Reindrifftslovutvalgets forslag lagt vekt på kulturen og tradisjo-

nene innenfor reindrifften så langt dette har vært forenlig med de hensyn en reindrifftslov skal ivareta. Det arbeidsmessige fellesskapet *siida* har fått en sentral plass, og utgjør et viktig element i bestemmelsene om intern organisering. Begrepet *siidaandel* foreslås å erstatte dagens driftsenhetsbegrep. Det foreslås åpnet en adgang til å etablere sideordnet rekrutteringsandel for å gi mulighet for smidige generasjonsoverganger. Videre har det vært lagt vekt på å sikre et grunnlag for den enkelte reindrifftsutøvers rettssikkerhet.

Departementet har hatt fokus på likestillingsmessige spørsmål. Norges forpliktelser i henhold til FNs kvinnekonvensjon, som nå er vedtatt inkorporert i norsk rett, har vært lagt til grunn.

Ordringen med reinbeitedistrikter foreslås videreført, men distriktsstyret rendyrkes som et privatrettslig organ. Utarbeidelse av bruksregler for distriktet blir en av distriktsstyrenes viktigste oppgaver. Bruksreglene skal gi nærmere bestemmelser om forvaltning av distriktets ressurser hvor bestemmelser om beitebruk og reintall vil være særlig viktig. Distriktsplanen, som også finnes i gjeldende lov, forutsettes nå bare å gi de opplysninger om reindrifften i distriktet som er nødvendige for den offentlige planleggingen.

En hovedtanke med forslaget er at reindrifften i utgangspunktet ikke skal behøve å være gjenstand for myndighetenes oppmerksomhet gjennom

offentligrettslige reguleringer og vedtak. De private aktører må selv forventes å kunne finne fram til fornuftige og langsiktige løsninger. I den forbindelse foreslås det en bestemmelse om utenrettslig konfliktløsning ved mekling.

I visse situasjoner vil det imidlertid være nødvendig at myndighetene griper inn. Ressursgrunnlaget og hensynet til øvrige samfunnsinteresser vil kunne kreve tiltak fra myndighetenes side fordi det ut fra omstendighetene må anses som et offentlig anliggende. Det samme vil kunne være tilfellet der hvor den interne samhandling i reindriften ikke fungerer, og man står overfor situasjoner som ikke kan løses uten myndighetenes mellomkomst. Det er utformet sanksjonsbestemmelser som etter omstendighetene skal kunne nyttes i ulike situasjoner.

Når det gjelder organiseringen av den offentlige forvaltningen på dette området, foreslår departementet at dagens ordning videreføres inntil videre. På denne bakgrunn er det også hensiktsmessig å utsette spørsmålet om opprettelse av et eget reinoppsyn. Det vises til nærmere omtale av dette spørsmålet i kapittel 8.

Det er foretatt en redaksjonell gjennomgang og opprydding i loven. Dette har ført til at departementet, i tråd med utvalgets forslag, har funnet det mest hensiktsmessig å fremme forslag om en ny lov. Lov om reindrift av 9. juni 1978 nr. 49 forutsettes dermed opphevet fra ikrafttredelsestidspunktet for den nye loven.

Et nytt samerettsutvalg ble oppnevnt i 2001. Utvalget skal utrede spørsmålene omkring den samiske befolknings rettslige stilling når det gjelder retten til, og disponering og bruk av land og vann, i de samiske områdene utenfor Finnmark fylke. Særlig skal reindriften arealbruk og rettigheter vurderes. Som det framgår av kapittel 2 og 8, har det til grunn for fastsettelsen av Reindrifftslovutvalgets mandat ligget en forutsetning om at de mer grunnleggende rettighetsmessige spørsmål skal vurderes av det nye samerettsutvalget.

Stortinget vedtok finnmarksloven i 2005. Etter departementets vurdering får bestemmelsene i finnmarksloven ikke i noen særlig grad betydning for de forhold som omhandles i denne proposisjonen.

I arbeidet med ny lov har departementet hatt flere konsultasjonsmøter med Sametinget og NRL. Det er i alt avholdt syv konsultasjonsmøter, hvorav tre på politisk nivå. I forkant av de siste møtene fikk NRL og Sametinget oversendt utkast til lovttekst. Utkast til lovttekst har også vært behandlet av Sametingets plenum. Konsultasjonene har vært avholdt i tråd med avtale om prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget, stadfestet i kongelig resolusjon 1. juli 2005. Etter Regjeringens syn har konsultasjonene vært både omfattende og uttømmende. Det redegjøres nærmere for innholdet i konsultasjonene under kapittel 3 og 8, herunder om hvor det er enighet og uenighet om lovens innhold.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

Gjeldende reindrifftslov er fra 1978. Loven var gjenstand for revisjon i 1996. Dette revisjonsarbeidet hadde sin bakgrunn i forhold vedrørende ressurs-situasjonen i Finnmark, rettighetsforholdene i Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde og den samepolitiske utvikling som tilsa at Sametinget ble gitt myndighet til å oppnevne medlemmer i de styrende organer. Bestemmelser om styring, forvaltning og interne forhold ble i liten grad viet oppmerksomhet.

I forbindelse med reindrifftsavtaleforhandlingene for avtaleåret 1998/99 fremmet Norske Reindrifftsamers Landsforbund krav om nedsetting av en reindrifftslovkommisjon for en generell gjennomgang av reindrifftsloven. I de påfølgende drøftelser ble man enige om å igangsette et revisjonsarbeid for så vidt gjaldt bestemmelser vedrørende styring, forvaltning og interne forhold i næringen. Det ble forutsatt at mer grunnleggende rettighetsmessige spørsmål skulle behandles av et nytt samerettsutvalg. Dette kom til uttrykk i St.prp. nr. 49 (1997-98) *Om reindrifftsavtalen 1998-99* på følgende måte:

«Departementet forutsetter ut fra dette at spørsmål om endringer i reindrifftsloven, som berører de grunnleggende rettighetsspørsmål for næringen, må vurderes i forbindelse med videreføring av Samerettsutvalgets arbeid. Dette er en prosess som nødvendigvis vil være tidkrevende. Det er imidlertid mye som taler for at en mer begrenset revisjon av loven, som berører forvaltningen og de mer interne forhold i næringen, er ønskelig og nødvendig.»

5. november 1998 nedsatte Landbruksdepartementet et lovutvalg som ble gitt dette mandatet:

«Utvalget skal gjennomgå reindrifftsloven av 9. juni 1978 nr. 49 med sikte på endringer i de bestemmelser som gjelder:

1. Styringen og forvaltningen av reindriften.
2. De interne forhold i reindriften, herunder den enkelte reineiers rettsstilling.»

Utvalget fikk slik sammensetning:

- Professor dr. juris Kirsti Strøm Bull, Oslo
- Reineier Johan Mathis Turi, Kautokeino
- Reineier Inger Anita Smuk, Nesseby
- Reineier John Henrik Eira, Karasjok
- Reineier Aud Renander, Rennebu
- Reineier Betty Kappfjell, Grane
- Reineier Karen Marie Eira Buljo, Kautokeino
- Advokat Erik Keiserud, Bærum
- Ekspedisjonssjef Arne G. Arnesen, Ski
- Reindrifftssjef Jon Meløy, Karasjok
- Seniorforsker dr. art. Nils Oskal, Kautokeino

Professor dr. juris Kirsti Strøm Bull ble oppnevnt som utvalgets leder.

Aud Renander gikk ut av utvalget våren 2000. Hun ble ikke erstattet, idet man vurderte det slik at utvalget hadde kommet så langt i sitt arbeid at det ikke ville være hensiktsmessig å oppnevne nytt medlem. Utvalget fortsatte da sitt arbeid med de gjenværende 10 medlemmer.

Utvalget avgav sin utredning 15. mars 2001. Utredningen er trykket som NOU 2001:35. Når det gjelder bakgrunnen for lovutvalgets arbeid for øvrig, vises det til punkt 2.1 i utredningen.

3 Høring og konsultasjoner

3.1 Høringer

Utredningen ble ved Landbruksdepartementets brev av 1. mars 2002 sendt på høring. I høringsbrevet ble det kort gjort rede for hovedpunktene i utvalgets forslag. Landbruksdepartementet tok for sin del også opp et spørsmål om loven burde inneholde en særskilt bestemmelse om overordnet myndighets instruksjonsmyndighet og omgjøringsadgang i forhold til underordnede myndigheter og vedtak fattet av disse.

Høringsfristen ble satt til 15. august 2002. En del høringsinstanser fikk forlenget frist. Etter avtale med departementet, behandlet Sametinget saken etter at øvrige høringsuttalelser forelå. Sametinget behandlet saken 27. februar 2003.

Høringsbrev og utredning ble sendt følgende:

- Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL)
- Sametinget
- Reindriftsstyret
- Områdestyrene i Øst-Finnmark, Vest-Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområder
- Reindriftsforvaltningen
- Reinbeitedistriktene
- Kontaktutvalget for tamreinlagene i Sør-Norge
- Norges Bondelag
- Norsk Bonde- og Småbrukarlag
- Norges Fjellstyresamband
- Norges Naturvernforbund
- Dyrebeskyttelsen Norge
- Departementene
- Fylkeskommunene Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hedmark, Oppland og Buskerud
- Fylkesmannen i Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hedmark, Oppland og Buskerud
- Fylkeslandbruksstyrene i Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hedmark, Oppland og Buskerud
- Kommunene i Finnmark, Troms og Nord-Trøndelag

- Kommunene i Nordland unntatt Bø, Flakstad, Moskenes, Røst, Træna, Vega, Vestvågøy, Værøy og Øksnes
- Kommunene Selbu, Tydal, Holtålen, Røros, Midtre Gauldal, Rennebu, Meldal og Oppdal i Sør-Trøndelag
- Kommune Os og Engerdal i Hedmark
- Kommunene Lom, Vågå, Gausdal, Øystre Slidre, Vang, Vestre Slidre, Nord-Aurdal, Sør-Aurdal, Etnedal, og Nordre Land i Oppland
- Kommunene Luster og Årdal i Sogn og Fjordane
- Kommunene Hol, Hemsedal, Gol, Nes og Flå i Buskerud
- Politidirektoratet
- Regjeringsadvokaten
- Sivilombudsmannen
- Likestillingsombudet
- Statens dyrehelsetilsyn
- Statskog SF
- Direktoratet for naturforvaltning
- Statens naturoppsyn
- Rettshjelpskontoret for Indre Finnmark
- Samerettsutvalget
- Planlovutvalget
- Kommunenes sentralforbund
- Dommerforeningen
- Den Norske Advokatforening
- Norsk Naturforvalterforening
- Norsk Tjenestemannslag
- Utdanningsforbundet
- Flerfaglig FellesOrganisasjon - 2fo

Senere er utredningen, på bakgrunn av henvendelser til departementet, også sendt en del andre.

Følgende har avgitt realitetsuttalelser:

- Tranøy kommune
- Meldal kommune
- Rennebu kommune
- Midtre Gauldal kommune
- Verran kommune
- Rindal kommune
- Områdestyret i Nord-Trøndelag reinbeiteområde
- Måsøy kommune
- Finnmark Senterparti

- Vadsø kommune
- Alta kommune
- Arbeids- og administrasjonsdepartementet
- Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
- Statens dyrehelsetilsyn
- Likestillingsombudet
- Reinbeitedistrikt 20 Kvaløy/Fala
- Dyrebeskyttelsen Norge
- Fylkesmannen i Nordland
- Olje- og energidepartementet
- Ytre Troms Reinsamelag
- Marit M. Sara Eira
- Reinbeitedistrikt 32-Silvetnjarga
- Fylkesmannen i Troms
- Rendal Renselskap
- Rettshjelpskontoret Indre Finnmark
- Den norske advokatforening
- Porsanger kommune
- Fylkesmannen i Finnmark
- Nordland fylkeskommune
- Finansdepartementet
- Reinbeitedistrikt 33 Spalca
- Samferdselsdepartementet
- Kautokeino kommune
- Flerfaglig FellesOrganisasjon - 2fo
- Harstad kommune
- Områdestyret i Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde
- Surnadal kommune
- Områdestyret i Troms reinbeiteområde
- Hammerfest kommune
- Karasjok kommune
- Fylkeslandbruksstyret i Finnmark
- Fylkesmannen i Hedmark
- Regjeringsadvokaten
- Nærings- og handelsdepartementet
- Direktoratet for naturforvaltning
- Nord-Trøndelag fylkeskommune
- Kommunal- og regionaldepartementet
- Justisdepartementet
- Norges Bondelag
- Essand reinbeitedistrikt
- Norges naturvernforbund
- Ellen Marit Somby Sara
- Elgå reinbeitedistrikt
- Hattfjelldal kommune
- Politidirektoratet
- Fylkeslandbruksstyret i Nordland
- Nordreisa kommune
- Områdestyret i Vest-Finnmark reinbeiteområde
- Norske Reindriftsamers Landsforbund
- Kontaktutvalget for tamreinlagene i Sør-Norge
- Områdestyret i Nordland reinbeiteområde
- Tydal kommune

- Samenes naturressursforbund
- Sør-Varanger kommune
- Miljøverndepartementet
- Nettverk for reindriftskvinner i Kautokeino
- Finnmark jordskifterett
- Områdestyret i Øst-Finnmark reinbeiteområde
- Reindriftsstyret
- Reindriftssjefen
- Kvalsund kommune
- Sametinget

Det vil bli redegjort for høringsinstansenes kommentarer dels i tilknytning til departementets vurderinger i kapittel 8, og dels i merknadene til de enkelte bestemmelser i kapittel 10. Et hovedinntrykk er imidlertid at høringsinstansene gjennomgående er positive til forslagene. Mange presiserer at loven må legge et grunnlag for en forsvarlig ressursforvaltning. Forslaget om overføring av forvaltningsoppgaver på regionalt nivå til fylkesmannen blir stort sett avvist av reindriftnæringen og Sametinget. Andre vurderer forslaget positivt.

3.2 Konsultasjoner

Avtale om prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget ble underskrevet av kommunal- og regionalministeren og sametingspresidenten 11. mai 2005. Ved kongelig resolusjon 1. juli 2005 ble det stadfestet at de avtalte prosedyrene skal gjelde for hele statsforvaltningen. Bakgrunnen for fastsettelsen av konsultasjonsprosedyrene er urfolks rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem. Denne retten er nedfelt i ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater artikkel 6.

Konsultasjonsprosedyrene gjelder i saker som vil kunne påvirke samiske interesser direkte. Revisjon av ny reindriftslov faller klart innenfor de saker som det skal konsulteres om.

Regjeringen bestemte etter tiltredelsen høsten 2005 at arbeidet med å få frem ny reindriftslov skulle prioriteres. Det ble derfor bestemt at konsultasjonene med Sametinget og NRL skulle påbegynnes. Departementet har vært opptatt av å legge opp til grundige konsultasjoner, samt gjennomføre disse på en måte som tilfredsstillende kravene i konsultasjonsprosedyrene. Dette innebærer bl.a. åpenhet og plikt til å prøve å oppnå enighet. I november samme år ble første konsultasjonsmøte med Sametinget avholdt. I januar 2006 ble første konsultasjonsmøtet på politisk nivå avviklet. Det er avholdt totalt syv konsultasjoner etter Regjerin-

gens tiltredelse. I tillegg har det vært tett kontakt på administrativt nivå mellom konsultasjonsmøtene.

I og med at det allerede forelå et grundig bakgrunnsmateriale gjennom reindriftslovutvalgets forslag, har partene hatt et godt utgangspunkt for konsultasjonene. Under konsultasjonene valgte man å konsentrere seg om de punkter i lovutvalgets forslag som ble ansett som spesielt viktige eller vanskelige. På de første møtene ble det utvekslet notater mellom partene. Gjennom disse notatene ble det både trukket opp problemstillinger som man ønsket å drøfte spesielt, samt posisjoner i forhold til ny lov. Etter hvert ble forslag til lovtekst lagt fram som grunnlagsmateriale for konsultasjonsmøtene.

Etter at konsultasjonene var ferdig avsluttet i slutten av juni 2006, utarbeidet departementet et nytt lovutkast som ble oversendt Sametinget for behandling i Sametingets plenum. At Sametingets plenum skal gis anledning til å behandle lovforslaget før Regjeringen tar sin endelige beslutning, følger av konsultasjonsprosedyrene. NRL ble også gitt anledning til å komme med sine merknader til siste utkast.

Reindriftsloven er den første loven av betydning for samiske interesser som fremmes for Stortinget etter at konsultasjonsprosedyrene ble fastsatt.

Det har derfor vært en del utfordringer knyttet til konsultasjonene. Offentlighetsspørsmålet og forholdet til ordinære lovprosedyrer er sentralt i denne sammenheng. I tillegg har det vært ulike forventninger fra partene mht hvordan konsultasjonene skulle gjennomføres. Av konsultasjonsveilederen som er utarbeidet fremgår det klart at Sametinget skal få innsyn i utkast til lovtekst, og at Sametingets plenum også skal gis anledning til å uttale seg om lovutkastet. I og med at Sametingets plenum skulle få uttale seg, ville lovutkastet bli offentlig. Dette medførte at departementene, og deretter regjeringen, har fått seg forelagt lovutkas-

tet to ganger. Et proposisjonsutkast ble ferdigstilt etter at lovutkastet var behandlet av Sametingets plenum, og deretter sendt på departementshøring. Det er Regjeringens klare holdning at konsultasjonsprosedyrene ikke innebærer at selve lovproposisjonen skal være gjenstand for konsultasjoner. Det er selve lovteksten som det skal konsulteres om. Sametinget har ytret ønske om å få seg forelagt mer materiale, og særlig merknadene til loven. Det ble hevdet at det ikke var mulig å få noen god behandling av lovutkastet i Sametingets plenum så lenge det ikke ble utlevert mer bakgrunnsmateriale. Etter departementets vurdering hadde Sametinget det grunnlag som skulle til for at saken kunne forberedes for politisk behandling. For øvrig utarbeidet departementet et notat i etterkant av konsultasjonsmøtene for å avklare de spørsmål som Sametinget kom med i forbindelse med forberedelsen til politisk behandling.

Departementet la opp til at man ville ta ny kontakt med Sametinget og NRL dersom det ble foretatt realitetsendringer i lovutkastet utover eventuelle endringer som ble gjort i tråd med innspill fra Sametinget/NRL. Det er ikke foretatt endringer av en slik karakter at det skulle tilsi nye konsultasjoner. Det er imidlertid foretatt nødvendige opprettinger og oppdateringer samt endringer av lovteknisk karakter.

Til tross for de uenigheter som oppstod i forbindelse med behandlingen av lovutkastet i Sametingets plenum, er partene enige om at konsultasjonene har vært holdt i en positiv og konstruktiv ånd. Det har vært enighet på en god del punkter, mens synspunktene på andre områder divergerer. Et sentralt punkt som det har vært uenighet om, er statens muligheter for ressurskontroll. Det redregjøres senere i proposisjonen for disse forhold, samt om andre forhold der utvalgets forslag er fraveket, herunder hvordan konsultasjonspartene har forholdt seg til spørsmålene. Dette gjøres dels i kapittel 8 og dels i kapittel 10.

4 Reindriften i dag

4.1 Utbredelse og arealgrunnlag

I Norge har reindriften sitt opphav hos den samiske befolkningen. Gjennom historien har reindrift vært utbredt over store deler av landet. I dag utøves samisk reindrift i det vesentligste i fjell- og utmarksområdene i Finnmark, Troms, Nordland og Nord-Trøndelag, samt i deler av Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal (gjelder Trollheimen) og Hedmark. I Nord-Gudbrandsdal og Valdres utøves det reindrift i regi av bygdefolk. Denne reindriften krever tillatelse i henhold til reindriftsloven § 5 som har bestemmelser om utøvelse av reindrift utenfor de samiske reinbeiteområdene, og er organisert som andelslag (tamreinlag). I tillegg utøver Rendal Renselskap, i Rendalen, Engerdal og Trysil, en særegen driftsform basert på avskyting av privateide dyr.

Totalt foregår det reindrift i nærmere 140 av landets kommuner, og på et areal som brutto utgjør om lag 40 % av landarealet i Norge eller ca. 140.000 km². Fra og med Finnmark til og med Sør-Trøndelag utgjør bruttoandelen rundt 80 % av landarealet. Ikke alt av arealet er tilgjengelig som reinbeite. Vann, impediment, dyrket mark og bebygde områder kommer til fradrag. Det anslås at nettoarealet utgjør ca. 90.000 km² eller i underkant av 30 % av Norges fastlandsareal. For øvrig har norske reieiere disponert beiteområder i Sverige i henhold til konvensjon om reinbeite mellom Norge og Sverige av 9. februar 1972. Tilsvarende har svenske reieiere disponert beiteområder i Norge. Denne konvensjonen løp ut 30. april 2005, og det forhandles nå om ny reinbeitekonvensjon med Sverige. Det vises for øvrig til Ot.prp. nr. 75 (2004-2005) og Innst. O. nr. 98 (2004-2005).

4.2 Organisering

Den samiske reindriften er administrativt delt inn i 6 reinbeiteområder, jf. reindriftsloven § 2. Disse er Øst-Finnmark, Vest-Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområder. Det foregår også samisk reindrift i Trollheimen. Dette området ligger utenfor gren-

sene for de øvrige reinbeiteområder, og reindriften her har sitt særlige rettsgrunnlag i form av avtaler med grunneierne og ekspropriasjonsvedtak, jf. lov av 21. desember 1984 nr. 101.

De samiske reinbeiteområdene er delt inn i reinbeitedistrikter. Ordningen med inndeling i distrikter har sin opprinnelse fra slutten av 1800-tallet. Ved utgangen av driftsåret 2005/06 var det totalt 82 reinbeitedistrikter, fordelt på 72 sommer- og helårsbeitedistrikter og 10 distrikter som brukes til vår-/høst- og vinterbeiter for norsk reindrift og/eller som områder for svensk reindrift. Innenfor hvert distrikt utøves reindrift i en eller flere siidaer/driftsgrupper. Siidastrukturen kan variere noe mellom år. De siste årene har det totalt vært ca. 110 sommersiidaer og ca. 150 vintersiidaer.

Siidaene omfatter én eller flere driftsenheter. Innenfor hver driftsenhet er det som oftest flere reieiere med hvert sitt reinmerke. Det var totalt 578 driftsenheter i næringen per 31. mars 2005, hvorav 9 enheter var registrert uten rein. I overkant av 2.850 personer er tilknyttet disse driftsenhetene. Hovedtyngden av den samiske reindriften finnes i Finnmark, med 417 driftsenheter og drøyt 2.100 personer per 31. mars 2005.

Når det gjelder nærmere detaljer om distrikter og driftsforhold i de enkelte reinbeiteområder, vises til utvalgets fremstilling under punkt 3.4.

4.3 Reindriften naturgrunnlag og ytre påvirkningsfaktorer

Reindriften foregår i et arktisk produksjonssystem der man utnytter reinens tilpasning til den nordlige taigaen og tundraen. Reinen er fysiologisk og atferdsmessig tilpasset sitt naturmiljø, både gjennom rask vekst gjennom en kort og intens sommersesong, og ved redusert aktivitetsnivå og energitap gjennom vinteren. Utøverne nytter også reinens tilpasninger gjennom sesongvise flyttinger av reinflokkene mellom ulike beiteområder. Reinens naturlige forflytting og den nomadiske driftsformen er selve bærebjelken for en optimal produksjon i disse områdene. I Finnmark skjer dette gjennom flytting fra karrige og snøfattige vinterbeiter i

innlandet til frodige og fuktige sommerbeiter langs kysten og på øyene. I andre deler av landet er det andre og til dels motsatte flyttemønstre.

4.4 Produksjon og tap

Innen reindriftnæringen er det til dels store forskjeller i produktiviteten, både mellom år og mellom de ulike områdene. Forskjellene går på kalvetilgang, slaktevekter, slaktekvantum og tap. De siste årene har produktiviteten for landet som helhet vært god og økende med lite tap, god kalvetilgang og stort slakteuttak. I noen områder sliter imidlertid næringen med økende tap og synkende produksjon.

Ved utgangen av driftsåret 2004/05 var det i næringen totalt registrert ca. 232.000 rein i vårflokk (før kalving), hvor over 70 % var hjemmehørende i Finnmark. I løpet av driftsåret 2004/05 ble det merket nesten 122.000 kalver, som tilsvarer 80 % av simleflokken. Reineierne oppga at ca. 18.000 av de merkede kalvene (ca. 15 %) og ca. 20.000 voksne dyr (ca. 9 %) gikk tapt i løpet av driftsåret. Fredet rovvilt ble oppgitt som årsak til nesten 90 % av kalvetapet og ca. 70 % av tapet av voksne dyr. Reineierne leverte totalt ca. 88.000 dyr til slakteri (2.107 tonn i slaktekvantum). Dette tilsvarer i gjennomsnitt en totalproduksjon på 9,0 kg per rein i vårflokk, og 14,4 kg per km².

4.5 Reintall og beitegrunnlag

I enkelte områder har reintallet historisk sett variert i betydelig grad. Disse svingningene skyldes et kompleks av faktorer av naturmessig og i noen grad av samfunnsmessig art. I klimatisk gunstige år har det i enkelte områder vært tradisjon hos reindriftsutøverne for å bygge opp flokkene sine slik at de bedre skal kunne motstå tap i harde og vanskelige vintre. Dette har bidratt til at også de naturlige tapene har toppet seg i klimatisk ugunstige år slik at reintallet over tid har fluktuert betydelig. I andre områder har reintallet vært holdt relativt lavt og stabilt, noe som til dels har bidratt til forskjeller i reintall mellom de ulike reinbeiteområdene. Naturlige forskjeller i beitegrunnlaget bidrar også til forskjeller i både reintall og produksjon mellom de ulike reindriftsområdene.

I Finnmark økte reintallet sterkt fra siste halvdel av 1970-tallet og fram til 1989 da det registrerte reintallet nådde et historisk maksimum på ca. 200.000 dyr i vårflokk. I perioden fram til 2000/01 ble dette tallet nesten halvert (ca. 109.000). Siden

2000/01 har reintallet i Finnmark igjen økt (ca. 168.000 per 31. mars 2005). Målsettingen er å søke å holde reintallet relativt stabilt på et langsiktig, økologisk forsvarlig nivå for å sikre en god tilpassning til ressursgrunnlaget, og en produktiv reinflokk som kan gi en økonomisk forutsigbar drift.

Parallelt med reintallsøkningen på 1970- og 1980-tallet, men også videre utover 1990-tallet, ble det dokumentert en sterk reduksjon i lavbeitene i Finnmark, og da særlig på vår- og høstbeitene. Det er en utbredt oppfatning at lav er sensitiv for trakk og hard beiting, og har sen gjenvekst. Foreløpige resultater fra de siste undersøkelsene på Finnmarksvidda viser at i områder med høy beitebelastning er lavbeitene fortsatt slitt, mens i områder med relativt lavere reinitetthet har lavbeitene tatt seg opp. Den raske gjenveksten av lav i sistnevnte områder, skyldes at det i de siste årene har vært mye nedbør om sommeren, noe som generelt gir økende vekstrate på reinlav.

4.6 Klimaendringer, rovdyr og arealsituasjon

Reindriften drives på naturens premisser og er generelt sårbar i forhold til ytre påvirkninger. Dette omfatter både naturlige påvirkningsfaktorer som klima og rovdyr, men også menneskelige faktorer som arealinngrep og forstyrrende aktiviteter.

Generelt kan en si at klimaendringer vil kunne få betydning for tilgang, kvalitet og kvantitet av beite, men også for blant annet områdebruk, flytteveier og flyttetidspunkter, kalvingsland og insektstress. Hvorvidt endringene er mest positive eller mest negative for reindriften, vil variere mellom områder, avhengig av regionale og lokale forhold, samt når og hvordan området brukes av reindriften. Sammenhengene er komplekse og vil være vanskelige å forutsi. I et føre-var-perspektiv vil det derfor være viktig å sikre både en bærekraftig ressurstilpassning og et best mulig arealgrunnlag, som kan gi næringen den nødvendige robusthet og fleksibilitet til å tilpasse seg klimaendringer.

Vekslende forekomster av rovdyr har stort sett alltid utgjort en del av det ytre miljøet som påvirker reindriften. Gjennom sin helårs utnyttelse av fjell- og utmarksområder har reindriftnæringen vært vant til å forholde seg til rovdyr. I de seinere årene har imidlertid rovdyrtapene i mange områder ligget på et fra næringen sett uakseptabelt høyt nivå. Det er en stor utfordring for næring og ansvarlige myndigheter å finne løsninger som reduserer rovdyrtapene, og som sikrer en opprettholdelse av den tradisjonelle nomadiske reindriften.

Reinbeitearealene er under et stadig press fra andre arealbrukere. Dette gjelder blant annet vei- og vassdragsutbygging, Forsvarets virksomhet, hyttebygging, nydyrking, jakt- og friluftsjakter og de senere årenes omfattende planer for vindkraftutbygging. Økt kommersialisering i ly av allemannsretten skaper også utfordringer for reindriften, idet slike aktiviteter fort kan få et omfang og skje i tidsrom som kan være til stor skade og ulempe for reindriften. Etter omstendighetene kan et lite inngrep ødelegge hele årssyklusen. Forholdet til annen utnyttelse av utmarksarealer blir derfor lett konfliktfylt.

Reindriftsrettens geografiske utstrekning er et tema som særlig har stått sentralt i Sør-Trøndelag/Hedmark reinbeiteområde de senere år. Oppmerksomheten har i vesentlig grad sin bakgrunn i Høyesteretts avgjørelse i Korssjøfjellsaken, Rt. 1988 s. 1217. I denne saken kom Høyesterett fram til at det på et nærmere angitt område innenfor forvaltningsgrensene ikke var etablert reindriftsrett gjennom alders tids bruk. Fram til denne dommen hadde det fra næringens og forvaltningens side vært lagt til grunn at det forelå en rett til å utøve reindrift innenfor reinbeiteområdene. I St.meld. nr. 28 (1991-1992) *En bærekraftig reindrift* ble dette forholdet viet betydelig oppmerksomhet, og det ble foreslått endringer i reindriftsloven. For å løse spørsmålet om reindriftsrettens geografiske utstrekning, ble reindriftsloven § 2 endret i 1996 slik at det i loven gis direkte uttrykk for at de utmarksstrekninger som inngår i reinbeiteområdene er å anse som lovlig reindriftsareal med mindre annet følger av særlige rettsforhold, se for øvrig merknader til § 4 i kapittel 10. I tillegg ble reindriftslovens ekspropriasjonshjemmel endret slik at staten er gitt adgang til å ekspropriere rett til reindrift for eventuelle arealer innenfor de samiske reinbeiteområdene hvor domstolene har kommet til at rett til reindrift ikke foreligger. Høyesteretts

avsa 24.oktober 1997 dom i Aursundensaken, Rt. 1997 side 1608. Høyesterett kom til at det på et område innenfor forvaltningsgrensene for det samiske reinbeiteområde ikke var etablert reindriftsrett. Rias Hylling og Femunden reinbeitedistrikter har siden fremmet søknader om ekspropriasjon av beiterett for rein i de områder som er omfattet av henholdsvis Høyesteretts avgjørelse i Aursundensaken og i Korssjøfjellsaken. Som en oppfølging av ekspropriasjonssøknadene, har Landbruks- og matdepartementet oppnevnt et bredt sammensatt forhandlingsutvalg som forhandler med de berørte grunneierne om reinbeiteavtaler i de aktuelle områdene. Siktemålet er å komme frem til balanserte forhandlingsløsninger der det parallelt holdes tett kontakt med reindriften og de berørte kommuner.

4.7 Reindriften som kulturbærer

Samisk reindrift er på mange måter en livsform basert på sterke kulturelle elementer. Reindriften er en viktig bærer av samisk kultur. Samisk språk, bruk av tradisjonelle beiteområder og reinmerker, duodji (husflid) og kunsthåndverk er i denne sammenheng viktig. Det samme gjelder familiemesige og andre sosiale relasjoner. Dette betyr ikke at reindriften ikke tar inn over seg skiftninger i tiden eller er upåvirket av den generelle samfunnsmessige utvikling. Men den klare og bevisste forankring i kulturelle verdier bidrar til å gjøre reindriften som næring og livsform slitesterk i sin kjerne, og motstandskraftig i forhold til påvirkninger. Et viktig element i denne sammenhengen er den tidligere nevnte *siidaen*. Denne er en særegen organisasjonsform for reindriftssamene, som for øvrig bygger på de samme grunnelementene som en finner igjen i reindriften i alle de øvrige områdene i verden hvor tradisjonell reindrift foregår.

5 Gjeldende rett

5.1 Innledning

Når det gjelder de rettslige rammer for utøvelse av reindrift, representerer lov om reindrift av 9. juni 1978 den sentrale lovgivningen på området. I tillegg foreligger det etter hvert en omfattende rettspraksis, særlig i tilknytning til spørsmålene om reindriffts arealrettigheter og det erstatningsrettslige vern.

Nedenfor følger en omtale av selve reindrifftsretten, før det foretas en gjennomgang av reindrifftslovens enkelte bestemmelser. Departementet har for fullstendighetens skyld sett det hensiktsmessig med en presentasjon av hele loven fra 1978. For de deler av loven som ikke er omfattet av utvalgets mandat, er imidlertid dette i noe større grad gjort summarisk. Avslutningsvis gis det en oppsummering med hensyn til behovet for lovendringer. Det vises for øvrig til kapittel 6 og 7 i utvalgets utredning.

5.2 Reindriffts rettsgrunnlag

Reindriften som særskilt og tradisjonell samisk næring og kulturform bygger på sedvane og bruk i alders tid, og har særskilt rettslig vern, jf. Grunnlovens § 110 a og folkerettens regler om urbefolkninger og minoriteter.

Reindriften er en arealavhengig næring og må ha tilgang på alle årstidsbeiter. Presset på reindriffts arealer har imidlertid økt som følge av økt velstand og samfunnsutviklingen generelt. Spørsmål vedrørende det rettslige grunnlaget for reindriffts arealbruk har derfor i de senere år fått økende oppmerksomhet, og det har vært nødvendig å avklare den samiske reindriffts rettslige stilling og vern i forhold til andre interesser.

Med reindriffts rettsgrunnlag ved bruk av areal, siktes det til det grunnlag retten hviler på og ikke rettens nærmere innhold og omfang.

Hovedspørsmålet har vært om retten kun hviler på den reindrifftslovgivning som til enhver tid er gjeldende, eller om den har et selvstendig grunnlag uavhengig av loven.

Oppfatningene om det rettslige grunnlaget for reindriffts bruk av areal har gjennomgått en utvikling, bla som følge av rettsutvikling på flere områder. Det er i dag anerkjent i norsk rett at reindriften har sitt selvstendige rettsgrunnlag uavhengig av loven, basert på den bruk som har vært utøvd i de områder reindrift har foregått fra gammel tid. Loven konstituerer ikke reindrifftsretten, men gir en nærmere beskrivelse av innholdet i disse rettighetene, samt en regulering og styring av utøvelsen. I Høyesteretts plenumsdom i den såkalte Selbusaken, Rt. 2001 side 769, konstaterte Høyesterett at reindrifftsretten er en selvstendig rett hvor rettsgrunnlaget er alders tids bruk. Det dreier seg ikke bare om en tålt bruk. Det vises for øvrig til nærmere omtale av denne sentrale rettsavgjørelsen i St.meld. nr. 33 (2001-2002).

Det er videre gjennom rettspraksis fastslått at reindrifftsamenes rettigheter nyter ekspropriasjonsrettslig vern. Dette innebærer at avståelse av rettigheter til fordel for andre interesser gir grunnlag for erstatning etter alminnelige ekspropriasjonsrettslige prinsipper, jf. Grunnloven § 105.

I 1999 ble lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) vedtatt. Dette innebærer blant annet at konvensjonen om sivile og politiske rettigheter skal gjelde som norsk lov og ha forrang ved motstrid. For reindriften er det særlig artikkel 27 som har betydning fordi den berører vern av det materielle grunnlaget for samisk kultur, herunder rettsvernet for samisk reindrift. Denne artikkelen, sammen med ILO-konvensjonens bestemmelser, er med på å sette begrensninger for hvilke inngrep og tiltak som kan foretas ovenfor reindriften.

Tradisjonelt har man omtalt reindrifftsretten som en *kollektiv rett*. Dette innebærer at det er reindrifftsamenene som er bærere av retten, jf. reindrifftsloven § 3, og som har rett til å drive reindrift på de arealer hvor det fra gammelt av har vært utøvet slik bruk. Det er her tale om reindrifftsamenene som etnisk gruppe, og ikke enkeltpersoner eller mindre grupperinger innenfor dette kollektivet. Den enkelte har en andel i den kollektive rett, og ikke eksklusive rettigheter som nyter særskilt vern internt.

Det har i den senere tid med økende styrke vært hevdet at et slikt utgangspunkt må nyanseres. En problemstilling her kan bl.a. være om en eventuell regulering fra myndighetenes side vil innebære en endret beitebruk driftsgruppene imellom. Kan myndighetene fritt foreta slik regulering, eller kan grupper eller siidaer ha utøvd en så festnet bruk av bestemte områder at det er etablert en rett som internt i reindriften nyter ekspropriasjonsrettslig vern? Dette er spørsmål som så langt ikke har fått noen klar løsning i rettspraksis. I Rt. 2000 side 1578 forutsatte imidlertid Høyesterett at en driftsgruppe i det angjeldende reinbeitedistrikt ikke uten videre kunne ta i bruk områder som de øvrige driftsgruppene tradisjonelt hadde benyttet, og at det aktuelle inngrepet i erstatningsrettslig sammenheng måtte vurderes i forhold til den berørte driftsgruppens areal og ikke hele distriktet. Problemstillingene er nærmere omtalt av Reindriftslovutvalget i kapittel 7. Departementet kommer nærmere tilbake til dette under de generelle vurderingene nedenfor i kapittel 8.

5.3 Reindriftsloven 1978

Lov om reindrift av 9. juni 1978 nr. 49 avløste reindriftsloven av 1933. Loven var i 1996 gjenstand for en betydelig revisjon hvor bakgrunnen var beitesituasjonen i Finnmark, rettighetsforholdene i sør-områdene og den samepolitiske utvikling som tilsa at Sametinget fikk større innflytelse gjennom representasjon i de styrende organer. Det vises til Ot.prp. nr. 28 (1994-95).

I henhold til § 1 er formålet med gjeldende lov å legge forholdene til rette for en økologisk bærekraftig utnyttning av reinbeiteressursene til gagn for reindriftsbefolkningen og samfunnet for øvrig. Utviklingen og utøvelsen av næringen forutsettes å gi grunnlag for trygge økonomiske og sosiale kår for dem som har reindrift som yrke, samtidig som deres rettigheter sikres. Reindriften skal bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur i samsvar med Grunnloven § 110 a og folkerettens regler om urbefolkninger og minoriteter. Innenfor disse formål skal loven fastlegge rammer for reindriftsutøvernes rettigheter og plikter og regulere forholdet til andre næringer og samfunnsinteresser. Loven skal, så langt som nødvendig, regulere det innbyrdes forhold mellom reindriftsutøvere, og skape grunnlag for en hensiktsmessig organisering og administrasjon.

§ 2 legger grunnlag for inndeling i reinbeiteområder og distrikter, samt fastsetting av reintall, vektgrenser og andre rammebetingelser.

Når det gjelder den geografiske inndeling, sies det i § 2 første ledd tredje punktum at de utmarksstrekninger som inngår i beitearealene er å anse som lovlig reindriftsareal med mindre annet følger av særlige rettsforhold. I Selbuddommen, Rt. 2001 side 769, er det fastslått at man ved vurdering av om det gjennom bruken er etablert rettigheter, må tillegge forhold som særkjenner samisk bruksutøvelse avgjørende vekt.

Hvem som kan utøve reindrift følger av reindriftsloven §§ 3 og 4.

Den sentrale bestemmelse er reindriftsloven § 3 første ledd første punktum som bestemmer at bare personer av samisk ætt som er bosatt i Norge, har rett til å utøve reindrift i reinbeiteområde. Kravet om at man skal være bosatt i Norge er praktisk begrunnet i lovens øvrige krav om ansvarsforhold og driveplikt. Loven eller dens forarbeider gir ikke noen nærmere anvisning på hva som forstås med samisk ætt. Spørsmålet kommer imidlertid sjelden opp, idet det er kriteriene i annet punktum som i praksis representerer terskelen. I henhold til annet punktum kreves det for å inneha reinmerke eller driftsenhet at man enten selv ved lovens ikrafttredelse hadde reindrift i reinbeitedistrikt som hovednæring, eller at en av foreldrene eller besteforeldrene har hatt reindrift som hovednæring. For øvrig gir ekteskap rett til utøvelse av reindrift sammen med ektefellen. Denne retten foreligger i utgangspunktet bare så lenge ekteskapet består. Ut fra dette kan man si at reindrift er en særrett for medlemmer av reindriftsfamilier. Adopsjon er i denne sammenheng uttrykkelig likestilt.

For å begynne som selvstendig næringsdrivende i reindrift kreves etter § 4 første ledd samtykke av områdestyret gjennom registrering av driftsenhet. Slikt samtykke er imidlertid ikke nødvendig dersom det er tale om udelt overgang til en nærmere avgrenset personkrets. Dette, som innebærer et praktisk viktig unntak, gjelder ektefelle eller noen som i rett opp- eller nedstigende linje eller i første sidelinje til og med barn av søsken er beslektet med eieren eller eierens ektefelle, forutsatt at vedkommende fyller vilkårene i § 3.

Med driftsenhet forstås i henhold til annet ledd en reinhjord som eies og drives av én ansvarlig leder, eller av ektefellene i fellesskap, når de begge eier rein i eget merke i hjorden.

Kravet om ansvarlig(e) leder(e) er nødvendig for at det ikke skal være tvil om hvem som er den ansvarlige i forhold til lovens ulike krav. Der hvor en driftsenhet eies og drives av ektefellene i fellesskap, er begge ektefeller solidarisk ansvarlige for driften av hele hjorden som hører til driftsenheten. Dersom begge ektefeller innehar egen driftsenhet

ved ekteskapets inngåelse, kan disse opprettholdes. Denne presisering kom inn ved revisjonen i 1996 ut fra likestillingsmessige hensyn. Landbruks- og matdepartementet hadde tidligere, på bakgrunn av en henvendelse fra Likestillingsombudet, endret en praksis som innebar at den ene driftsenheten måtte opphøre når ekteskap ble inngått. Som regel var det mannen som ble stående som innehaver av driftsenhet i slike tilfeller, og dette var uheldig i en likestillingsmessig sammenheng. Ansvarsforholdet når begge driftsenheter beholdes er imidlertid solidarisk som ved felles driftsenhet.

Etter § 4 annet ledd kan en driftsenhet også inneholde rein som tilhører en nærmere bestemt krets av slektninger som er den samme som nevnt ovenfor. Det er altså ingen nødvendig betingelse for å drive reindrift at man har egen driftsenhet, og alle som driver med reindrift i medhold av § 3 har de rettigheter som følger av loven. I en driftsenhet kan det således være flere selvstendige utøvere som driver for egen regning. Før lovendringen i 1996 var loven direkte til hinder for dette, idet det framgikk at det ikke var adgang til å medføre rein som tilhørte noen som utøver reindrift som selvstendig næringsdrivende. I praksis var imidlertid situasjonen en annen idet det i stor utstrekning fant sted «gråetableringer» i driftsenhetene. Siden begrepet selvstendig næringsdrivende ikke var definert og bestemmelsen framstod som uklar og på mange måter uten virkning, kunne den like gjerne tas ut. I stedet kom kravet om eierprosent i tredje ledd. Det vises til utvalgets utredning punkt 6.2.6.

Det er en absolutt forutsetning for å utøve reindrift at det foreligger tilknytning til driftsenhet. Etter § 16 skal all rein være merket med eiers registrerte merke, og etter § 17 fjerde ledd er det et vilkår for å få registrert, inneha eller bruke reinmerke at reinen inngår i godkjent driftsenhet som enten er registrert i vedkommendes navn eller annen person nevnt i § 4 annet ledd eller § 3 tredje ledd. Man kan altså ikke la rein beite i reinbeiteområdene uten at en slik forankring i driftsenhet foreligger.

Reindriftsloven § 5 har bestemmelser om reindrift utenfor de samiske reinbeiteområdene, jf. § 2. Her er særskilt tillatelse av Landbruks- og matdepartementet nødvendig, og et vilkår er at søker har rettslig adgang til å disponere tilstrekkelig store og hensiktsmessige arealer til slik virksomhet.

I §§ 6 og 7 er det bestemmelser om opprettelse av de kollegiale styringsorganene reindriftsstyret og områdestyrene. Reindriftsstyret oppnevnes av Sametinget og Landbruks- og matdepartementet,

og områdestyrene av Sametinget og fylkestinget. Sametingets oppnevningsmyndighet kom inn ved lovrevisjonen i 1996. Ved oppnevningen skal det legges vekt på en rimelig geografisk fordeling, allsidige faglige forutsetninger og samfunns erfaring og mest mulig lik representasjon av begge kjønn. Blant medlemmene skal det være aktive utøvere av reindrift i reinbeiteområdet, og reindriftens organisasjoner skal ha forslagsrett. Når det gjelder områdestyrene, presiserte Landbrukskomitéen i forbindelse med behandlingen i Stortinget at det burde legges sterk vekt på forslag fra reindriftens organisasjoner, og som hovedregel bør reieneiere være i flertall, jf. Innst. O. nr. 98 (1976-77) og Innst. O. nr. 37 (1977-78). Styringsorganene spiller en sentral og viktig rolle, og har en rekke oppgaver fastsatt i lov og instruks. De er å anse som statlige forvaltningsorganer.

I henhold til § 8 første ledd skal det være et distriktsstyre valgt av og blant de aktive utøvere av reindrift i distriktet. Distriktsstyret har i hovedsak privatrettslige oppgaver, men også noen oppgaver av offentligrettslig karakter. De offentligrettslige oppgavene er påbud om merking, skilling og telling etter § 8 tredje ledd og § 22 første og annet ledd, kontroll av reinmerke etter § 23 annet ledd, og pålegg om utdriving av rein til lovlig beiteareal etter § 24 annet ledd. Videre har distriktsstyret ansvar for utarbeidelse av distriktsplan og ileggelse av ressursavgift i henhold til § 8 a og § 8 b fjerde ledd.

Distriktsstyret er i noen sammenhenger prosessuelle rettssubjekter. Det kan særlig vises til § 8 annet ledd hvor det heter at distriktsstyret ved lederen representerer distriktets interesser og kan inngå forlik, saksøke og saksøkes på vegne av distriktet i felles anliggender. Den prosessuelle posisjon vil også kunne føre til at kollektivet får materielle rettigheter eller plikter. Etter § 25 om erstatning ved skade, se nedenfor, kan skadelidte rette krav også mot distriktet som i så fall blir erstatningspliktig dersom skadelidte får medhold i sitt krav.

Bestemmelsene om distriktsplan i § 8 a kom inn i loven ved revisjonen i 1996. Formålet med disse bestemmelser var å få et nytt og tjenlig middel i ressursstyringen. Distriktsplanen skal inneholde en rekke oppregnede elementer, hvor en samlet strategi for utnytting av distriktets tilgjengelige ressurser står sentralt.

§ 8 b har bestemmelser om virkning av og brudd på distriktsplan. Det framgår at alle driftsenheter i distriktet plikter å følge stadfestet distriktsplan, og at vesentlig brudd på planen kan medføre pålegg om tvangstiltak.

Dersom driftsenheten har ført på beite flere rein enn det reintall enheten er tildelt, kan distriktsstyret pålegge enheten ressursavgift. Dette er et virkemiddel for styring av reintallet i det enkelte reinbeitedistrikt, og er et ledd i den interne ressursstyringen i form av en intern sanksjonering overfor den som har forsynt seg mer av fellesskapets ressurser enn det han eller hun er berettiget til, jf. Ot.prp. nr. 28 (1994-95).

§ 9 fastslår at retten til å utøve reindrift er en bruksrett som, uten hensyn til hvem som eier grunnen og så langt det ikke følger av særlige rettsforhold, omfatter:

- rett til opphold med rein og til ferdsel, flytting og flyttleier
- rett til beite for rein
- rett til anbringelse av anlegg som trengs til reindriften
- rett til brensel og trevirke
- rett til jakt, fangst og fiske

Innholdet i dette er nærmere presisert i §§ 10-14.

§ 10 har bestemmelser om opphold, ferdsel og flyttleier. Når det gjelder sistnevnte, skal det framheves at disse ikke må stenges. Departementet kan imidlertid samtykke i omlegging av flyttleier dersom berettigede interesser gir grunn til det. Bestemmelsen representerer det eneste arealdisponeringsforbudet i reindriftsloven. Flyttveier kan imidlertid bli berørt og eventuelt stengt i forbindelse med mer omfattende tiltak når forutsetningene for ekspropriasjon foreligger. Dette vil blant annet kunne gjelde ved vassdragsutbygging og anlegg av veier.

I § 11 framgår det at retten til beite gir adgang til å la reinen beite i fjellet og i annen utmarksstrekning, herunder tidligere dyrket mark og slåtteng dersom arealene ligger for seg selv uten tilknytning til bebodde områder eller dyrkede arealer i drift, og de ikke er holdt i hevd eller brukes som kulturbeite. Er sistnevnte områder inngjerdet med gjerde som freder for rein, gjelder ikke beiterett. Når det gjelder hva som skal anses som utmark, vil friluftslovens definisjon av innmark være veiledende, jf. denne lov § 1 a. Det som etter dette ikke anses som innmark, er å anse som utmark.

§ 12 omhandler retten til å oppføre gjerder og anlegg i reindriften. De viktigste typer anlegg er sperregjerder, arbeidsgjerder og slakteanlegg. Det er gitt nærmere kriterier i loven for slik oppføring. Det skal tas hensyn til fysiske omgivelser, og anleggene må ikke være til vesentlig skade eller ulempe for grunneieren eller andre rettmessige interesser. Under dette alternativet faller blant annet hensynet til andre reindriftsutøvere og allmennheten.

Gjerder og anlegg som skal bli stående ut over en sesong, krever etter annet ledd godkjenning av departementet. Større anlegg krever dessuten en vurdering av de samlede miljømessige konsekvenser sammenholdt med de reindriftsfaglige behov for anlegget. Dersom grunneier ikke gir sitt samtykke, kan det likevel gis tillatelse mot erstatning for eventuelt tap. Slik erstatning fastsettes ved skjønn. Tredje ledd inneholder direkte hjemmel for riving av ulovlig anlegg. Dersom vilkårene er oppfylt, kan reindriftsmyndighetene iverksette riving. Noen kjennelse av namsretten, jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 13-14, er ikke nødvendig.

Retten til brensel og trevirke i § 13 gjelder eget bruk i forbindelse med lovlig utøvelse av reindrift. Dette innebærer at retten gjelder der hvor man til enhver tid befinner seg med flokken, og også for bolighus dersom dette ligger slik til at det faktisk tjener som base for driften.

I § 14 er det gitt bestemmelser om retten til jakt, fangst og fiske. Også her gjelder retten der hvor reinbeite til enhver tid lovlig foregår. Man kan altså ikke, under henvisning til denne bestemmelse, for eksempel fiske i vinterbeiteområdene om sommeren. Spørsmålet har vært oppe for domstolene hvor en slik forståelse er lagt til grunn. Derimot er det antatt at retten her ikke er begrenset til husbehov. Det vises for øvrig til utredningens punkt 7.6.

§ 15 inneholder bestemmelser som regulerer nærmere forholdet mellom reindriftsretten og grunneierretten. Det følger av denne bestemmelse at grunneier eller bruksberettiget ikke må utnytte sin eiendom i reinbeiteområde på en slik måte at det er til vesentlig skade eller ulempe for reindriftsutøvelse i samsvar med denne lov. Første punktum er likevel ikke til hinder for vanlig utnytting av eiendommen til jordbruk, skogbruk eller annen utnytting av utmark til landbruksformål. Formålet med bestemmelsen er i første rekke å gjøre det klart hva slags bruk grunneier og andre bruksberettigede kan gjøre på eiendommen uten å komme i konflikt med reindriftsretten. Hensikten er å klargjøre hvilke disposisjoner som fritt kan foretas, hva som krever en nærmere avklaring eller eventuelt ikke kan gjøres uten ekspropriasjon. Bestemmelsen er på linje med servituttolven § 2, som pålegger både rettshaver og eier å ikke benytte eiendommen til urimelig hinder for den andre part. Den er ingen offentligrettslig regulering av arealdisponeringene, men gjelder det privatrettslige forholdet mellom grunneier/bruksrettshaver og reindriftnæringen.

§§ 16-18 inneholder regler om merking av rein.

Merking med øresnitt har lange tradisjoner og merkebestemmelsene innebærer viktige ordensregler.

All tamrein skal være merket. Reinen skal merkes med eierens registrerte merke innen 31. oktober det år den er født. Dersom reinen ikke er merket på foreskrevet måte og således ikke er identifiserbar, faller eiendomsretten bort og overføres til fellesskapet.

Alle selvstendige næringsdrivende i reindrift kan kreve å få registrert ett reinmerke. Ektefeller som driver reindrift i fellesskap kan kreve å få registrert ett reinmerke hver for seg og ett merke til hvert barn. Flere personer som utøver reindrift i fellesskap i reinbeiteområde kan bruke ett felles merke på dyrene, dersom områdestyret samtykker i at deres rein regnes som en driftsenhet.

Reinmerke kan ikke tas i bruk til merking før det er registrert. Det er en egen merkenemnd i hvert reinbeiteområde som behandler søknader om registrering av merke, jf. forskrift om merking av tamrein av 12. juni 1984.

Etter § 19 skal innehaver av driftsenhet hvert år gi melding til distriktsstyret om reindriften i det forrige driftsåret (1. april til 31. mars). Distriktsstyret skal gi melding om reindriften i distriktet til områdestyret.

I § 20 finnes bestemmelser om driveplikt. Dette er en plikt som følger av retten til beite, flytting m.m. Begrepet driveplikt kom inn i loven i 1996 i stedet for begrepene vokteplikt og tamhetsgrad som man etter hvert fant lite tjenlige i forhold til den utvikling som hadde funnet sted i reindriften. Bestemmelsene i § 20 slik den nå lyder, har som mål å gi anvisning på en mer treffende og tjenlig faglig standard i loven. Driveplikten er rettet direkte mot driftsenheten og kobles til de krav til distriktsplan som følger av § 8 a.

Reinen skal være under forsvarlig kontroll og skal holdes på lovlig beite. Det innebærer at den ansvarlige skal vite hvor flokken befinner seg, og operativt til enhver tid kunne gripe inn dersom reinen kommer inn på ulovlig beiteareal.

Etter annet ledd skal innehaver av driftsenhet ha reindrift som yrke og hovedvirksomhet. For ektefeller som innehar driftsenhet i fellesskap gjelder dette minst én av ektefellene.

I henhold til tredje ledd kan driveplikten for to år ivaretas av en fullmektig.

Fjerde ledd inneholder en hjemmel for avvikling av driftsenhet ved forsømmelse av driveplikt eller hvor vedkommende på annen måte innretter seg eller opptrer slik at det er til vesentlig skade for næringen eller andre rettighetshavere. Det følger

av sakens natur at det skal foreligge kvalifiserte grunner for at slik avvikling skal kunne vedtas.

§§ 21, 22 og 23 har bestemmelser om sammenblanding, skilling og samling av rein. Dette er samhandlingsregler av betydning for den praktiske reindrifftsutøvelsen, og som stiller nærmere krav til varsling og framgangsmåter i forskjellige sammenhenger. Myndighetene kan i visse situasjoner også gripe inn. Distriktsstyret har her oppgaver av offentligrettslig karakter, jf. ovenfor.

I § 24 finnes ulike bestemmelser om utdriving av ulovlig beitende rein. Plikten har i praksis sammenheng med driveplikten, men det er viktig å presisere at det er tale om to separate plikter. Driveplikten behøver ikke nødvendigvis å være misligholdt selv om reinen kommer inn på ulovlig område. Forskjellige omstendigheter kan ha gjort det umulig å hindre dette. Det faktum at reinen er kommet inn på ulovlig område utløser imidlertid en plikt til å drive reinen tilbake så snart dette på en forsvarlig måte lar seg gjøre.

I §§ 25, 26 og 27 finnes bestemmelser om ansvar for skade reinen volder. Det fastslås i § 25 et objektivt ansvar, uten hensyn til skyld, for reineieren. Reineierne i distriktet er solidarisk ansvarlige, en for alle og alle for en. For nærmere detaljer om blant annet lempninger i ansvaret og erstatningsskjønn, vises det til de enkelte paragrafer.

I § 28 finnes bestemmelser om ferdsel i områder hvor tamrein beiter. Det fastslås i første ledd en plikt til å vise hensyn og opptre med varsomhet slik at reinen ikke uroes eller skremmes under beiting, flytting mv. I annet ledd framgår det at områdestyret etter anmodning fra vedkommende distriktsstyre kan nedlegge tidsbegrenset forbud mot visse typer arrangementer som kan være til særlig skade for reindriften.

§ 29 har bestemmelser om ansvar for hund, og fastslår at hundeloven gjelder.

Etter § 30 første ledd kan departementet ved forskrift regulere opptaining av reinlav mv.

Bestemmelsen i § 30 andre ledd kom inn ved lovrevisjonen i 1996. Siktemålet med dette er å ha en mulighet til å forby alternativ reinproduksjon utøvet av andre enn berettigede reindriftsamer. Med dette gis det klar beskjed om at for eksempel inngjerding av en stor fjelleiendom for «reinfarming» i reinbeitedistrikt ikke kan påregnes tillatt. Dette er en naturlig konsekvens av at reindrifftsretten ikke tilligger eiendomsretten.

Ved lovendringen i 1996 ble bestemmelsen om ekspropriasjon i § 31 utvidet til generelt å gi adgang til ekspropriasjon av rett til reinbeite innenfor de samiske reinbeiteområdene. Den var tidligere en bestemmelse om avståelse til særskilt

bruk, for eksempel i forbindelse med transport av rein og anbringelse av anlegg. Bestemmelsen vil etter endringen særlig ha sin praktiske betydning der hvor det ved tvist om reindrifftsrettens eksistens foreligger dom i rettsapparatet i reindriffts disfavør. Bestemmelsen er utformet som en alminnelig ekspropriasjonshjemmel hvor det på vanlig måte skal foretas en avveining av fordeler og ulemper ved inngrepet og hvor det må framstå som utvilsomt at dette er til mer gagn enn skade. Annet ledd har en særlig bestemmelse om saksomkostninger. Etter denne kan saksøker fritas for å erstatte saksøktes saksomkostnader så fremt saksøkte etter forhandlinger har avslått eller unnlatt å svare på tilbud, og han vedskjønnsavgjørelsen ikke oppnår mer enn tilbudet.

I § 32 finnes bestemmelser om reindrifftsfond. Midlene er felles midler som kan komme fra erstatninger, utbytte av umerket og uidentifiserbar rein, jf. § 16 tredje ledd. Midlene i fondet skal brukes til fremme av reindrifftsnaeringen i reinbeiteområdene.

I § 33 har departementet en generell hjemmel til å utferdige forskrifter.

I § 34 er bestemmelsene om tvangstiltak samlet. Den sentrale og generelle bestemmelse om gjennomføring av vedtak med tvang er § 34 annet ledd. Etter denne bestemmelse kan områdestyret eller reindrifftsstyret gjøre vedtak om tvangstiltak ved vesentlig brudd på lovlig fattet vedtak. Vedtak om tvangstiltak kan gå ut på at det foretas nødvendig arbeid med rein eller reinflokk for eiers regning. Tvangstiltak kan også gå ut på å redusere, avvike eller overføre driftsenhet. I henhold til § 34 fjerde ledd er reindrifftsorganenes vedtak om tvangstiltak tvangsgrunnlag, og kan fullbyrdes etter reglene i tvangsfullbyrdesloven. Tvangsvedtak i henhold til § 34 kan således fullbyrdes uten å gå veien om dom, noe som ellers vil være nødvendig for å få tvangsgrunnlag. Tvangsfullbyrdesloven av 26. juni 1992 nr. 86 § 13-2 som gjelder fullbyrdelse av krav på annet enn penger, fastslår i første ledd at forhold som er tvangsgrunnlag etter særlig lovbestemmelse er grunnlag for fullbyrdelse etter lovens kapittel 13. Reindrifftsloven § 34 fjerde ledd er altså en slik særlig lovbestemmelse.

§ 35 fastslår at forvaltningsloven gjelder for de administrative og kollegiale organer. For distriktsstyret framgår det at forvaltningsloven gjelder så langt dette er fastsatt i forskrift. Slik forskrift er ikke gitt, men forvaltningsloven gjelder likevel i de saker hvor distriktsstyret må anses å utøve offentlig myndighet.

§ 36 inneholder en bestemmelse om bøtestraff for overtredelse av forskrifter, pålegg, forbud eller andre bestemmelser.

5.4 Behovet for lovendringer

Reindrifftslovutvalget sier i sin utredning blant annet følgende (punkt 9.1.2 side 88/89):

«Bestemmelsene i 1978-loven som gjelder de interne forhold i reindrifften, har først og fremst et offentligrettslig preg. Svært mange spørsmål er det opp til myndighetene å avgjøre. Reglene er utformet slik at det er et stort rom for skjønn i avgjørelsen av de enkelte spørsmål. Loven bygger på det syn at vedtaksorganene, enten det er distriktsstyret, områdestyret, Reindrifftsstyret eller departementet, står temmelig fritt i avgjørelsen.

De fleste spørsmål er således overlatt til forvaltningsorganets skjønn å avgjøre. Det vil si at det er få rettslige skranker for forvaltningens skjønnsutøvelse, bortsett fra de generelle forvaltningsrettslige prinsipper om kontradiktorisk behandling, habilitet og at avgjørelsen må være saklig og ikke føre til usaklig forskjellsbehandling. Lovens forarbeider gir liten veiledning for hvordan reglene skal forstås. Det er også sparsomt med rundskriv og nærmere retningslinjer om hvordan lovens regler skal anvendes. Dette skaper usikkerhet både hos forvaltningen og reieneierne om rekkevidden av lovens regler.

Det er få regler i loven som sier direkte noe om rettigheter og plikter reieneierne imellom. Loven kan gi inntrykk av at det er først gjennom vedtak av myndighetene i konkrete saker at reieneierne har plikt til å overholde lover og regler. Det blir dermed opp til de offentlige styringsorganene å trekke opp prinsippene og retningslinjene for forholdet reieneierne imellom. Dette gir liten forutberegnlighet for utøverne, også fordi det som nevnt i liten utstrekning er utarbeidet rundskriv og retningslinjer.

En gjennomgang av områdestyrenes sakskart for de siste årene viser dessuten at svært få saker dreier seg om spørsmål vedrørende reindrifftsloven. Derfor har det gjennom konkrete avgjørelser i liten utstrekning dannet seg retningslinjer om hvordan loven skal forstås.

Dagens reindrifftslov bygger på det syn at det offentlige står fritt til å organisere reindrifften på den måten som stemmer med den til enhver tid rådende politikk. Det er f.eks. opp til myndighetene innenfor lovens rammer og formål å avgjøre distriktsinndeling, tildeling av driftsenheter og reintall osv. basert på vurde-

ringer om hva som finnes hensiktsmessig og forsvarlig.»

En hovedinnvending mot dagens lov har vært at den i for stor grad har en «norsk» innfallsvinkel og at den rett og slett ikke fungerer på en tilfredsstillende måte i en reindriftssamisk kontekst. Særlig har driftsenhetsbegrepet, som ble innført ved 1978-loven, hatt dårlig klang i sentrale områder. Behovet for lovendringer knytter seg således til et behov for å utforme bestemmelser for de interne forhold i reindriften som treffer bedre enn gjeldende lov. Videre er det behov for visse endringer ut fra likestillingsmessige betraktninger. Reindriften har gjennom de siste tiårs tekniske og økonomiske utvikling i økende grad blitt mannsdominert. Dette er en uønsket utvikling som blir forsøkt motvirket ved ulike tiltak.

Som andre offentlige virksomheter, må den offentlige forvaltning av reindriften fra tid til annen vurderes nærmere for å avklare om den er hensiktsmessig i forhold til de oppgaver som skal utføres og vedtatte politiske målsettinger. Dette var også bakgrunnen for utvalgets mandat. Som det framgår av kapittel 8, har imidlertid departementet her ikke tatt stilling til utvalgets forslag eller vurdert andre løsninger. Dette har blant annet sammenheng med Sametingets innspill i høringen hvor det ble bedt om at spørsmål vedrørende samisk selvbestemmelse og forholdet til reindriften ble gjenstand for nærmere utredninger. Etter departementets syn må forvaltningsspørsmålene ses i forbindelse med en mer generell avklaring av spørsmålet om Sametingets myndighet og innflytelse.

6 Reindriftslovgivningen i Sverige og Finland

Det foregår reindrift i en del andre land. Det vises til kapittel 8 i utvalgets utredning hvor det er gjort nærmere rede for dette. Her skal det bare gis en omtale av den rettslige og administrative situasjonen i Sverige og Finland, som er de land det er mest nærliggende å sammenlikne seg med.

Sverige

Reindriftnæringen i Sverige reguleres i Rennäringslagen (1971: 437). Loven trådte i kraft 1. juli 1971 og erstattet loven (1928: 309) om de svenske lappenes rett til reinbeite i Sverige og loven (1960: 144) om reinmerker.

Samenes rettigheter har i loven betegnelsen reindriftsrett. De rettigheter som ifølge Rennäringslagen tilkommer samene beskrives i § 1 som en rett for den som er av samisk herkomst til å bruke land og vann til underhold for seg og sine rein. Reindriften kan foregå på så vel statlig og kommunal som privat grunn. I retten inngår blant annet rett til reinbeite, jakt, fiske og et visst skogsutbytte. Retten tilkommer den samiske befolkningen og bygger på «urminnes hävd». Den står på privatrettslig grunn og er på samme måte som eiendomsretten ekspropriasjonsrettslig vernet. Reindriftsretten består således uavhengig av loven, men innhold og utøvelse reguleres gjennom den til enhver tid gjeldende lovgivning. Beiteretten og den tilknyttede retten til å utnytte grunnen til forskjellige innretninger til reindriften omtales tradisjonelt som en kollektiv rett for de reindriftsutøvende medlemmer i samebyen (se nedenfor).

Som i Norge, foreligger et omfattende system med reinmerker. All rein skal være merket med eiers registrerte reinmerke.

Reindriftsretten utøves av den som er medlem av sameby. I alt er det 51 samebyer.

En sameby er dels et geografisk område, dels en økonomisk og administrativ sammenslutning. Samebyen har ifølge § 9 i loven blant annet til formål å forestå reindriften til medlemmenes felles beste. Samebyen representerer medlemmene i spørsmål som gjelder reindriften og medlemmenes felles interesser innen reindriftnæringen ellers (§ 10). Samebyen er rettslig representant ved tvister der det er konflikt mellom interessene

når det gjelder bruk av jord m.m. Det påligger videre samebyen å ivareta reindriftnæringens interesser i forskjellige forhandlinger med for eksempel de statlige myndigheter. Også i kontakten med kommunene, blant annet når det gjelder planlegging og planarbeid, representerer samebyen reindriftsinteressene. Samebymedlemmers rett til å delta i beslutninger om hvordan samebyen skal styres, utøves på samebymøte. For å lede reindriften innen samebyen og forestå de nødvendige felles oppgaver finnes et styre som utpekes av samebymøtet. Samebyens utgifter for reindriften fordeles mellom reieneierne etter det antall rein de har.

Spørsmålet om medlemskap avgjøres av samebyen, og er avhengig av om den som har til hensikt å utøve reindrift innen samebyens beiteområde er eller har vært knyttet til reindriften innen samebyen. Noen alminnelig akseptert definisjon av begrepet same har hittil ikke forekommet i svensk lovgivning. Av lovteksten fremgår bare at med same menes den som er av samisk herkomst. Den som har giftet seg med en same og ikke selv er same, kan bli delaktig i reindriften ved at vedkommende blir opptatt som medlem i en sameby.

I hver sameby finnes et varierende antall *renskötselsforetak*, i alt om lag 900. Med slike foretak forstås virksomhet som utøves av *renskötande medlem* av sameby med sitt husfolk. *Rensköta* defineres i loven som reieneier som *tar aktivt del i samebyens renskötselverksamhet*. Der hvor flere renskötande medlemmer finnes i samme hushold og dermed i samme foretak, har en av disse fått betegnelsen *företagsansvarlig/Huvudmann*.

Den svenske reindriftpolitikken, herunder lovgivningsmessige spørsmål, har vært under utredning, jf. SOU 2001:101. Det foreslås her ulike rammer for en ny reindriftpolitikk basert på kulturell, økonomisk og økologisk bærekraft. Det legges opp til en styrking av det interne selvstyret, og Sametinget forutsettes å ha en sentral rolle. Utgangspunktet er at samene selv bør ha ansvar for hvordan deres næringsliv skal se ut, men at det i forhold til de ulike virksomheter må gjelde et miljømål som ivaretar hensynene til naturressursenes langsiktige produksjonsevne, biologisk mangfold,

natur- og kulturverdier og friluftslivets interesser. Mot den bakgrunn foreslås også at mange av de oppgaver som i dag er myndighetsoppgaver overføres til samene selv.

Fra og med 1. januar 2007 ble ansvaret for en rekke oppgaver overført til Sametinget fra Statens jordbruksverk og länsstyrelsen. Sametinget er nå sentral forvaltningsmyndighet for reindriften.

Sveriges forhold til ILO-konvensjonen har også vært utredet, jf. SOU 1999:25, og det er i denne utredningen skissert hva som må gjøres internt før konvensjonen kan ratifiseres av Sverige. Det er igangsatt oppfølgingsprosesser her, men så langt er konvensjonen ikke ratifisert.

Finland

Retten til å utøve reindrift er ikke forbeholdt samene. Det er imidlertid erkjent at reindriften rettigheter i de nordlige landsdeler grunner seg på urgammel bruk og på de første utøvernes, det vil si lappenes, privilegier.

Retten til reindrift er nærmere regulert i reindriftsloven av 1990 (848/90).

Reindriftsområdet er inndelt i reinbeitelagområder. Reindrift kan foregå innen reindriftsområdet uavhengig av eiendoms- eller bruksrett til grunnen (§ 3). Rein kan eies av borgere innen Det europeiske økonomiske samarbeidsområde som er fast bosatt innen reindriftsområdet (§ 4). Reineierne på et reinbeitelags område danner et reinbeitelag, som er en juridisk person og har et virkeområde med grenser fastsatt av länsstyrelsen (§ 6). Rein-

beitelaget har plikt til å passe medlemmenes rein og skal hindre at reinen forårsaker skade (§ 7). Alle reineiere innen lagets beiteområder er medlemmer av laget, men hvert enkelt medlem har sitt eget reinmerke. Det er laget som står for og bestemmer driften.

Jord- og skogbruksministeriet bestemmer høyeste reinantall for reinbeitelagene (§ 21).

Reindriftsrettens innhold defineres ikke nærmere i reindriftsloven. Reindriftsretten omfatter rett til å eie rein og beiterett for rein. Likeså kan man med myndighetenes tillatelse bygge sperregjerder og reinskillegjerder på statens grunn (§ 39) samt uten tillatelse ta virke i statens skoger til brensel og bygging av gammer (§ 40). Disse rettighetene likner allemannsrettigheter. Noen rett til jakt og fiske foreligger ikke.

Statens grunn i den nordligste delen av reindriftsområdet danner et område som er særskilt avsatt for reindrift. I praksis er det her tale om samisk reindrift. Innen dette området kan grunn ikke anvendes på en måte som medfører vesentlig ulempe for reindriften (§ 2). På den annen side kan Lantbruks- og skogsdepartementet ifølge loven (196/22) om verneskoger vedta begrensninger i reinbeitet på verneskogområde om det måtte være nødvendig for bevaring av skogen (§ 2). Reindriftsloven gir ikke grunnlag for erstatning for skade som påføres reindriften. I enkelte andre lover - vannloven, friluftslivsloven og lov om ferdsel i terrenget - finnes det likevel særskilte bestemmelser om erstatning til reineiere.

7 Reindriftslovutvalgets forslag

7.1 Utvalgets generelle vurderinger

Slik utvalget ser det, har de lovbestemmelser som i dag gjelder for de interne forhold i reindriften, først og fremst et offentligrettslig preg. Svært mange spørsmål er det opp til myndighetene å avgjøre. Reglene i reindriftsloven av 9. juni 1978 nr. 49 er utformet slik at det er et stort rom for skjønn i avgjørelsen av de enkelte spørsmål. Loven bygger på det syn at vedtaksorganene, enten det er distriktsstyret, områdestyret, Reindriftsstyret eller departementet, står temmelig fritt i avgjørelsen. Det vil si at det er få skranker for forvaltningens skjønnsutøvelse, bortsett fra de generelle forvaltningsrettslige prinsipper om kontradiktorisk behandling, habilitet og at avgjørelsen må være saklig og ikke føre til usaklig forskjellsbehandling.

Det er få regler i loven som direkte regulerer rettigheter og plikter reineierne imellom. Loven kan gi inntrykk av at det er først gjennom vedtak av myndighetene i konkrete saker at reineierne har plikt til å overholde lover og regler. Det blir dermed opp til de offentlige styringsorganene å trekke opp prinsippene og retningslinjene for forholdet reineierne imellom. Dette gir liten forutberegnelighet for utøverne, også fordi det i liten utstrekning er utarbeidet rundskriv og retningslinjer til lovens regler.

Utvalget har vært av den oppfatning at dagens lov ikke i tilstrekkelig grad avspeiler de rettigheter utøverne har i forhold til hverandre. En oppfatning om at alle innenfor næringen har de samme rettigheter til bruk av det tilgjengelige reinbeiteareal, og at det er opp til forvaltningsorganenes frie skjønn å foreta de inndelinger og begrensninger som er nødvendige for å få en velordnet reindrift, er ikke i samsvar med hvordan utøverne selv oppfatter de interne forhold. Reglene må derfor ta utgangspunkt i de tradisjoner og sosiale strukturer som næringen hviler på, og forankre rettigheter og plikter til disse. Det betyr ikke at det ikke fortsatt er nødvendig med regulering og inngripen fra myndighetenes side for å ivareta de formål som er kommet til uttrykk i formålsparagrafen i 1978-loven. Men med det utgangspunkt som utvalget mener bør legges til grunn, vil myndighetenes rolle

kunne bli noe annerledes enn det som er forholdet i dag.

Utvalget har sett det som viktig å søke å utarbeide regler som bygger på kulturen og tradisjonene innenfor reindriften, og som i tillegg ivaretar rettssikkerheten for den enkelte reindriftsutøver.

Dagens lov opererer med driftsenhet og distrikt som grunnleggende enheter innenfor reindriftnæringen. Men denne inndelingen faller ikke sammen med de tradisjonelle økonomiske og sosiale systemer i næringen. Den enkelte reindriftsutøver driver sjelden alene, men inngår i et arbeidsfellesskap, siida. Utvalget har sett det som svært viktig å gi siidaen en mer fremtredende plass i lovgivningen.

For å skape større forutberegnelighet og rettsikkerhet for den enkelte reineier, må loven klarere angi hvilke rettigheter og plikter den enkelte har.

Utvalget vil beholde distriktsordningen, dog slik at distriktsstyret ikke lenger skal ha offentligrettslige oppgaver. Likeledes vil utvalget beholde ordningen med en ansvarlig enhet. En stor utfordring for utvalget har vært å utforme regler som skaper sammenheng mellom ansvarlig enhet, siida og distriktsorganisering. Får man ikke til en slik sammenheng vil man fortsatt få problemer med ressursforvaltningen.

Lovutvalget har sett det som nødvendig med en redaksjonell revisjon av 1978-lovens oppbygging. Det er nødvendig å splitte opp flere av paragrafene for å få et mer oversiktlig regelverk. Dessuten er det ønskelig med en omplassering av flere bestemmelser. Utvalget har derfor kommet til at en revisjon bør munne ut i forslag til en ny reindriftslov. Departementet har vært kjent med utvalgets syn på dette punkt, og har ikke hatt innvendinger imot et slikt opplegg.

Det må understrekes at det bare er de regler som omfattes av utvalgets mandat som innholdsmessig er blitt vurdert av utvalget. De bestemmelser som gjelder forholdet mellom reindriftnæringen og omverdenen, det vil si bestemmelsene i dagens lov kapittel 3 og kapittel 6 samt bestemmelsene i §§ 28, 29 og 30, forutsettes å gå inn i den nye loven med samme innhold som i dag.

Det har ligget utenfor utvalgets mandat å foreslå regler for tilskudd over Reindrifftsavtalen. Utvalget mener likevel at tilskuddsordningen må gjenomgås nærmere for å skape større rettssikkerhet for den enkelte reineier.

Utvalget har pekt på at nye lovregler i seg selv ikke er tilstrekkelig til å skape større rettssikkerhet og bedre forvaltning. Det er i tillegg nødvendig med kunnskap om samisk reindrift hos de myndigheter som skal treffe avgjørelser av betydning for reindriften. Dette gjelder ikke bare personer ansatt i selve reindrifftsforvaltningen, men også annen offentlig forvaltning som behandler spørsmål som berører reindriften. Det samme gjelder for justis-sektoren, som politi og rettsvesen. Ansatte som ikke har denne kunnskap, må etter utvalgets syn, få nødvendig opplæring.

7.2 Siida

Etter reindriftssamisk forståelse innebærer det å kalle noe for en siida følgende:

- at det eksisterer en reinflokk,
- at reinflokken holdes samlet og at det foregår aktiv gjeting/vokting,
- at det i alminnelighet deltar en eller flere reindriftsfamilier med sine rein i fellesskapet.

Siidaen er ikke bare et arbeidsfellesskap, men også det sentrale grunnlag for tradisjonell bruk av reinbeiteområdene.

Utfordringen for utvalget har vært å lage regler som passer for de ulike siidaordninger som finnes innenfor den samiske reindriften. Reglene må derfor ikke bli for stivbente, men må heller ikke være så løse at de i praksis ikke får rettslig betydning. Utvalget har foreslått regler som tar hensyn til så vel sommersiida som vintersiida. Siidaens rettslige betydning kommer til uttrykk i flere forhold:

- Distriktsstyring.** I de foreslåtte reglene for distriktsstyret er det forutsatt at alle sommersiidaene (geasseorohat) skal ha hvert sitt medlem i styret. Er det flere enn syv sommersiidaer i distriktet foreslår utvalgets flertall, alle unntatt én, at styremedlemskap går på omgang. Det ønskelige hadde vært at også alle vintersiidaene hadde fått plass i styret, men da ville styret i mange distrikter blitt for stort. I stedet foreslår flertallet at sommersiidaens medlemskap i styret skal gå på omgang mellom eventuelle ulike grupper innenfor sommersiidaen. Noen steder er det naturlig at det er vintersiidaene som utgjør disse undergruppene. Andre steder er forholdene annerledes, men det betyr ikke at det

ikke kan være aktuelt med undergrupper også her. Det kan for eksempel være ulike familieg grupper innenfor sommersiidaen. Det er opp til utøverne selv å avgjøre om noen av dem vil fremstå som en slik undergruppe.

- Beitebruksregler.** En av de viktigste oppgavene for distriktsstyret vil være å lage regler for beitebruken. Disse beitebruksreglene må bygge på den tradisjonelle bruken av arealene mellom de ulike siidaer, så vel sommersiidaer som vintersiidaer. De siste decenniene har den tradisjonelle bruken mellom siidaene av ulike årsaker blitt satt under press. Utvalget mener det er viktig å reetablere den tradisjonelle bruken, og gi regler som beskytter denne.
- Reintall.** Siidaen og ikke distriktet vil være utgangspunktet ved fastsettelsen av reintall.
- Siidaandel.** Gjennom etablering av såkalte siidaandeler er det utøverne innenfor siidaen som avgjør hvor mange ansvarlige utøvere det skal være i siidaen.

Utvalget foreslår også regler for forholdet innad i siidaen, herunder regler om siidastyre, siidakasse og siidafond samt arbeidsplikter og investeringer, se lovutkastet §§ 8-10 - 8-16.

7.3 Siidaandel

Utvalget foreslår at dagens ordning med driftsenhet skal opphøre og erstattes med *siidaandel*, se lovutkastet §§ 4-2 – 4-4.

Etter utvalgets mening er det flere svakheter ved dagens ordning med driftsenhet. Blant annet er dagens driftsenhetssystem isolert fra det arbeidsfellesskap som siidaen utgjør. Men etter utvalgets syn er det samtidig nødvendig med klare regler om hvem som er ansvarlig for selve driften - både innad og i forhold til omverden. Man kunne for så vidt tenke seg å gjøre siidaen til den ansvarlige enhet. Men siidaens sammensetning kan veksle og vil spesielt på vinterstid kunne variere når det gjelder hvem som er medlem av siidaen.

Utvalget vil opprettholde ordningen med at det skal være vid adgang til å eie rein for den som hører til den reindrifftsamiske befolkning, slik at disse dermed kan bevare sin tilknytning til næringen. Men man må samtidig vite hvem som står for selve driften og som er den ansvarlige utøver. Fremfor alt må ansvarsforholdet for at fastsatte reintall og beitetidsbestemmelser faktisk blir overholdt, være entydig i loven. Man kommer derfor ikke utenom å knytte ansvarsforholdet til enkelt personer.

Utvalget ser også behovet for en etableringskontroll, men mener at utøverne selv må ha større styring med hvem de vil ha inn i driften. Med utgangspunkt i siidaen må det bestemmes hvem som skal kunne gis ansvaret for driften av rein som inngår i siidaen. Betegnelsen driftsenhet er knyttet til dagens ordning med krav om konsesjon fra det offentlige side. På bakgrunn av at utvalget som nevnt foreslår at man i større grad overlater til næringen selv - i praksis siidaen - å regulere tilgangen på nye reindriftsutøvere, har man valgt å unngå betegnelsen driftsenhet, som dessuten har en negativ klang hos mange reindriftssamer. I stedet har man valgt å bruke betegnelsen siidaandel og ansvarlig leder for siidaandel for å vise at den enhet det her er snakk om ikke kan betraktes isolert, men inngår i et større fellesskap, nemlig siidaen. Utvalget foreslår at dagens innehavere av driftsenheter blir ledere for en siidaandel, jf. utkastet § 4-3 nr. 1. Skal nye siidaandeler opprettes forutsetter det enighet mellom lederne for siidaandeler innenfor siidaen, se § 4-3 nr. 2. Et vilkår for å opprette nye siidaandeler må dessuten være at det ikke skjer noen økning i det reintall som er fastsatt for siidaen. Et mindretall foreslår at det ikke skal kunne opprettes nye andeler dersom det gjennomsnittlige reintall per siidaandel kommer under 250.

Hvis en siida i dag for eksempel består av to driftsenheter, vil innehaverne av disse etter forslaget bli ledere for hver sin siidaandel og de kan ved enighet etablere en eller flere nye siidaandeler innenfor siidaen.

Når det her siktes til siidaen, tas utgangspunktet i sommersiidaen, dvs. de som har felles geasseorohat. De som er sammen om sommeren kan imidlertid ellers i året fordeles i mindre grupper, som da utgjør arbeidsfellesskapet. Disse mindre siidaene bør ha adgang til å etablere siidaandeler uten at alle innenfor geasseorohat er enige. Men skal disse mindre gruppene kunne etablere nye siidaandeler, må de få fastsatt et reintall spesielt for dem, og de må holde seg innenfor dette reintallet, se nærmere merknaden til utkastet § 4-3 nr. 2.

Den ansvarlige leder for en siidaandel skal kunne overføre lederansvaret til en som kan drive videre etter ham eller henne, jf. utkastet § 4-7. Kretsen av dem som kan overta lederansvaret svarer til reglene i 1978-loven § 4, men utvalget har søkt å rette opp uheldige utslag av dagens regler. Det vises til utkastet § 4-7 og § 4-9 med merknader.

7.4 Sideordnet rekrutteringsandel

Et problem ved dagens regler om driftsenhet er etter utvalgets oppfatning å få til smidige ordninger

i forbindelse med generasjonsovergang. For å bøte på dette foreslår utvalget en ordning med sideordnet rekrutteringsandel, se utkastet § 4-4.

Utvalget foreslår at lederen for en siidaandel skal kunne etablere en sideordnet rekrutteringsandel, der en person fra den yngre generasjon utpekes som leder. Slik sideordnet rekrutteringsandel kan først etableres når lederen for den ordinære siidaandelen er fylt 50 år.

Ved å gi en person i neste generasjon en rekrutteringsandel, kan man sikre trygge arbeidsforhold for vedkommende inntil lederen av den ordinære siidaandelen avviker. Ordningen med sideordnet rekrutteringsandel skal sikre en smidig generasjonsovergang. Uten en slik mulighet til midlertidige rekrutteringsandeler vil det bli et press på opprettelse av stadig nye siidaandeler. Betegnelsen sideordnet rekrutteringsandel er valgt for å understreke at den er knyttet til en annen siidaandel og skal sikre den yngre generasjons rettigheter. Lederen av den sideordnede andelen har i selve driften samme rettigheter, ansvar og forpliktelser som lederen av en siidaandel.

Utvalgets flertall, alle unntatt én, foreslår at det bare kan etableres én sideordnet rekrutteringsandel til hver siidaandel. Dette betyr at der flere barn er aktive i reindriften, må foreldrene velge hvem som skal få rekrutteringsandel. Selv om bare ett barn kan få sideordnet rekrutteringsandel, betyr ikke det at andre barn nødvendigvis er avskåret fra å bli leder for en siidaandel. Hvis lederne for siidaandelene innenfor en siida er enige, kan det etableres ny siidaandel for andre barn.

I store siidaer med mange siidaandeler kan det nok bli vanskelig å oppnå enighet om etablering av nye siidaandeler hvis dette innebærer fordeler for en familie på bekostning av andre. Men i små siidaer hvor det for eksempel i dag bare er to driftsenheter, vil disse to kunne etablere en sideordnet rekrutteringsandel hver samt i tillegg kunne bli enige om å etablere en eller flere nye siidaandeler for andre familiemedlemmer.

7.5 Reinmerke

Utvalget foreslår å videreføre dagens regler om reinmerke, men slik at regler som i dag står i forskrifter blir inntatt i selve loven. Dette blant annet for å synliggjøre de sterke tradisjoner som er knyttet til reinmerke. Utvalget foreslår endring i dagens frister for reinmerking. I 1978-loven bestemmes det at kalven skal merkes innen 31. oktober med mulighet til forlengelse til 31. mai. Denne første fristen har enkelte steder gitt opphav

til den oppfatning at umerket kalv er allemannseie etter den 31. oktober. Utvalget foreslår at det bare skal være én frist for merking, og den settes til 31. mai året etter at dyret er født. Se nærmere om utvalgets forslag til merkeregler i lovutkastet kapittel 7.

7.6 Distrikt og distriktsstyring

Utvalget vil opprettholde distriktsordningen og trekker opp nærmere regler for distriktsinndelingen, se utkastet § 8-1.

Distriktsstyrets rolle i dag som både et privatrettslig og offentligrettslig organ skaper etter utvalgets oppfatning problemer. Faren for inhabilitet er påtagelig, et forhold som også har fått Sivilombudsmannens oppmerksomhet.

De uklare reglene om distriktsstyrets myndighet skaper et grunnlag for at et flertall i distriktet kan misbruke sin posisjon til å fremme egne interesser på tvers av distriktets felles interesser, til direkte skade for mindretallet.

Det bør, slik utvalget ser det, fortsatt være et styre for distriktet som består av reieneierne i distriktet. Men styret bør være et privatrettslig organ. Dette styret kan sammenlignes med det styret som er i en bygdeallmenning. Styret får som privatrettslig organ myndighet til å bestemme en rekke forhold innad i distriktet, forhold som har betydning for ressursforvaltningen og vernet av beitene. Forhold som vedrører den enkeltes drift faller utenfor distriktsstyrets myndighet. I likhet med hva som gjelder for andre privatrettslige organer, vil distriktsstyret være underlagt en viss kontroll fra det offentlige side.

Siden medlemmene i styret selv vil være utøvere, og ha egeninteresser i mange av de spørsmål styret skal behandle, er det viktig å sikre at et flertall ikke benytter sin posisjon til på urimelig måte å tilsidesette mindretallets interesser. Klarere regler for hva styret kan bestemme, og dermed mindre rom for vilkårlighet, er således viktig.

Et viktig virkemiddel for å sikre at også mindretallets interesser blir ivaretatt, er regler som sikrer de ulike siidaer representasjon i styret. Dette bør etter utvalgets mening suppleres med adgang for den eller de reieneiere som mener seg urettmessig behandlet til å få prøvet distriktsstyrets beslutning for et uhildet organ.

Størrelsen på distriktene vil kunne variere, fra store distrikter der enkelte grupper driver atskilt fra hverandre, til små distrikter der det hele året eller deler av året er samdrift. De foreslåtte reglene

er utformet slik at de får anvendelse uansett distriktets størrelse.

Etter utvalgets forslag skal distriktsstyret bestå av representanter fra de ulike grupperingene i distriktet. Valget skjer altså ikke på årsmøtet, der hver stemme teller like meget. En slik ordning kunne medføre at det var de samme gruppene innenfor distriktet som alltid ble sittende med flertallet i distriktsstyret. Distriktsstyret skal forvalte de felles ressurser, herunder beite, som distriktet rår over, og da må man sikre at de ulike beiteområdene i distriktet blir representert i styret over tid. Valget skjer derfor med utgangspunkt i den gruppen av siidaandeler som er sammen på geasseorohat (sommerbeite).

Innenfor en sommersiida kan det være flere grupperinger som springer ut av de ulike vintersiidaer eller av ulike familiegrupper. Dette hensyn søkes etter utvalgets forslag ivaretatt gjennom nærmere regulering av valg av distriktsstyre kandidat fra de ulike sommersiidaene. Også gjennom valg av sommersiidaens representant til styret må man således unngå at det er én gruppering innenfor sommersiidaen som alltid blir sittende med styrevervet, se utkastet § 8-2 annet og tredje ledd.

Utvalget er delt når det gjelder de nærmere regler for valg til distriktsstyret. Flertallet foreslår at valg skjer med utgangspunkt i sommersiidaen. Mindretallet foreslår en ordning med valgkretser i de distrikter der antall sommersiidaer er over syv. Utvalget foreslår også nærmere regler om distriktets årsmøte og hvem som har stemmerett, se utkastet §§ 8-8 og 8-9. Det foreslås også regler om distriktskasse og reindriftsfond for distriktet og om revisjon av disse midlene, se §§ 8-5, 8-6 og 8-7.

7.7 Bruksregler

En av de viktigste oppgavene for distriktsstyret vil etter utvalgets oppfatning være å utarbeide bruksregler. Regler om dette er foreslått i lovutkastet kapittel 9. Særlig viktig er reglene om beitebruk og reintall. Utvalgets forslag inneholder også egne bestemmelser som må iakttas ved utarbeidelsen av slike regler, se utkastet § 9-3 og § 9-4.

Distriktet skal gjennom bruksreglene også gi regler om bruk av distriktets fellesinnretninger, som gjerder og andre felles anlegg. Regler om bruk av motoriserte kjøretøy skal gis for å ivareta hensynet til beitegrunnlaget. Andre felles ressurser for distriktet kan være reindriftsfond og andre midler.

Innenfor et distrikt er det i mange tilfeller nødvendig å lage kjørerregler for bruken av de ulike

årstidsbeiter. Hvor detaljerte de skal være, vil avhenge av forholdene i de ulike områdene. Jo større konflikt det er mellom siidaene om beitene, jo mer detaljerte regler trengs. Men som et minimum må det, i følge utvalget, vurderes å gi regler om:

1. Beitetider for de ulike årstidsbeitene, med mindre det dreier seg om helårsbeiter
2. Kjerneområdet for den enkelte siida på vinterbeitet
3. Regler om bruk av flytteleier gjennom andres sommerbeiter (geasseorohat)
4. Regler om bruk av flytteleier gjennom andre siidaers kjerneområde på vinterbeitene
5. Beskrivelse av sommerbeitene (geasseorohat)
6. Flyttmønsteret mellom de ulike årstidsbeitene
7. Regler om flytting

Reglene om beitebruk forutsettes å bygge på den tradisjonelle bruk av arealene og fremme rasjonelle bruksordninger. Flertallet, alle unntatt ett medlem, vil også ha inntatt en bestemmelse om at reglene om beitebruk ikke må komme i strid med den enkelte siidas rettigheter etablert på særskilt rettsgrunnlag, se utkastet § 9-3 annet ledd.

Utvalget har også søkt å lovfeste regler for god reindriftsskikk. Det er regler om gjeting, § 6-2, om geahadeapmi (innsyn) i § 6-3, om behandling av andre siidaers rein, § 6-4, om skilling (rátkkaeapmi eller tanadeapmi), § 6-5, samt regler om varsling om rein i gjerde, § 6-6.

7.8 Reintall

Et problem med dagens regler om reintall er, slik utvalget ser det, at de hovedsakelig er knyttet til distrikt og driftsenhet. En fastsettelse av reintall som ikke tar hensyn til siidaen, kan gi uheldige utslag.

Utvalget mener at fastsettelsen av reintallet må ta utgangspunkt i siidaen og det beiteareal den disponerer.

Etter utvalgets forslag skal det øvre reintallet fastsettes for sommersiidaen, se utkastet § 9-4.

I distrikt der vinterbeitene er de marginale beitene, kan en fastsettelse av reintallet som alene tar utgangspunkt i sommerbeitene gi et for høyt reintall. En fastsettelse av distriktets reintall kan derfor ikke skje bare på grunnlag av sommerbeitene. Det er nødvendig å se på alle årstidsbeitene samlet, der de mest marginale beitene vil være avgjørende for hvor høyt reintallet kan være. Samtidig må man ved fastsettelsen av reintallet se dette i sammenheng med beitetidene, § 9-5. Er vinterbeitene

knapphetsfaktoren, er det ikke alene reintallet som er avgjørende, men også beitetidene.

7.9 Reindriftsforvaltningen

Utvalget viser her til evalueringen av reindriftsforvaltningen foretatt av Norsk institutt for by- og regionforskning, NIBR, og som er publisert i NIBR - Prosjektrapport 2000: 16, *Reindriftsforvaltningen - en evaluering av organisasjon og virksomhet*.

Et samlet utvalg mener at det er nødvendig å foreta endringer i forvaltningsordningen.

Utvalgets flertall, alle unntatt ett medlem, foreslår en forvaltningsmodell der fylkesreindriftsstyret med fylkesmannen som sekretariat, har forvaltningsansvaret på regionalt nivå. På nasjonalt nivå skjer forvaltningen under ledelse av Reindriftsstyret med et sentralt forvaltningsapparat - Statens reindriftsforvaltning - som sekretariat. Forslaget innebærer en videreføring av dagens Reindriftsstyre med Reindriftsforvaltningen i Alta. Reindriftsstyrets representanter oppnevnes av reineierne selv, Sametinget og departementet. Et flertall av medlemmene skal være reineiere.

Mindretallet frykter at reindriftsinteressene vil tape i konkurransen med andre interesser hvis forvaltningen blir lagt til fylkesmannen på det regionale nivået. Det gjelder spesielt i arealvern saker. Flertallet ser altså annerledes på dette spørsmålet og legger avgjørende vekt på at fylkesmannen i dag har ansvar for spørsmål som er av avgjørende betydning for reindriften. Men fordi fylkesmannen ikke har noe ansvar for reindriften, får reindrifts interessene etter flertallets mening i mange tilfeller ikke tilstrekkelig oppmerksomhet hos fylkesmannen.

Departementet vil fortsatt være overordnet organ for reindriftsforvaltningen med ansvar for reindriftslovgivningen, og for at regjeringens politiske målsettinger blir ivaretatt gjennom lov- og forskriftsarbeid. Departementet vil fortsatt ha myndighet til å instruere Reindriftsstyret i enkeltsaker, eventuelt selv treffe vedtak i kraft av overordnet organ i forvaltningslovens forstand. Men utvalget mener at Sametinget må ha en sentral rolle i den nasjonale reindriftpolitikken, og som ledd i dette bør Sametinget delta i arbeidet med utarbeidelse av forskrifter i henhold til reindriftsloven.

Mindretallet, ett medlem, foreslår opprettholdt dagens ordning med områdestyrer og reindriftskontorer, og ønsker ikke forvaltningen lagt til fylkesmannen. Etter mindretallets forslag bør Sametinget få forvaltningsansvaret, og reindriftsforvaltningen i Alta vil i så fall bli etablert som et fagkontor under Sametinget.

Utvalget foreslår etablert et eget reinoppsyn underlagt Statens naturoppsyn. Reinoppsynet skal kontrollere at distriktets bruksregler blir overholdt og skal gjennom tilstedeværelse i marken blant annet søke å bilegge eventuelle konflikter som kan oppstå.

Utvalget ser det som viktig å søke å løse konflikter mellom distrikter, mellom siidaer eller mellom enkeltpersoner. Det er viktig å løse konflikter på en slik måte at de involverte kan samarbeide senere. Utvalget foreslår derfor at det etableres en meglingsordning.

7.10 Sanksjoner

Sanksjonsreglene i 1978-loven er etter utvalgets oppfatning uklare. Dette innebærer at utøverne ikke vet hva de kan risikere ved brudd på lovens regler eller vedtak truffet av myndighetene. Uklarheten innebærer også at forvaltningen er usikker på hvordan vedtak skal følges opp. Lovens regler må derfor bli langt klarere.

Forutsetningen for at myndighetene skal gripe inn med sanksjoner, er etter utvalgets syn at det foreligger en offentlig interesse som tilsier at konflikten ikke bør overlates til privat rettshåndhevelse eller mangel på sådan. Mange av lovens bestemmelser er interne ordens- og samhandlingsregler som i utgangspunktet ikke er egnet for noen form for tiltak fra myndighetenes side dersom de ikke skulle bli fulgt. Her vil det i siste omgang være opp til partene selv eventuelt å bringe saken inn for domstolene med sikte på løsning av konflikten.

På den annen side vil det kunne oppstå situasjoner hvor myndighetene har en klar interesse i og plikt til å sørge for at bestemmelsene etterleves.

Dersom virksomhet drives i strid med bestemmelser eller vedtak, kan myndighetene etter utvalgets forslag utferdige nødvendige pålegg for å bringe den ulovlige virksomheten til opphør, se utkastet § 13-2.

Det foreslås innført en hjemmel for å nytte tvangsmulkt, som er et økonomisk virkemiddel for å framtvinge etterlevelse av et pålegg. Så lenge

oppfyllelse ikke skjer, løper det en mulkt. Tvangsmulkt kan nyttes i alle tilfeller hvor det er utferdiget pålegg eller forbud, jf. § 13-3 i lovforslaget. Tvangsmulkt er kjent fra lovverket for øvrig.

Det foreslås en bestemmelse om avgift ved brudd på beitebruksreglene, jf. § 13-4. Det dreier seg her om en administrativt ilagt avgift for dem som har forsynt seg mer av fellesskapet enn de er berettiget til. Innbetalt avgift tilfaller fellesskapet. Bestemmelsen har en parallell i § 8 b om ressursavgift i dagens lov. To medlemmer ønsker ikke regler om slik avgift.

Det fremmes også forslag om hjemmel for å utferdige forelegg, som er et pålegg om å etterkomme et allerede gitt pålegg, jf. § 13-5. Som for tvangsmulkt er også dette etter mønster fra annen lovgivning. Den forelegget er rettet mot, kan bringe det inn for rettsapparatet etter en nærmere bestemt frist. Dersom dette ikke skjer, vil pålegget ha samme tvangskraft som en dom.

Dersom andre virkemidler ikke anses formålstjenlige, kan det fattes vedtak om tvangstiltak, jf. § 13-6.

Vedtak om tvangstiltak kan blant annet gå ut på forskjellige former for arbeid og kontroll med rein eller reinflokk, reintallsreduksjon og riving av ulovlig oppførte hytter og anlegg. Ett medlem ønsker ikke regler om tvangsmessig reduksjon av reintallet.

Vedtak om tvangstiltak er tvangsgrunnlag, men selve gjennomføringen av tvangstiltaket krever namsmyndighetenes medvirkning med unntak av tiltak som går ut på gjennomføring av pålegg om nødvendig arbeid og kontroll med rein eller reinflokk.

Det foreslås at de organer som har hjemmel til å fatte tvangsvedtak også skal kunne begjære tvangsfullbyrdelse overfor namsretten i henhold til tvangsfullbyrdsloven § 13-14.

De ulike sanksjonene kan brukes sammen eller hver for seg. Sanksjoner skal imidlertid stå i rimelig forhold til overtredelsen. Sanksjonene må samordnes slik at de ikke rammer på en urimelig måte, se utkastet § 13-1 annet ledd.

8 Departementets vurderinger

8.1 Innledning

Lovutvalgets forslag har vært utgangspunkt for departementets arbeid med proposisjonen og de konsultasjoner som har vært ført med Sametinget og NRL. I dette kapittelet vil det bli redegjort for departementets vurderinger når det gjelder de ulike sidene ved Reindriftslovutvalgets forslag. I den forbindelse vil noen av de synspunkter som er framkommet under høringen og konsultasjonene bli presentert og kommentert.

Gjeldende reindriftslov er fra 1978. Loven var gjenstand for revisjon i 1996. Dette revisjonsarbeidet hadde sin bakgrunn i forhold vedrørende beitesituasjonen i Finnmark, rettighetsforholdene i sør-områdene og den samepolitiske utvikling som tilsa oppnevningensmyndighet for Sametinget i forhold til de styrende organer. Bestemmelser om styring, forvaltning og interne forhold ble i liten grad viet oppmerksomhet. Slik det er redegjort for i kapittel 2 foran, ble det i forbindelse med reindriftsavtaleforhandlingene for avtaleåret 1998-99 bestemt at et utvalg skulle oppnevnes for å vurdere sistnevnte forhold nærmere. Det var forutsatt at mer grunnleggende rettighetsmessige spørsmål skulle behandles av et nytt samerettsutvalg.

Som nevnt omfattet ikke utvalgets mandat alle forhold ved dagens lov. Det er likevel en betydelig revisjon som er foretatt og som fremmes i denne proposisjonen. Dette gjelder både lovens innhold og struktur.

Selv om det har gått en del tid siden lovutvalget la frem sin utredning, har departementet valgt å holde seg til de avgrensninger som lå i utvalgets mandat. Det er flere årsaker til dette. For det første vil en mer omfattende revisjon av loven kreve nye utredninger og vurderinger. Videre må det tas hensyn til at det for tiden pågår et arbeid i regi av det nye samerettsutvalget som vil kunne ha vesentlig betydning for de lovspørsmål som gjenstår. Dette innebærer at fremleggelsen av forslag som berører reindriftens interne forhold måtte utsettes ytterligere.

Departementet vil i den forbindelse påpeke at det nye samerettsutvalget skal utrede spørsmålene omkring den samiske befolknings rettslige stilling

når det gjelder retten til, og disponering og bruk av land og vann i de samiske bruksområdene utenfor Finnmark fylke. Utvalget skal også utrede og komme med forslag til hvordan man skal trygge den samiske befolknings muligheter til å utnytte naturressursene i sine bruksområder, samtidig som man anerkjenner den ikke-samiske befolkningens interesser. Særlig skal reindriftens arealbruk og rettigheter vurderes, med sikte på å kunne opprettholde og utvikle en bærekraftig reindriftsnæring.

Landbruks- og matdepartementet har ved brev til Samerettsutvalget konkret tatt opp spørsmålet om reindriftslovens bestemmelser om ansvar for skade kan bli gjenstand for nærmere vurdering i tilknytning til Samerettsutvalgets arbeid. Det dreier seg her om et forholdsvis omfattende erstatningsansvar som det kan være hensiktsmessig å se på i lys av den generelle erstatningsmessige utvikling. NRL og Sametinget har under konsultasjonene påpekt behovet for en snarlig endring i disse bestemmelsene.

Departementet er innforstått med at Samerettsutvalgets arbeid kan gjøre det nødvendig å vurdere nye endringer i reindriftsloven. Når Samerettsutvalgets forslag foreligger, vil departementet komme tilbake til spørsmålet om forholdet til reindriftsloven og oppfølging av de områder som ikke er gjenstand for revisjon nå.

Reindriftslovutvalgets forslag når det gjelder den offentlige forvaltningen er ikke vurdert i denne omgang. Det vises til omtalen under kapittel 8.21.

Nedenfor følger departementets vurderinger både i forhold til lovens struktur og oppbygging, de premisser som utvalget har lagt til grunn for sitt arbeid, samt vurderinger av enkeltbestemmelser i utvalgets lovforslag. Som nevnt innledningsvis, vil det i tilknytning til de enkelte områder bli redegjort for høringsinstansenes syn samt resultater fra konsultasjonene. En del av høringsinstansenes kommentarer er også knyttet opp mot merkna-dene til de enkelte bestemmelser i utkastet i kapittel 10. Dette vil for det meste gjelde detaljspørsmål og forhold av mer teknisk karakter.

8.2 Lovens struktur og oppbygging

Gjennom sitt arbeid med de spørsmål som var omfattet av mandatet, fant utvalget det nødvendig med en redaksjonell revisjon av 1978-lovens oppbygging. Det ble således foretatt en oppsplitting og omplassering av flere av paragrafene med det siktemål å få et mer oversiktlig regelverk. Utvalget har også bevisst tatt det valg å ta mest mulig inn i loven, og i liten grad forutsatt regulering ved forskrift.

Sør-Trøndelag og Hedmark reinsamelag, Reindriftssjefen og områdestyrene for Troms og Nordland gir i sine uttalelser uttrykk for at utvalgets forslag er svært detaljert. Etter deres oppfatning vil det være mer hensiktsmessig å formulere loven noe mer generelt, for så å kunne gi utfyllende bestemmelser i form av forskrifter, blant annet for å fange opp regionale forskjeller. *Reindrifftsstyret* gir for sin del uttrykk for at nettopp fordi det er store regionale forskjeller kan man vanskelig lage en enklest mulig lov. Dette ville i så fall overlata svært mye myndighet til forvaltningen. Etter Reindrifftsstyrets oppfatning må de forhold som utvalget har sett på, som blant annet gjelder rettigheter og plikter rein-eierne i mellom, reguleres i lov og ikke i forskrift. Dette under henvisning til at et lovarbeid, slik Reindrifftsstyret ser det, er mer grundig enn et forskriftsarbeid, og at regler gitt ved lov er mer synlig og har bedre forarbeider.

I Justisdepartementets veileder *Lovteknikk og lovforberedelse* sies det følgende når det gjelder valg mellom lov og forskrift:

«Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité har i Innst.S. nr. 296 (1995-96) gitt en relativt bred drøftelse av spørsmål som gjelder forvaltningens bruk av forskrifter. Komitéen fremhever at utstrakt bruk av delegering av myndighet til å gi forskrifter er nødvendig i dagens samfunn, men understreker samtidig at det i mange tilfeller er grunn til å utvise varsomhet med bruken av forskriftshjemler.

Et utgangspunkt er at alle spørsmål som er av en slik karakter at Stortinget bør ta stilling til dem, bør reguleres i formell lov og ikke overlates til forskrift.

Flere forhold vil være av betydning for vurderingen i denne sammenheng. Foruten rent politiske hensyn kan særlig forholdet til borgernes sikkerhet fremheves. Jo mer inngripende tiltak som iverksettes, desto sterkere grunn er det til å kreve at Stortinget har tatt uttrykkelig stilling til iverksettelsen av det konkrete tiltaket.

Rettsikkerhetshensyn tilsier også at grunnleggende saksbehandlingsregler tas inn i

lov og ikke overlates til forskriftsregulering. Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité uttaler i Innst.S. nr. 296 (1995-96) at det generelt er særlig grunn til å vise varsomhet ved bruken av forskriftshjemler når det gjelder regler som gir rettigheter eller plikter for borgerne. Rettigheter og plikter bør i størst mulig grad fremgå av loven.

En fordel ved å bruke lovs form er at lov er den rettskilden som brukeren lettest kan skaffe seg adgang til. Dette hensynet ble f. eks. tillagt stor vekt da man i den nye folketrygdloven valgte å ta inn store deler av det regelverket som tidligere hadde vært å finne i forskrifter, se drøftelsen i NOU 1990:20 s. 79-80.

På den annen side kan tekniske detaljregler ofte med fordel plasseres i forskrift, særlig hvis de i praksis bare retter seg til en avgrenset brukergruppe (fagpersonale). Det samme kan ofte gjelde hvis det må ventes hyppige endringer i regelverket. Dette hensynet er imidlertid ikke avgjørende uten videre, jf. f.eks. skatte- og trygdelovgivningen. Står man fritt, kan det være aktuelt å fastsette regelverket som forskrifter i en prøveperiode, og på grunnlag av erfaring deretter fremme forslag om regulering i form av lov.»

Etter *departementets* syn taler gode grunner for at bestemmelsene om reindriften i størst mulig grad tas inn i selve loven slik at det bare i begrenset grad vil være nødvendig å utferdige forskrifter. Etter departementets syn vil dette, ikke minst for næringen selv, være enklere og mer oversiktlig å forholde seg til. Departementet er derfor enig i utvalgets prinsipper og vurderinger når det gjelder valg av lovteknisk løsning. Departementet har vurdert om det på noen områder bør være en adgang til gjennom forskrift å fastsette bestemmelser som avviker fra loven for på den måten å kunne gi rom for regionale forskjeller som måtte gjøre seg gjeldende. Blant annet har departementet sett på kapittel 4 om utøvelse av reindrift og kapittel 5 om merking. Departementet har imidlertid funnet betenkeligheter ved dette. Bestemmelsene slik de er foreslått representerer på mange måter grunnelementer i reindriften, og som bør gjelde over alt hvor reindrift foregår. Når det gjelder alminnelige regler om utøvelse av reindrift, vil det for øvrig gjennom bruksreglene kunne gis utfyllende regler om dette for blant annet å presisere det nærmere innholdet ut fra driftsforholdene i de ulike distrikter. En forutsetning må være at slike regler ikke kommer i strid med de grunnprinsipper som loven nedfeller.

Utvalget tok forholdsvis tidlig i sitt arbeid opp med departementet behovet for en redaksjonell

gjennomgang og opprydding i loven. Departementet gav sin tilslutning til dette, og har i hovedsak fulgt de redaksjonelle løsninger som her er valgt.

8.3 Lovens generelle utgangspunkt

For Reindriftslovutvalget har blant annet følgende forutsetninger ligget til grunn for forslagene:

- Lovens bestemmelser må bygge på kulturen og tradisjonene innenfor reindriften.
- Lovens bestemmelser skal gi grunnlag for internt selvstyre samtidig som rettsikkerheten for den enkelte utøver blir ivaretatt.
- Opprettholde ordningen med at mange kan eie rein, og dermed bevare sin tilknytning til næringen.
- Lovens bestemmelser skal bidra til å legge grunnlag for en reindrift tilpasset naturgrunnet.

Høringsinstansene er i all hovedsak positive til at samisk kultur og tradisjon i reindriften vektlegges ved utformingen av bestemmelsene. *Sametinget* understreker betydningen av at lovforslaget har utgangspunkt i tradisjonell reindriftskultur og den sedvanemessige organiseringen av reindriften. Noen høringsinstanser gir imidlertid uttrykk for at utvalget i sine vurderinger har hatt et for sterkt nordsamisk perspektiv slik at det som særkjenner den sørsamiske reindriften kommer i bakgrunnen. *Fylkesmannen i Nord-Trøndelag* kommer inn på dette. *Områdestyret i Nord-Trøndelag* stiller seg uforstående til utvalgets bruk av nordsamiske og et tilsvarende fravær av sørsamiske termer og begrep, og framhever at dette er forhold som man må ta med seg ved vurderingen av Reindriftslovutvalgets utredning.

Departementet ser det som viktig og nødvendig at samisk kultur og tradisjon står sentralt ved utformingen av reindriftsloven for på den måten å bidra til å oppfylle vedtatte politiske målsettinger. I «Politisk plattform for en flertallsregjering» er det sagt følgende:

«Vi vil føre en samepolitikk som skal tjene den samiske befolkningen slik at samisk språk, kultur og samfunnsliv skal ha en sikker framtid i Norge. Kulturlivet er en viktig kraft for å styrke identiteten, samtidig som det bidrar til levende lokalsamfunn.»

Det er i betydelig grad forskjeller mellom reindriften i de ulike deler av landet. En ny lov må ta høyde for dette slik at bestemmelsene lar seg anvende over alt. Departementet mener det fore-

liggende forslag gjør det. Departementet har som nevnt vurdert å åpne en adgang for regionale avvik, men er kommet til at dette ikke er nødvendig eller hensiktsmessig. Lovutvalget har i noen lovparagrafer foreslått at samiske uttrykk tas inn i overskriften. Dette ble gjort i de tilfeller der disse ble ansett for å være mest dekkende for bestemmelsens innhold. Departementet er imidlertid av den oppfatning at det i en offisiell norskspråklig lovtekst ikke bør tas inn samiske uttrykk utover det som strengt tatt er nødvendig. Det må også påpekes at både lovtekst og proposisjonen skal oversettes til samisk. På den bakgrunn har departementet kommet til at det kun blir det samiske uttrykket *siida* som benyttes i lovteksten.

Når det gjelder det interne selvstyret, framhever *Norske Reindriftsamers Landsforbund* viktigheten av at reindriftssamene selv i større grad skal kunne regulere interne forhold og organisere den daglige driften i tråd med reindriftsamiske sedvaner, tradisjoner og rettsoppfatninger. Noen høringsinstanser presiserer at sentrale myndigheter vil måtte ha et overordnet ansvar for reindriften. *Fylkesmannen i Finnmark* gir i den forbindelse uttrykk for at det ikke er noe mål i seg selv at staten skal detaljstyre reindriften. Staten ved sine politiske myndigheter er imidlertid ansvarlig for utviklingen av reindriftnæringen, og kan ikke fraskrive seg ansvaret og mulighetene til overordnet styring. En av statens viktigste funksjoner er, etter fylkesmannens oppfatning, å påse at reindriften foregår på en økologisk bærekraftig måte både av hensyn til reindriften selv og av hensyn til naturen og andre brukerinteresser. Noen framholder også at myndighetene ellers må ha mulighet til å gripe inn der det interne selvstyret svikter eller andre samfunnsinteresser gjør det nødvendig. *Regjeringsadvokaten* reiser på den bakgrunn spørsmål om det ikke bør innarbeides flere hjemler for offentlig intervensjon i de tilfeller hvor de privatrettslige organene ikke gjør det loven foreskriver eller opptrer på tvers av overordnede interesser.

Departementet er enig i at det i stor grad bør legges til rette for et næringsmessig selvstyre, men at dette må kombineres med regler som gjør det mulig for myndighetene å ivareta sitt ansvar for at reindriften kan utvikle seg som en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig næring. Dette er også nødvendig av hensyn til internasjonale forpliktelser. Forholdet mellom næringsmessig selvstyre og myndighetenes ansvar for at reindriften blir bærekraftig har vært en utfordring i utformingen av politikken frem til nå, og vil også være det i tiden fremover. Det er viktig å ivareta de ulike hensynene på en god måte av hensyn til legitimitet og

troverdighet både i reindriften og i forhold til andre brukerinteresser. Det må i denne forbindelse tas hensyn til konklusjonene i Riksrevisjonens undersøkelse «Bærekraftig bruk av reinbeiteressursene i Finnmark, dokument nr. 3:12 (2003-2004).» Her blir det bl.a. påpekt at det er behov for å fastsette mer presise rammebetingelser for reindriften for å sikre en bærekraftig utvikling. Departementet vil framheve at stabile rammebetingelser er en nødvendig forutsetning for en bærekraftig reindrift. Fastsetting av grenser mellom reinbeiteområder, distrikter og siidaområder er en sentral del av dette arbeidet. Dette arbeidet er i gang, og vil være et viktig bidrag for å få balanse mellom reintall og beiteressurser.

Reindriftnæringen har stor kunnskap om drifts- og beiteforhold, og dermed forutsetninger for å vurdere hvor høyt reintallet kan være i forhold til ressursgrunnlaget. Det er imidlertid en del forhold som i enkelte områder kan gripe inn og forstyrre naturgitte tilpassningsmønstre. Dette må forstås med utgangspunkt i kombinasjonen av kollektive rettigheter, uavklarte grenseforhold, et historisk høyt antall utøvere, stort etableringspress samt kostnadsstrukturen i næringen. I tillegg er reindriftnæringen også en moderne næring som anvender den teknologien som til en hver tid er tilgjengelig og fornuftig å bruke. Det vil derfor være behov for visse kontrollordninger, samt å legge inn sikkerhetsventiler i loven for å fange opp de tilfellene hvor det indre selvstyret ikke fungerer som forutsatt. En utfordring blir å finne den rette balansen mellom intern og offentlig styring. Reglene må også utformes slik at hensynet til den enkeltes rettssikkerhet blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte.

Når det gjelder forutsetningen om at mange skal kunne eie rein, påpeker *Fylkesmannen i Finnmark og Reindriftsjefen* at dette kan være med på å øke presset på ressursene og svekke grunnlaget for en økologisk og økonomisk bærekraftig reindrift.

Departementet ser det slik at reindriften i utgangspunktet må ta stilling til slike strukturelle spørsmål. En grunnleggende forutsetning er imidlertid at dette ikke kommer i konflikt med de overordnede målsettinger om at reindriften skal være økologisk og økonomisk bærekraftig. At reindriftsutøvelsen må tilpasses naturgrunnlaget, er et selvfølgelig utgangspunkt. Videre skal reindriften, etter departementets oppfatning, fortsatt være en næring. Den må kunne vise til produksjon og verdiskaping. Dersom det blir for mange utøvere i næringen, vil det svekke lønnsomheten. Dette skyldes ikke minst at kostnadsstrukturen i rein-

driften krever en viss størrelse på driftsenheten for at den skal bli lønnsom. Uten et solid økonomisk fundament, vil reindriften langt på vei miste innhold og konsistens, og dermed også bidra til at det faktiske grunnlaget for den særlige beskyttelse reindriften og samiske kultur har, svekkes. Etter departementets syn vil mange av de momentene som vanskeliggjør fastsettelsen av reintallet, også gjøre seg gjeldende når det gjelder antallet utøvere i næringen. Det er derfor nødvendig å legge opp til kontrollrutiner som kan sikre at ikke næringen totalt sett får en tilpasning som svekker lønnsomheten. Det vises til drøftelsene nedenfor.

8.4 Lovens formål

Utvalgets forslag til formålsbestemmelse er i hovedsak en videreføring av formålsbestemmelsen i 1978-loven § 1. På bakgrunn av at reindrifftsloven i første rekke gir regler om samisk reindrift, har utvalget foreslått at det foretas en oppdeling av formålsparagrafen, slik at utkastet § 1-1 gjelder lovens formål innenfor det samiske reinbeiteområdet og § 1-3 reindrift ellers i landet. Ved en slik oppdeling får man etter utvalgets oppfatning også klarere frem at loven skal legge forholdene til rette for samisk reindrift i samsvar med Grunnloven § 110 a og Norges internasjonale forpliktelser, jf. *første ledd*. Ordlyden er imidlertid foreslått noe endret for å gjøre den klarere og mer i samsvar med hva slags regler loven faktisk inneholder. Det er videre inntatt en henvisning til menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr. 30.

En del av høringsinstansene påpeker at forholdet til øvrige samfunnsinteresser bør tydeliggjøres sterkere i en formålsbestemmelse. Særlig er noen av kommunene opptatt av dette hvor for eksempel *Vadsø kommune* framhever at forvaltningen av reindriften ofte har stor betydning i forhold til øvrige samfunnsinteresser, og at forhold som en i utgangspunktet antar vil være et internt anliggende for reindriften kan vise seg å ha betydning for samfunnet omkring. *Norges Bondelag* er kritisk til at lovutvalget fremmer forslag i § 1-1 som innebærer at det vil dreie seg om en ny formålsparagraf hvor reindriften som samisk næring gis en eksklusiv og selvstendig beskyttelse. Slike spørsmål hører etter Bondelagets oppfatning under Same rettsutvalget. *Olje- og energidepartementet* mener bestemmelsen framstår som unødig vidløftig, og at henvisning til Grunnloven § 110 a og folkerettens regler ikke bør inntas.

Advokatforeningen gir uttrykk for at bestemmelsen bør omarbeides og strammes inn slik at

den ikke virker som en reservedelsbestemmelse for uhensiktsmessige/manglende bestemmelser i utkastet.

Sametinget har foreslått at følgende tas inn i formålsbestemmelsen:

«Myndighetene skal legge til rette for at reindriftnæring kan utøves i overensstemmelse med samiske rettsoppfatninger og arbeidsmåter.»

Departementet ser det som riktig og nødvendig at hensynet til øvrige samfunnsinteresser synliggjøres i en formålsbestemmelse. Den tilsvarende bestemmelse i dagens lov gjør det, og departementet ser ikke noen grunn til å endre dette. Reindriften er en del av det norske samfunnet. Samisk reindrift skal bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv til gagn for reindriften selv og samfunnet for øvrig. For øvrig kan ikke departementet se at utvalgets forslag til formålsbestemmelse innebærer realitetsendringer i forhold til det som følger av dagens lov, og ulovfestet rett når det gjelder rettsgrunnlaget. Om rettsgrunnlaget, se nedenfor.

Departementet er imidlertid av den oppfatning, og som noen av høringsinstansene påpeker, at formålsbestemmelsen både slik den er i dagens lov og i utkastet, er lang og vidløftig. Departementet har derfor i sitt utkast forsøkt å utforme en helt ny og kortfattet bestemmelse uten at noen endring i meningsinnholdet er tilsiktet. Departementet mener også at de intensjoner som ligger bak Sametingets forslag om tillegg i formålsbestemmelsen blir ivare tatt gjennom disse formuleringer. Det vises til merknadene til bestemmelsen i kapittel 10.

Etter departementets syn bør forholdet til folkeretten tas ut av formålsbestemmelsen og omtales i en egen bestemmelse, jf. § 3. Det vises til merknadene til § 3 vedrørende ulikheter i oppfatningen mellom konsultasjonspartene når det gjelder formuleringen om tolkningsprinsipper i forholdet mellom ILO-konvensjonen nr. 169 og reindriftsloven.

I formålsparagrafen er det tatt inn en bestemmelse om reindriftenes arealer. Det vises til omtalen i kapittel 8.5 og merknadene til § 1.

Departementets utkast har ikke en egen formålsparagraf for reindrift utenfor det samiske reinbeiteområdet slik som foreslått av utvalget. Bestemmelsen er tatt inn som tredje ledd i § 1.

8.5 Reindriftenes rettsgrunnlag og reindriftenes arealer

En vurdering av spørsmål vedrørende reindriftenes rettsgrunnlag har ligget utenfor utvalgets mandat.

Utvalget har imidlertid foreslått at loven gir uttrykk for det som er fastslått i rettspraksis, at reindriften har sitt grunnlag i rettsstiftende bruk. Det vises til § 1-1 tredje ledd og § 1-2 i utvalgets forslag.

Regjeringsadvokaten reiser spørsmål om betydningen og hensiktsmessigheten av slike bestemmelser. Det anføres at bestemmelsene reelt sett kan bidra til å skape usikkerhet ved at det kan synes som om reindriftnæringen etter disse bestemmelser skal kunne ha rettigheter som ikke framgår av loven. *Advokatforeningen* har tatt opp utvalgets begrepsbruk. I § 1-1 brukes uttrykket alders tids bruk. I § 1-2 brukes uttrykket fra gammel tid. I § 3-1 brukes uttrykket fra gammelt av. Det påpekes at denne vekslingen skjer uten nærmere kommentarer med hensyn til innholdet av dem. Det påpekes også at nyere Høyesterettspraksis (Selbuddommen Rt. 2001 s. 767 og Manndalendommen Rt. 2001 s. 1229) nytter uttrykket alders tids bruk.

Sametinget gir også uttrykk for at begrepet alders tids bruk bør inn i en slik bestemmelse.

Departementet legger til grunn at det i dag er anerkjent i norsk rett at reindriften har sitt selvstendige rettsgrunnlag uavhengig av loven basert på den bruk som har vært utøvd i de områder reindrift har foregått. Dette er fastslått i rettspraksis, senest i Selbuddommen nevnt ovenfor. Departementet er enig med utvalget i at en bestemmelse med et slikt innhold, uttrykkelig bør inntas i loven slik at det ikke oppstår tvil om dette prinsippet.

Når det gjelder Regjeringsadvokatens anførsel, vil departementet framheve at loven ikke konstituerer reindriftsretten, men gir en nærmere beskrivelse av innholdet i disse rettighetene. Videre gir loven grunnlag for en regulering og styring av utøvelsen på tilsvarende måte som for andre rettigheter av opprinnelig karakter, for eksempel eiendomsretten eller allmenningensrettighetene. Dette kan ikke være til hinder for at driftsgrupper innen reindriften kan ha hevdet særskilte rettigheter utover det som følger av selve loven. De alminnelige hevdsregler må gjelde for reindriften på samme måte som for andre.

Departementet er enig med Advokatforeningen i at begrepsbruken så langt det er mulig bør være konsekvent, og at begrepet alders tids bruk er et uttrykk som både er dekkende og innarbeidet. Når lovutvalget i § 1-2 har brukt uttrykket fra gammel tid, har dette sammenheng med at det var det Samerettsutvalget foreslo i NOU 1997:4. Lovutvalgets forslag har samme ordlyd som Samerettsutvalgets forslag. I Finnmarksloven av 17. juni 2005 nyttes imidlertid nå begrepet alders tids bruk. Når

det gjelder § 3-1 i utvalgets forslag, mener departementet at uttrykket *fra gammelt av* representerer en distinksjon som kan være hensiktsmessig. Den samiske reindriften forutsettes å finne sted der hvor reindrift fra gammelt av har foregått. Om vilkårene for etablering av reindrifftsrett gjennom alders tids bruk foreligger, må det bli opp til domstolene å avgjøre ved eventuell tvist om dette. For øvrig er bestemmelsene her noe omredigert i forhold til utvalgets forslag.

Utvalget har også i en del sammenhenger ellers kommet inn på rettighetsmessige spørsmål og gitt uttrykk for sitt syn. Departementet har tatt dette til etterretning, og ikke foretatt noen nærmere vurdering av disse problemstillingene i denne proposisjonen.

Sametinget har for øvrig foreslått følgende generelle bestemmelse i loven:

«Ved utøvelse av offentlig myndighet etter annen lovgivning skal myndighetene ta hensyn til nødvendigheten av vern av samisk reindrift som grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv.»

Departementet viser til at det er foreslått følgende formulering i lovens formålsparagraf, § 1 annet ledd:

«Ansvaret for sikring av arealene påhviler både innehavere av reindrifftsretten, øvrige rettighetshavere og myndighetene.»

Dette er nytt i forhold til utvalgets forslag. Etter departementets syn er det den norske stat som er forpliktet, men som gjennom lover, forskrifter og retningslinjer må sørge for at hensynet til reindriften blir ivaretatt også av kommuner og fylkeskommuner. Regjeringen er innstilt på å følge dette opp så langt som mulig.

Både Sametingets flertall og NRL har foreslått at det etter ovennevnte formulering tilføyes følgende: «I tillegg har myndighetene et særskilt ansvar for å ivareta og sikre reindrifftsarealer». Etter departementets syn er denne tilføyelsen overflødig, og kan dessuten svekke det ansvar som påhviler rettighetshaverne.

Det er en stor utfordring å skape forståelse for reindrifftsarealbehov og de konsekvenser ulike tiltak kan få i forhold til reindriften. Bedre forståelse skapes bl.a. gjennom kommunikasjon med berørte interesser, det være seg både offentlige og private interesser. Videre er det sentralt at ulike inngreps virkning innenfor reinbeiteland blir dokumentert gjennom forskning. Departementet ønsker å prioritere dette området i tiden fremover.

Regjeringen vil arbeide videre med å sikre reindrifftsarealer bedre. Arealpolitikken er under kontinuerlig utvikling. I utvikling av lover og forskrifter som styrer arealbruken, er det viktig at reindrifftsinteresser og behov blir synliggjort og ivaretatt. Dette er særlig viktig i forbindelse med den pågående revisjonen av plan- og bygningsloven. I arbeidet med en bedre sikring av reindrifftsarealer, vil Regjeringen sette i verk prosesser der også andre samfunnssektorer vil bli trukket inn. Etter Regjeringens vurdering er dette sentralt for at ulike interesser og hensyn kan bli veid mot hverandre. Det pågående arbeidet som er satt i gang for oppfølging av ekspropriasjonssøknadene for Aursunden og Korssjøfjellet, er et konkret eksempel på hvordan slike prosesser kan legges opp.

I løpet av de siste årene har det skjedd en utvikling med frivillig avståelse av reindrifftsrettigheter mot vederlag. Dette har spesielt skjedd i tilknytning til utbygging av vindmølleparker der distrikter har inngått privatrettslige avtaler med utbygger. Avtalenes innhold er ofte ikke kjent for andre enn avtalepartene, herunder den pris som oppnås. I den forbindelse reiser det seg flere problemstillinger. For det første er det et spørsmål om hvem som har kompetanse til å inngå avtaler med bindende virkning for øvrige reindrifftsberettigede som blir berørt. Hvilket kollektivt beslutningsnivå har kompetanse til å inngå en slik bindende avtale: siidaen, distriktet eller området? For det andre er det et spørsmål om forvaltningen av de midler som tilføres reindriften gjennom avtalen. Her har det hersket en del uklarheter, bl.a. om disse midlene skal inngå i reindriftsfondet.

Departementet konstaterer at spørsmålet om kompetanse til å inngå slike avtaler både er lite utredet og rettslig komplisert. Det vil derfor bli tatt initiativ til å få denne problemstillingen nærmere utredet.

Når det gjelder bruken av slike avtalemidler, har det vært en del uklarheter om hvorvidt slike midler skal inn på reindriftsfondet på samme måte som midler som tilføres distriktet gjennom ekspropriasjon. Etter departementets vurdering er det naturlig at også midler som tilfaller distriktet eller siidaen gjennom avtaler skal inn på reindriftsfondet. Dette er også i tråd med formålet med reindriftsfondet. Det er imidlertid behov for å få dette klarere presisert i reglene for reindriftsfondet. Det vises i den forbindelse til § 47 og merknadene til denne bestemmelsen i kapittel 10.

8.6 Retten til å eie rein

Utvalget legger til grunn at bare personer av samisk ætt, og som har rett til reinmerke, skal kunne eie rein innenfor det samiske reinbeiteområdet, jf. utvalgets forslag §§ 4-1 og 7-3. Dette innebærer at man, foruten å være av samisk ætt, ved lovens ikrafttreden må ha hatt reindrift som hovednæring i samsvar med 1978-loven, eller at foreldre eller besteforeldre har hatt reindrift som hovednæring. Videre må reinen inngå i siidaandel eller sideordnet rekrutteringsandel.

Utvalget forutsetter at dette skal gjelde alle eierformer for rein, også for eksempel hold av rein på inngjerdet innmark eller når en dyrepark har rein til framvisning. Slikt hold av rein har etter dagens lov ikke vært ansett som reindrift, og dermed ikke kommet inn under reindriftslovens bestemmelser. Utvalgets forslag innebærer dermed en skjerpelse av adgangen til å ha rein, og er begrunnet med et ønske om å skape klarhet og å sikre at hold av rein har sin tilknytning til samisk reindrift. Utvalget foreslår imidlertid at det skal være en adgang til å gjøre unntak fra bestemmelsene dersom særlige grunner foreligger, jf. § 4-1 tredje ledd. Utvalget forutsetter at man bør være varsom med å nekte dispensasjon i forhold til personer som i dag eier rein uten å komme i konflikt med loven, men som ikke vil ha en slik adgang etter ny lov.

Det har under høringen ikke framkommet vesentlige innvendinger imot dette.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag. Det er behov for klare regler, og etter 1978-loven har det stadig oppstått spørsmål om hvilke former for hold av rein som faller henholdsvis utenfor eller innenfor lovens system. Som utvalget, forutsetter departementet at man bør være varsom med å nekte dispensasjon i forhold til personer som i dag eier rein uten å komme i konflikt med loven, men som ikke vil ha en slik adgang etter ny lov. Etter departementets syn er reindriften helt øst i Finnmark, hvor det er reist spørsmål om vilkårene i § 3 første ledd i dagens lov er oppfylt, et tilfelle som naturlig faller inn under de formål som en unntaksbestemmelse skal fange opp. For øvrig forutsettes unntaksbestemmelsen bare å få anvendelse som en sikkerhetsventil i særskilte tilfeller. Til forskjell fra utvalgets forslag, legges myndigheten til å dispensere til reindriftsstyret. Dette gjøres for å få en så ensartet praksis som mulig.

Det har i forbindelse med konsultasjonene vært reist spørsmål i tilknytning til det tidligere verdesystemet, og om slike ordninger kan etableres gjennom unntaksbestemmelsen. Etter 1933-

loven var det ikke uvanlig med et slikt system. Verdesystemet innebar at fastboende eide noen rein, kalt sytingsrein, som ble vokter innenfor flokken til en reindriftsame. Sametingets flertall presiserer i sitt vedtak at de forutsetter at verdesystemet omfattes av denne unntaksbestemmelsen.

Utvalget konstaterte for sin del at denne adgangen opphørte gjennom ikrafttredelsen av 1978-loven. Det er ingen ting som tyder på at utvalget hadde noen gjeninnføring av verdesystemet i tankene.

Departementet presiserer at adgangen til dispensasjon ikke skal innebære noen åpning for en reetablering av verdeliknende forhold. Dette er et spørsmål som eventuelt må bli gjenstand for en grundig vurdering, og som ikke faller innenfor denne revisjon.

Et annet spørsmål som reiser seg i denne forbindelse, er hvem som kan ha rein i siidaandel/sideordnet rekrutteringsandel, jf. utvalgets forslag § 4-1 annet ledd og utkastet § 9 annet ledd. Etter hovedregelen kan man ikke eie rein uten at den inngår i siidaandel/sideordnet rekrutteringsandel.

Utvalget har, i samsvar med dagens lov, lagt opp til at det er en nærmere angitt slektskapskrets som kan ha rein i siidaandel, jf. § 4 annet ledd i 1978-loven og § 4-9 i utvalgets forslag. Utvalget har vurdert å ikke ha andre begrensninger for å eie rein enn kravet om reinmerke i § 7-3. Imidlertid konkluderte utvalget med at det med en så vid personkrets kunne være vanskelig for lederen å motstå press fra andre om å ha rein i siidaandelen. Det måtte etter utvalgets syn også gis regler for hvem av reieneierne som skulle ha reindriftsrettigheter. Alle kan etter utvalgets oppfatning ikke ha slike rettigheter.

Reindriftssjefen har gitt uttrykk for at loven ikke bør ha en slik konkret angivelse av hvem som skal kunne ha rein i en ansvarlig enhet. På den måten vil lederen i større grad bevisstgjøres med hensyn til hvor mange vedkommende tar inn i enheten. *Sametinget* ser heller ikke behov for en slik begrensning. Spørsmålet har også vært oppe under konsultasjonene. Der gikk både Sametinget og NRL inn for en endring som medfører at det ikke konkret angis hvem som skal kunne ha rein i en ansvarlig enhet.

Departementet ser at det kan reises spørsmål om en slik avgrensning er hensiktsmessig. En adgang til å eie rein for en nærmere angitt krets slik både dagens lov og utvalgets forslag gir anvisning på, kan fort bli betraktet som en rettighet. Selv om det formelt ikke er slik, kan det rent faktisk være vanskelig for innehaver av ansvarlig enhet å nekte disse tilhold i enheten.

Departementet er kommet til at en slik begrensnng av personkretsen ikke lenger bør opprettholdes. Det kan også pekes på at utkastet § 10 annet ledd uttrykkelig tydeliggjør at ansvarlig leder bestemmer hvem som får eie rein i andelen og vedkommendes reintall. Gjennom dette forutsettes det at innehaver av siidaandel under enhver omstendighet har et bevisst og reflektert forhold til hvem som tas inn i siidaandelen. Etter dette legger departementet til grunn at det ikke er behov for særskilte regler om hvem som skal kunne utøve reindrifftsrett.

Utvalget har i § 4-2 foreslått at det bare er innehaver av siidaandel som må være bosatt i Norge. Andre skal kunne eie rein uten å være bosatt her.

Det har i høringen ikke framkommet vesentlige innvendinger imot dette.

Departementet er enig i at bosattkravet bare skal gjelde for innehaveren av andelen. Det er i forhold til han eller henne at formelle eller praktiske hensyn gjør dette nødvendig. Dette gir grunnlag for fleksibilitet for eksempel når det gjelder inneha- verens barn. Som utvalget peker på, er etablering på tvers av landegrensene ikke uvanlig, og boset- ting for eksempel i Sverige bør ikke være til hinder for at man fortsatt kan eie rein i foreldrenes flokk i Norge.

8.7 Siida

Et viktig forhold for utvalget har vært å gi siidaen en plass i loven. De fleste høringsinstanser stiller seg i utgangspunktet positive til at siidaen gis en framtreddende rolle i lovgivningssammenheng. *Norske Reindrifftsamers Landsforbund* er fornøyd med at siidabegrepet er foreslått som grunnbe- grep. Det påpekes imidlertid at det som fortsatt mangler er benevnelser på grunnpilaren som en familiedrift er bygget rundt – siiddaisit. *Fylkesman- nen i Finnmark* framhever at siidaens rolle utad er uklar, og at det er spørsmål om hvor langt man kan gå i å lovfeste regler for organiseringen av slike pri- vatrettslige arbeidsfellesskap. *Områdestyret i Nord- land* påpeker at siidaens vekslende og uformelle struktur vanskelig kan formaliseres. *Regjeringsad- vokaten* gir uttrykk for at lovforslaget på disse punkter kan innebære økt fokus på privatisering og eksklusive rettigheter som igjen vil kunne føre til økte stridigheter internt. *Reindriftssjefen* reiser spørsmål om hvordan den enkelte siidas areal nær- mere skal defineres, og gir uttrykk for at loven burde inneholde føringer på hvordan dette skal skje.

Etter *departementets* syn kan det ikke være tvil- somt at siidaen i dag er et viktig element i rein- driftssammenheng. Dette tilsier en sentral plass også i lovgivningssammenheng. Departementet viser til utvalgets omfattende redegjørelse i kapittel 9 for siidaen som begrep og dens betydning sosialt, arbeidsmessig og organisatorisk. Det vises også til NOU 2001:34 *Samiske sedvaner og rettsoppfatnin- ger* del V. Som det framgår her, dreier siidaen seg om slektskapsbaserte og svært fleksible organisa- sjonsformer som innbefatter stor grad av individu- ell autonomi og situasjonsbestemt lederskap. Til- svarende organisasjoner finnes i andre arktiske befolkninger, og de har sin naturlige forklaring i at svært skiftende klima og ressurstilgang nødven- diggjør avpasning av gruppestørrelser etter års- sykklus.

Dette innebærer imidlertid utfordringer når de lovgivningsmessige rammer skal fastlegges. For at et begrep skal kunne ha rettslig betydning, må det blant annet ha et innhold som i tilstrekkelig grad er presist. Siidaen må altså la seg definere på en slik måte at den kan danne basis for rettslige konstruk- sjoner. Samtidig skal fleksibiliteten i størst mulig grad beholdes.

Etter departementets syn vil det ut fra definisjo- nen av siida være klart hvem som utgjør person- kretsen i siidaen. Siidaen selv vil ha en oppfatning om hvem som til enhver tid inngår i det fellesska- pet den konkrete siidaen representerer. Det forut- settes også at en siida utøver reindrift på bestemte arealer. Som nevnt har det vært reist spørsmål om hvordan dette areal skal avgrenses. Etter departe- mentets oppfatning ligger dette implisitt i konstate- ringen av at det foreligger en bestemt siida. Siidaen er knyttet til et areal, og mangler arealet foreligger det i prinsippet heller ingen siida. Erik Solem, tidli- gere sorenskriver i Tana, skriver at det blant rein- driftssamene er klare oppfatninger om beitetrak- ters tilhørighet til bestemte siidaer, både hva gjel- der vinter- og sommerbeitene, og at det er en kon- tinuitet i dette ved at disse går i arv. Departementet har ikke holdepunkter for å anta at det ikke fortsatt er slik i praksis. I de fleste sammenhenger må det framstå som rimelig klart hvordan beitene fordeler seg mellom de ulike driftsgrupper som måtte eksistere, og en nærmere avklaring må også finne sted gjennom fastsettingen av reglene om beite- bruk, jf. utkastet § 59. Når det gjelder Regjerings- advokatens anførsel om at forslaget kan gi økt fokus på privatisering og eksklusive rettigheter som igjen kan gi økte stridigheter internt, er dette selvfølgelig en mulighet man ikke kan se bort fra. Departementet tror imidlertid at overføring av ansvar og ryddige prosesser i stor grad vil fore-

bygge slike problemer. Departementet er på det rene med at det for vår-, høst- og vinterbeitene i Finnmark gjør seg gjeldende en del særskilte problemstillinger, og som må følges opp nærmere.

Når det gjelder spørsmål i tilknytning til siidaens rettsevne/rettslige handleevne og partsevne/prosessuelle handleevne, har utvalget drøftet dette under punkt 9.9.4 og det sies her:

«Det vanlige vil være at forvaltningsvedtak retter seg mot en person (fysisk eller juridisk). Slik vil det normalt også være innen reindriftnæringen.

Særlige spørsmål oppstår imidlertid i forhold til siidaen, som etter utvalgets forslag forutsettes å få en sentral plass i loven, og det kan reises spørsmål om i hvilken utstrekning fattede vedtak kan rette seg mot den. I en større sammenheng blir det spørsmål om siidaens rettsevne/rettslige handleevne og partsevne/prosessuelle handleevne.

I utvalgets forslag til ny reindriftslov § 8-10 er siida definert slik:

«Med siida forstås i denne lov en geografisk og sosial gruppe av reineiere som utøver reindrift i fellesskap på et bestemt areal. Denne lov skiller mellom sommersiida og vintersiida. En sommersiida utøver reindrift i fellesskap i hovedsak på sommer- og høstbeiteområdene. En vintersiida utøver reindrift i fellesskap i hovedsak på vinterbeite- og vårbeiteområdene.»

Det må trolig kunne legges til grunn at siidaen i seg selv ikke uten videre har rettsevne/rettslig handleevne. Det dreier seg om et fellesskap som er forholdsvis løst basert og normalt uten formell struktur. Etter norsk rett kreves vanligvis noe mer for at en slik sammenslutning skal kunne foreta rettslige disposisjoner som binder de enkelte deltakerne. I forhold til stiftelser og foreninger stilles det krav om organisasjonsform, en viss struktur og fasthet for at slike skal ha partsevne i sivilprosessen. Dess fastere organisasjonsstrukturen er, dess mer taler det for partsevne. En formalisert medlemsskapsordning vil likeledes være et moment for partsevne. I Rt. 1988 side 1161 ble det understreket at «partsevne» er et relativt begrep, og at avgjørelsen av om partsevne foreligger eller ikke, må treffes i forhold til hva saken gjelder. I Rt. 2000 side 1578 ble det for eksempel kort konstatert at en siidagrupper måtte ha adgang til å fremme erstatningskrav hvor det var klart at nettopp denne definerte gruppen ble rammet av et inngrep.

I de ulike sammenhenger vil siidaen kunne definere seg selv slik at det er uttrykkelig klarlagt hvem som skal være ansvarlig. I kontraktsforhold vil normalt dette være en forutsetning,

idet en avtalepart neppe vil finne det tilfredsstillende å forholde seg til en mer eller mindre løs og til dels vekslende gruppe. Tilsvarende dersom den skal søke om tillatelser, økonomiske tilskudd mv., jf. 1978-loven § 12 annet ledd om godkjenning av gjerder og anlegg samt forskrift om tilskudd til gjeterhytter og andre reindriftsanlegg, jf. forskrift 17. juni 1999 om Reindriften utviklingsfond kapittel 3. Ansvarsforholdet må være entydig definert.

Vanskeligere vil det kunne være ved for eksempel hytter og anlegg som er oppført på siidaens område uten tillatelse, eller ved pålegg om reintallsreduksjon. Hvem skal et rivingspålegg rettes mot? Hvem skal et vedtak om reintallsreduksjon rettes mot når det er fastsatt et høyeste reintall for siidaen?

Er det opprettet et styre for siidaen, vil et pålegg om riving av anlegg kunne rettes mot det. I utkastet er det imidlertid ikke lagt opp til at siidastyre skal være obligatorisk, jf. utkastet § 8-11. Dersom ingen ansvarlig kan identifiseres, må konsekvensen bli at riving uten videre kan finne sted. I Ot. prp. nr. 28 (1994-95) er det sagt følgende om dette:

«Vedtaket om riving skal følge forvaltningslovens regler, jf. ny § 35. Før riving eller endring iverksettes skal normalt eieren av anlegget gis en frist til selv å fjerne det. Dersom det ikke kan fastslås hvem som er eier, kan reindriftsagronomen sette i verk fjerningen uten slik frist, jf. forvaltningsloven § 16 tredje ledd.»

Ved reintallsreduksjon vil nok et pålegg måtte rette seg mot den enkelte reineier. Eienomsretten til reinen er individuell. Der hvor det er fastsatt et høyeste reintall for den enkelte siidaandel, se utkastet § 9-4 femte ledd, vil reduksjonskravet gjelde det overskytende. Er det ikke fastsatt noe slikt tall, må det skje en forholdsmessig reduksjon i alle siidaandeler i siidaen. Det vises for øvrig til utkastet § 9-4.

I forbindelse med tvangsmulkt og andre økonomiske sanksjoner, vil det kunne være et problem dersom siidaen ikke har noen eiendeler. Rettes mulkten/avgiften mot siidaen som sådan, og ikke mot de enkelte reineiere i siidaen, er det bare siidaens midler som kan brukes til oppfyllelse av kravet. Dette kan tale for å stille krav om (en form for) siidakasse, jf. utkastet § 8-14.»

I og med at utvalget foreslår å gi siidaen en mer sentral plass i den nye reindriftsloven, ønsket departementet å vurdere mer inngående muligheten for å gjøre siidaen til det operative og juridiske styringsnivået i reindriftsloven. På den bakgrunn ble det i februar 2005 nedsatt en arbeidsgruppe som fikk i oppdrag å vurdere disse forhold nærmere. Gruppen avga sin rapport i januar 2006.

Arbeidet viste seg etter hvert å være både omfattende og kompleks, noe som medførte at det tok lengre tid enn forutsatt.

Gruppen har hatt som viktig forutsetning for sine drøftelser at de regler som eventuelt fastsettes ikke må medføre unødvendige endringer av siidaen som et praktisk arbeidsfellesskap. Gruppen har derfor ikke sett det som ønskelig å gi detaljerte regler om siidaens organisering mv i større grad enn det som er nødvendig for at den skal kunne utføre visse oppgaver og roller. Gruppen anbefaler av den grunn heller ikke at siidaen pålegges å organisere seg som et selskap eller som andre kjente rettssubjekter. Gruppens vurderinger og forslag er imidlertid at det bør lovfestes at siidaen skal ha en fast representant for at den i større grad enn i dag skal få rettslig handleevne. Videre anbefales det at siidaen gis anledning til å foreslå hvordan en reduksjon av reintallet skal foretas før eventuelt lovutvalgets bestemmelser om reintallsreduksjon settes inn.

Departementet viser til utvalgets og gruppens drøftelser, og kan ikke se at det foreligger alvorlige innvendinger mot at siidaen gis en plass i loven slik som foreslått av utvalget. Departementet har imidlertid forenklet noen av reglene om siidaen på bakgrunn av utvalgets rapport samt innspill fra Sameinget og NRL under konsultasjonene.

Norske Reindriftsamers Landsforbund har i sin høringsuttalelse tatt opp spørsmålet om rollen til den såkalte siidaisit. Denne er å betrakte som en husbond i siidaen, og er ikke valgt, men er leder i kraft av sin stilling som stor reineier eller som den eldste eller mest innflytelsesrike på annen måte. Departementet kan ikke se grunn til noen formalisering av denne rollen i lovsammenheng. Forslaget slik det foreligger, vil imidlertid etter departementets syn ikke være til hinder for en videreføring av de uformelle strukturelle og institusjonelle elementene som finnes i reindriftssamfunnet.

8.8 Siidaandel

Utvalget har foreslått innføring av begrepet siidaandel. Med dette skal forstås en familiegruppe som er en del av en siida, og som driver reindrift under ledelse av en person eller ektefeller/sambore i fellesskap. Utvalget har funnet det nødvendig fortsatt å ha en enhet med en ansvarlig leder for på en klar måte kunne forankre driftsansvar i forhold til andre reineiere, myndigheter og øvrige samfunnsinteresser.

Høringsuttalelsene avspeiler litt forskjellige oppfatninger.

Advokatforeningen slutter seg til Karen Marie Eira Buljos særuttalelse hvor det gis uttrykk for at begrepene siidaandel og rekrutteringsandel er en form for fornorskning.

Departementet er enig i utvalgets vurderinger. Det er nødvendig å tydeliggjøre et driftsmessig ansvarsforhold. Samtidig er det viktig å tydeliggjøre forankringen i det fellesskapet siidaen utgjør, noe som dagens driftsenhetsbegrep ikke gjør. Det har vært en utfordring for utvalget å finne et begrep som skal være dekkende for de underliggende realiteter og fungere retts teknisk. Et mindretall i utvalget foreslo *bearašdoallo* og definerer dette på samme måte som flertallet definerer siidaandel. Flertallet var enig i at det er en parallell, men kom til at det kunne gi uriktige assosiasjoner i forhold til de regler som utvalget foreslår når det gjelder nyetablering innenfor siidaen (se nedenfor). Poenget er å framheve med tydelighet det forhold at det her er tale om en del av en siida. Departementet slutter seg på den bakgrunn til utvalgets forslag om å bruke begrepet siidaandel. På bakgrunn av innspill under konsultasjonene, har imidlertid departementet valgt å presisere at det med en siidaandel, i tillegg til familiegruppe, også forstås en enkeltperson som del av en siida.

8.9 Etablering av siidaandel

Etter utvalgets forslag skal ansvarlige ledere av siidaandeler ved enstemmighet kunne beslutte at det skal etableres en ny siidaandel i siidaen under ledelse av en utpekt person som er myndig og fyller lovens generelle krav. Denne adgangen gjelder i første rekke i sommersiidaen, idet det er en forutsetning for etablering av ny siidaandel at det er fastsatt øvre reintall for siidaen. For sommersiidaen skal det i henhold til bruksreglene fastsettes høyeste reintall, jf. §§ 9-1 og 9-4 i utvalgets forslag. Er det også fastsatt høyeste reintall for vintersiidaen, kan lederne for siidaandelene innenfor denne siidaen bli enige om opprettelse av ny siidaandel.

Selv om reintallet forutsettes holdt innenfor det øvre reintall som er bestemt for siidaen, uttrykker enkelte høringsinstanser bekymring for at ordningen kan være reintallsdrivende der hvor et sterkt etableringspress gjør seg gjeldende. *Fylkesmannen i Finnmark* påpeker at i siidaer med mange unge som ønsker å etablere seg i reindriften, vil det være et betydelig sosialt press for å opprette nye andeler, noe som kan føre til overetablering og redusert avkastning for alle. For å sikre økologisk og økonomisk bærekraft bør det etter fylkesmannens mening opprettholdes en form for etableringskon-

troll. *Reindriftssjefen* uttrykker på tilsvarende måte bekymring for at det kan finne sted en overetablering med reintallspress til følge.

Andre ser det ikke slik. Blant annet gir *Ytre Troms Reinsamelag* uttrykk for at ingen ansvarlig siida vil være interessert i å utarme egne beiteresurser. *Reindrifftsstyret* påpeker at nye siidaandeler ikke kan opprettes før høyeste reintall for siidaen er fastsatt. Opprettelse av nye siidaandeler forutsetter enighet og enstemmighet, samt at reintallet må holdes innenfor det reintallet som er bestemt for siidaen. Reindrifftsstyret legger også til grunn at reineierne neppe har noe ønske om å fordele knappe goder som reintall på for mange.

Departementet vil påpeke at dette er vanskelige spørsmål. Etter departementets syn bør imidlertid det naturlige utgangspunkt være at reindriften selv regulerer tilgangen til næringen. Dessuten vil det etter departementets syn i de fleste tilfeller ligge en effektiv begrensning i kravet om enstemmighet. En forutsetning er likevel at det er fastsatt ytre rammebetingelser for reindriften i form av et øvre reintall for siidaen. Departementet slutter seg dermed til utvalgets forslag på dette punkt.

Etter utvalgets forslag skal områdestyret ved etablering av ny siidaandel kontrollere at de formelle vilkår er oppfylt. Etter departementets syn bør områdestyret også foreta en prøving av om etableringen svekker grunnlaget for en bærekraftig reindrift i siidaen. I tråd med utvalgets mindretall foreslås også en adgang for områdestyret til å nekte godkjenning der hvor det gjennomsnittlige reintallet i siidaen etter en etablering vil være mindre enn 250. Sametinget går inn for å stryke dette vilkåret, og viser til at det er andre forhold enn reintallet som bør ligge til grunn ved etablering av ny siidaandel, f.eks. en eventuell mangel på arbeidskraft i siidaen. Det vises for øvrig til merknadene til bestemmelsen nedenfor.

8.10 Sideordnet rekrutteringsandel

Dette forslaget fra Reindrifftslovutvalgets side representerer en nyskaping og er begrunnet i behovet for smidigere generasjonsoverganger. Det er innehaveren av den enkelte siidaandel som alene forutsettes å kunne bestemme om sideordnet rekrutteringsandel skal opprettes dersom vilkårene for øvrig er oppfylt.

De fleste høringsinstanser har en positiv innfallsvinkel til denne ordning, men fra noen påpekes det at også dette kan være reintallsdrivende ved at presset i næringen forsterkes ytterligere. *Områdestyret i Nordland* ser behovet for å få til smidige

generasjonsoverganger og sikre rekrutteringen, men dette må likevel ikke ramme fellesskapet på en urimelig måte. Det anføres at forslaget innebærer en fare i så henseende. Fellesskapet er utelukket fra å ta beslutningen, men må bære konsekvensene. Det bør derfor blant annet være en tidsbegrensning for hvor lenge ordningen med sideordnet rekrutteringsandel kan vare for den enkelte. *Områdestyret for Sør-Trøndelag/Hedmark* uttrykker skepsis mot ordningen, og mener at det i hvert fall bør være noe som det skal være opp til distriktsstyret å bestemme gjennom bruksreglene.

Departementet har vært i betydelig tvil om dette spørsmålet. Hovedinnvendingen er at en slik ordning kan føre til et stort etableringspress som på sikt både vil svekke den økonomiske lønnsomheten i næringen, samt være reintallsdrivende. Det vises her til de drøftinger som er foretatt under kapittel 8.3 og 8.19. Samtidig ser man at det kan være hensiktsmessig å få til en ordning som legger grunnlag for smidigere generasjonsoverganger. Det er viktig å kunne planlegge overdragelse av driftsenhet, og samtidig sikre kontinuitet, trygghet og status i denne overgangsperioden. På den bakgrunn kan departementet slutte seg til forslaget om å etablere slike rekrutteringsandeler, men det må settes langt klarere vilkår for en slik etablering enn det utvalget foreslår. Etter departementets oppfatning bør det være en forutsetning at det blir fastsatt et høyeste reintall som den ordinære og sideordnede andelen i sum må holde seg innenfor. Dette for å unngå at etablering av sideordnet rekrutteringsandel skjer på bekostning av de øvrige siidaandelene. Departementet har vurdert å la distriktsstyrene selv bestemme gjennom bruksreglene om det skal være adgang til å etablere sideordnet rekrutteringsandel. Blant annet på bakgrunn av det som har framkommet under konsultasjonene, har departementet ikke funnet grunn til å forfølge dette videre.

Departementet foreslår at det tilføyes et vilkår om at det ved etablering av en slik andel inngås en avtale for overtakelse av den ordinære siidaandelen. Både Sametinget og NRL sluttet seg til denne tilføyelsen.

Utvalget har foreslått en nedre aldersgrense på 50 år. Departementet ser det som uhensiktsmessig med en slik aldersgrense. Det kan ikke utelukkes at det kan være gode grunner for å etablere sideordnet rekrutteringsandel før fylte 50 år. Derimot bør det gjelde en tidsbegrensning med hensyn til hvor lenge en slik enhet kan bestå. Departementet foreslår her 7 år. Formålet med rekrutteringsandelene er å legge til rette for smidige generasjonsoverganger, og går man inn på dette bør tidshorison-

ten for endelig overtakelse ikke ligge for langt borte. Det vises for øvrig til merknaden til bestemmelsene. Sametinget og NRL har under konsultasjonene sagt seg enige i at det settes en tidsbegrensing.

Etter departementets syn er det imidlertid ikke aktuelt å tilføre disse sideordnede rekrutteringsandelen faste tilskudd over reindriftsavtalen. Før den ordinære siidaandelen overføres til lederen av den sideordnede rekrutteringsandelen, vil det kun være aktuelt å gi produksjonstilskudd. Etter departementets vurdering er dette nødvendig for at ikke ordningen skal medføre utilsiktede tilpasninger. Det er også viktig å ta hensyn til at en slik endring i reindriftsloven ikke fører til at bevilgningene over reindriftsavtalen økes. Dersom de nye enhetene skal få tildelt faste tilskudd, vil det svekke det økonomiske grunnlaget for de ordinære siidaandelene.

8.11 Samboerskap

Utvalget har foreslått at samboerskap på visse vilkår likestilles med ekteskap. De fleste høringsinstanser slutter seg til dette.

Departementet ser det slik at det som en følge av den generelle samfunnsmessige utvikling er riktig å likestille samboerskap med ekteskap. Utvalget har foreslått en varighet av samboerskapet på fem år (§ 4-5 punkt 2 bokstav c). Departementet foreslår her to år, noe som er i samsvar med tilsvarende bestemmelse i hustandsfelleskapsloven. Sametinget og NRL sluttet seg til denne endringen.

8.12 Likestillingsmessige forhold

I tilknytning til bestemmelsene om siidaandel, sideordnet rekrutteringsandel mv. reiser det seg en del likestillingsmessige spørsmål. Utvalget har i § 4-5 foreslått en egen bestemmelse om ektefelle/samboers stilling.

Flere høringsinstanser er opptatt av disse forhold. *Likestillingsombudet* sier blant annet at man i dagens lovgivning har erfart at det spesielt er gifte kvinner som diskrimineres. Dette gjelder særlig i saker der kvinnen er den av ektefellene som har egen driftsenhet. I henhold til reindriftsloven § 4 annet ledd vil en mann i denne situasjonen få avslag på en eventuell søknad om å få overført en driftsenhet til seg. Dersom mannen med dette utgangspunktet skal få overført en driftsenhet til seg, er eneste mulighet at ektefellene skilles eller at kvinnen sier fra seg sin driftsenhet. Reindrift er som nevnt et mannsdominert yrke. Likestillingsombudet framholder at dette kan medføre at kvin-

nene vil kunne føle seg presset til å gi fra seg sin driftsenhet, slik at mannen skal få mulighet til å registrere en driftsenhet på seg.

Reindriftsstyret og *Reindriftssjefen* kommer i sine uttalelser inn på de samme forhold, og framhever at begge ektefeller/samboere må gis adgang til å drive hver sin siidaandel.

Departementet vil presisere at man her står overfor viktige spørsmål. Dagens reindriftslov må anses som kjønnsnøytral. Det samme gjelder utvalgets forslag. Dette er imidlertid ikke tilstrekkelig i et likestillingsperspektiv dersom bestemmelsene i praksis motvirker likestilling mellom kjønnene. Norge har ratifisert FNs kvinnekonvensjon, og den er nå inkorporert i norsk rett, jf. likestillingsloven § 1b. Konvensjonen er det viktigste redskapet på overnasjonalt plan i arbeidet for å bedre kvinners stilling i alle deler av verden. Statene som har ratifisert konvensjonen plikter å innarbeide de enkelte artiklene i nasjonal lovgivning og iverksette tiltak som sikrer oppfølging i praksis. På mannsdominerte områder kan det være et stort behov for synliggjøring av kvinnekonvensjonen og de forpliktelsene som ligger i den. Departementet mener således det er riktig og nødvendig at ektefelle/samboere gis mulighet til å inneha hver sin selvstendige enhet også under ekteskap/samboerskap selv om dette kan representere vanskelige problemstillinger i områder med stort etableringspress. Sametinget og NRL støtter endringen. Det vises for øvrig til merknadene til § 13.

8.13 Alminnelige regler om utøvelse av reindrift

Utvalget har foreslått et eget kapittel som inneholder alminnelige regler om utøvelse av reindrift. Det dreier seg her om en lovfesting av regler for god reindriftsskikk.

Det har i høringen ikke framkommet sterke prinsipielle innvendinger mot forslaget. *Sametinget* uttrykker at det er fornøyd med at uskrevne regler om god reindriftsskikk tas inn i loven.

Derimot gjør det seg en betydelig motstand gjeldende mot at begrepet gjeting bringes inn, jf. § 6-2 i utvalgets forslag. Det framheves at det framstår som lite tidsmessig og kan gi gale assosiasjoner i forhold til det som er bestemmelsens formål.

Departementet foreslår at uttrykket tilsyn isteden nyttes. Dette er etter departementets syn et uttrykk som gir fleksibilitet og er mer hensiktsmessig i forhold til det som er formålet med en slik bestemmelse, det vil si å unngå at vedkommendes reindrift er unødig til skade og ulempe internt eller

i forhold til andre interesser. For øvrig vil departementet påpeke at det gjennom bruksreglene kan gis nærmere bestemmelser om de forhold som dette kapitlet omhandler.

8.14 Reinmerke

Et registrert reinmerke forteller hvem som er eier av rein. Det er lange tradisjoner for å merke rein for å identifisere eierskap til reinen. I lovverket har merking av rein vært innarbeidet siden lovene av 1888 og 1897.

Riksadvokat Kjerschow gir en grundig utredning av merkesystemet innen reindriften i sitt utkast til lov om reindrift av juli 1922. I dette dokumentet drøfter han ulike problemstillinger knyttet til reinmerking, bl.a hvilken status reinmerke har. Det legges til grunn at det er å betrakte som en eiendom. Denne forståelsen har reineiere fortsatt i dag, men nyere lovgiving setter begrensninger for hvem et reinmerke kan overføres til. Likevel er det system som Kjerschow beskriver fortsatt i bruk.

Reindriftslovkomiteen, som avga sin innstilling i 1966, drøfter muligheten for forenkling av merkebestemmelsene, men konkluderer med at det systemet man har i dag, og som har utviklet seg over lang tid, virker godt i praksis. Komiteen finner det derfor riktig å beholde bestemmelsene fra 1933-loven.

Da Landbruksdepartementet la frem forslag til ny reindriftslov (Ot.prp.nr. 9 (1976-77)), fant man det formålstjenlig å begrense lovens bestemmelser om merking av rein og om reinmerker til noen få nøkkelbestemmelser. Samtidig ble det overlatt til Kongen å gi de nødvendige utfyllende bestemmelser av mer teknisk og praktisk art.

Reindriftslovutvalget foreslo i sin utredning å ta alle bestemmelser om merking av rein inn i loven. Bestemmelsene er, med enkelte endringer, en videreføring av bestemmelsene i 1978-loven og Landbruksdepartementets forskrifter om merking av rein fastsatt 12. juni 1984. Bakgrunnen for Reindriftslovutvalgets forslag er bl.a. at det er knyttet sterke tradisjoner til reinmerke, og at lovfesting synliggjør denne delen av reindriftskulturen på en bedre måte.

I tillegg til at det er tatt inn i loven bestemmelser som i dag finnes i forskrift, er det foretatt noen endringer. I utvalgets utkast § 7-3 er kravet om å være bosatt i Norge for å ha rett til reinmerke videreført ved en inkurie.

Sør-Trøndelag og Hedmark Reinsamelag påpeker at det er store variasjoner innen det samiske reinbeiteområdet når det gjelder merking av rein,

og ber om at dette følges opp gjennom regionale tilpasninger av merkeregulene. Andre kommer også inn på dette.

Som tidligere nevnt, har departementet vurdert en mulighet for avvikende bestemmelser ut fra regionale ulikheter, men er kommet til at dette ikke er hensiktsmessig.

Kapitlet om reinmerking er noe omredigert i forhold til utvalgets forslag. Det vises til merkene til de enkelte bestemmelser.

8.15 Distrikt og distriktsstyring

Utvalget foreslår at distriktsordningen opprettholdes, men at distriktsstyret rendyrkes som et privatrettslig organ.

Høringsuttalelsene slutter i det alt vesentlige opp om dette. Det påpekes imidlertid blant annet fra *Reindriftsstyrets* side at de foreslåtte regler om distriktsstyring framstår som forholdsvis kompliserte. Reindriftsstyret gir også uttrykk for at en del av de oppgaver distriktsstyret skal ha som privatrettslig organ i realiteten er offentligrettslige. Det reises også spørsmål om forholdet mellom distriktsstyrets og årsmøtets myndighet. *Sør-Trøndelag/Hedmark reinsamelag* påpeker at årsmøtet etter forslaget ikke vil være øverste beslutningsorgan i distriktet, og at dette aktualiserer problemstillinger i forhold til demokrati og selvstyre innad i distriktet. *Reindriftsstyrets* flertall påpeker for sin del at dersom årsmøtet skal kunne overprøve distriktsstyrets beslutninger, vil det bety at det fortsatt vil kunne være slik at en gruppering i distriktet styrer det hele. Reindriftsstyrets flertall viser videre til Sivilombudsmannens uttalelse om inhabilitet og rolleblanding.

Departementet har erfart at den offentligrettslige rollen som distriktsstyrene er tildelt etter dagens lov, har skapt problemer. Nærhet til dem det gjelder, har gjort det vanskelig å gripe inn, i tillegg til at det fort oppstår formell inhabilitet. Dette er et forhold som også Sivilombudsmannen har vært opptatt av i forbindelse med konkrete problemstillinger ombudsmannen har hatt til behandling. Sivilombudsmannen har generelt påpekt at forvaltningsmodellen må utformes slik at næringsutøverne har tillit til at alles interesser ivaretas på en tilfredsstillende måte, og at man ikke kan legge til grunn et annet innhold i forvaltningslovens habilitetsregler enn ellers. Departementet er derfor enig i at det er mest hensiktsmessig at distriktsstyret kun har oppgaver av privatrettslig karakter.

Departementet er ikke enig i det som er anført om at en del av de oppgaver distriktsstyret forut-

settes å ha etter forslaget er av offentligrettslig karakter. Selv om distriktsstyrets beslutninger følger av lov og er bestemmende for reieneiernes rettigheter og plikter, er de ikke utslag av offentlig myndighetsutøvelse så lenge lovgiver ikke har forutsatt at dette skal være en offentlig oppgave. Heller ikke etterfølgende offentlig godkjenning (f.eks. av områdestyret) endrer etter departementets syn dette, selv om godkjenningsvedtaket som sådan vil være et forvaltningsvedtak. Her er et offentlig organ nettopp i kraft av å være dette gitt slik kompetanse. Det finnes en rekke eksempler i lovgivningen på at private beslutninger og disposisjoner er underlagt en offentlig kontroll gjennom samtykke eller godkjenning. Det kan vises til sameielloven § 6 annet ledd, Kredittilsynets virksomhet m.v.

Når det gjelder forholdet mellom distriktsstyret og årsmøtet, ser departementet det slik at utvalgets forslag om at årsmøtet ikke kan binde styret er nødvendig for at distriktsstyrets rolle ikke skal undergraves. Utvalget har i sitt forslag vært svært opptatt av en utbalansering av makten i distriktet for så langt som mulig å unngå maktmisbruk fra et flertall. Departementet er enig i at det er viktig å ivareta disse hensyn og ser utvalgets forslag som hensiktsmessig i den forbindelse.

De foreslåtte regler for distriktsstyring kan kanskje framstå som noe detaljerte. Det er imidlertid etter departementets syn vanskelig å komme utenom dette dersom de ulike hensyn som gjør seg gjeldende i forhold til blant annet rettssikkerhet og intern maktfordeling skal kunne ivaretas på en tilfredsstillende måte. Dessuten vil den praktiske betydningen av bestemmelsene i stor grad variere ut fra hva slags distrikt man har med å gjøre. Det vil være i store distrikter med mange siidaer at prosessene kan bli mer komplekse, noe som det for så vidt ikke er noe oppsiktsvekkende ved. I distrikter som utgjøres av noen få siidaer blir forholdene enklere. Utgjøres distriktet av bare én siida, blir det i praksis ikke noe skille mellom siida og distrikt.

Utvalget foreslår at hver siidaandel skal ha 5 stemmer på årsmøtet, og at siidaandelsleder fordeles stemmene internt i sin siidaandel. En sideordnet rekrutteringsandel foreslås i tillegg å ha 2 stemmer. Det er kommet få merknader til dette forslaget under høringen. De fleste høringsinstanser er enig i at siidaandelsleder skal ha en sterk rolle i styringen av reindriften.

Sametinget foreslår at dersom begge ektefellene/samboerne i fellesskap står som ledere og begge arbeider full tid i reindriftnæringen, får ektefellene/samboerne 10 stemmer på årsmøtet.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om stemmefordeling. Etter departementets syn vil

Sametingets forslag kunne innebære en noe tung representasjon for slike felles siidaandeler i forhold til andre siidaandeler, og ønsker derfor ikke å gå inn for en slik løsning.

8.16 Bruksregler

Etter utvalgets forslag vil en av distriktsstyrets viktigste oppgaver være å utarbeide bruksregler. Bruksreglene forutsettes å erstatte de mer interne delene av distriktsplanen i dagens lov. Distriktsplanen for sin del skal gi de opplysninger om reindriften i distriktet som er av betydning for den offentlige planleggingen, se nedenfor.

Høringsuttalelsene er i betydelig grad positive. Det påpekes imidlertid at øvrige interesser i større grad bør involveres når bruksreglene skal utarbeides.

Fylkesmannen i Finnmark påpeker at erfaringene fra distriktsplanarbeidet i distriktene tilsier at utarbeiding av bruksregler vil være en langvarig prosess. Mange distrikter fungerer dårlig administrativt, og vil etter fylkesmannens vurdering både trenge tid og bistand utenfra for å få på plass de nødvendige interne reguleringene. Dersom man avviker den offentlige styringen av reindriften før bruksreglene er på plass, vil næringen etter fylkesmannens oppfatning i en overgangsperiode mangle viktige styringsredskaper.

Departementet ser forslaget om bruksregler som et tjenlig redskap for forvaltningen av distriktets ressurser. Departementet foreslår imidlertid en tilføyelse i første ledd første punktum om at forvaltning og bruk skal være økologisk bærekraftig. Dette har vært en forutsetning også for Reindrifftslovutvalget og følger av formålsparagrafen, men departementet ser det som hensiktsmessig med en særskilt tydeliggjøring av dette aspekt i denne bestemmelsen.

Bruksreglene forutsettes ikke å være gjenstand for noen form for høring fordi det i hovedsak dreier seg om interne anliggender, jf. for øvrig om distriktsplan nedenfor.

Bruksreglene skal godkjennes av områdestyret. Områdestyret skal her også vurdere om bruksreglene gir grunnlag for en økologisk bærekraftig reindrift i distriktet. Det vises for øvrig til merknaene til § 58. Når det gjelder reintallet for den enkelte siida, skal dette forelegges reindrifftsstyret for endelig stadfesting og godkjenning. Etter departementets syn er reintallsspørsmålet så sentralt at det tilsier en endelig behandling av reindrifftsstyret. Dessuten er eksisterende reintallsvedtak fattet av reindrifftsstyret, jf. § 2 annet ledd i

dagens lov, slik at man med en slik ordning får kobling mellom gamle og nye reintallsvedtak. Se nærmere om reintall nedenfor. Sametinget har under konsultasjonene gitt uttrykk for at reindrifftsstyret kun skal stadfeste reintallet ved at det kontrolleres om de formelle vilkårene er oppfylt. Dette sluttet også flertallet i Sametingets plenum seg til.

Når det gjelder fylkesmannens kommentar vedrørende styringen av reindriften i en overgangsperiode, er departementet enig i at dette er et forhold som må vies særskilt oppmerksomhet. Nå vil situasjonen i mange sammenhenger være slik at ikke alt til en hver tid «er på plass». Dette kan i seg selv ikke være til hinder for at de lovgivningsmessige rammer tilpasses politiske føringer og en rettspolitisk utvikling. De hensyn fylkesmannen påpeker kan, etter departementets syn, i nødvendig utstrekning ivaretas gjennom overgangs- og ikrafttredelsesbestemmelsene.

8.17 Beitebruk

Et sentralt element i forslaget om bruksregler er bestemmelser om beitebruk. Gjennom regler om beitebruk skal distriktets reieiere sikres tilgang til nødvendige beiter gjennom året (årstidsbeiter), og reglene skal bl.a. være basert på den tradisjonelle bruk av arealene og fremme rasjonelle bruksordninger. Utvalget har i punktene 9.6.2 og 9.6.3 gitt en omfattende redegjørelse når det gjelder beitebruksreglene og utarbeidelsen av dem.

Høringsinstansene har ikke rettet vesentlige innvendinger imot forslaget. Områdestyret i Nordland mener imidlertid at dette, sammen med beitetider og reintall, er blant de forhold som det bør tillegge myndighetene å fatte vedtak om.

Departementet ser det som hensiktsmessig med en formalisering av slike kjørerregler som beitebruksreglene innebærer. Utarbeidelsen av beitebruksreglene vil være et viktig arbeid hvor det finner sted en gjennomgang av arealbruken i distriktet, og hvor de ulike behov synliggjøres og forutsettes ivaretatt på en best mulig måte både for fellesskapet og den enkelte reieier. Beitebruksreglene innebærer således fastsettelse av sentrale rammebetingelser innenfor distriktet. Dette kan nok i noen tilfeller være omfattende og utfordrende prosesser, men nødvendig og positivt i forhold til å oppnå en god og effektiv bruk av distriktets ressurser.

8.18 Reintall

Lovutvalget foreslo i forslaget § 9-4, jf. § 9-1 annet ledd bokstav b, at distriktsstyret gjennom bruksreglene skal fastsette et øvre reintall for den enkelte sommersida ut fra det beitegrunnlag som siidaen disponerer, jf. bestemmelsene om beitebruk i § 9-3. Distriktets reintall blir dermed summen av de enkelte siidaers reintall. Det vises til utvalgets redegjørelse i punkt 9.7 i utredningen. I dag fastsettes reintallet på distriktsnivå av reindrifftsstyret, mens områdestyret har adgang til å treffe vedtak om høyeste reintall per driftsenhet.

Mange høringsinstanser som uttaler seg om dette er positive til de prinsipper utvalget her legger til grunn. *Direktoratet for naturforvaltning* gir uttrykk for at dette kan gi grunnlag for en forventning om styrking av samiske tradisjoner innen reindriften og næringen som framtidig bærekraftig. Direktoratet konstaterer imidlertid at det ikke er sagt noe i utkastet om hvordan øvre reintall skal fastsettes i forhold til aksepterte biologiske prinsipper for beitebruk innen arealer og arealenes bæreevne.

Noen høringsinstanser er av den oppfatning at reintallet er blant de rammebetingelser som må fastsettes av myndighetene. *Fylkesmannen i Finnmark* gir uttrykk for at en av statens viktigste funksjoner er å påse at reindriften foregår på en økologisk bærekraftig måte, både av hensyn til reindriften selv og av hensyn til naturen og andre brukerinteresser. Viktig i denne sammenheng er at reintallet tilpasses beiteressursene. Selv om bruksreglene skal godkjennes av myndighetene, mener fylkesmannen at en slik lovendring vil medføre oppsmuldring av ansvaret for ressurskontrollen. Fylkesmannen mener at sentrale myndigheter må fastsette reintallet for distriktet. Den videre fordeling kan distriktet selv foreta.

Områdestyret i Nordland gir uttrykk for at offentlige myndigheter fremdeles må ha ansvar for utviklingen i reindriften på et overordnet nivå. Dette gjelder rammebetingelser som reintall, beitetider og beitebruk. Dersom dette blir et privat ansvar, er det enkelt for myndighetene å fraskrive seg ansvar for nødvendig oppfølging ved eventuelle ressursmessige problemer. Områdestyret er enig i at reintallet skal fastsettes med utgangspunkt i siidaen, men myndighetene må gjøre dette.

Departementet vil framheve at forvaltningen av reindriften ressurser og tilpasningen av reintallet i forhold til ressursgrunnlaget innebærer mange utfordringer. En står her overfor vanskelige og sentrale problemstillinger i reindriftnæringen

som det i mange år har vært satt inn store ressurser for å løse.

Reintall og beitebelastning har, når det gjelder Finnmark, stått på dagsorden i flere tiår uten at man har kommet fram til gode og omforente løsninger. I deler av Finnmark kan det se ut som begrenset slakteuttak resulterer i høy konkurranse om beitene, og derigjennom stor sårbarhet for harde vintre. Bestanden får vokse relativt ubegrenset i gode år med god tilgang til beitene, og preges av til dels store tap i år der beitene låses på grunn av is og snødekke. Per i dag er reintallet i mange områder i Finnmark betraktelig høyere enn det myndighetene anser som bærekraftig i forhold til ressursgrunnlaget.

Som nevnt er ikke problemstillinger knyttet til for høyt reintall nye. Til illustrasjon kan det vises til St.meld. nr. 13 (1974-75) Om en aksjonsplan for de samiske bosettingsområder hvor det gis følgende beskrivelse på side 5 annen spalte:

«Reindriften i Finnmark må sies å være inne i en uheldig utvikling. Dette har flere årsaker. Reineierne har ikke selv klart regulering av tilgangen til næringen, samtidig som de ikke har ønsket at myndighetene skulle foreta regulering. Dels skyldes det at de økte krav til skolemessig utdanning som samfunnet for øvrig stiller, har stengt muligheten for valg av annet yrke, og dels skyldes det at det i området er begrenset tilbud av arbeidsplasser. Den største årsaken er nok frykten for å forlate det kjente og harmoniske uten at det foreligger et klart økonomisk tilbud. Dette har medvirket til en uheldig opphopning av reineiere i Finnmark. Samtidig forsterkes de uheldige sider ved overbeskatning av beitene ved at slaktevekten av dyrene går nedover, og for å opprettholde det økonomiske utbytte økes bestanden. Denne onde sirkel vil bare kunne brytes om antall bruksenheter i reindriften bringes noe nedover, samtidig som det finnes fram til en rimelig begrensning av flokkstørrelsen. Slike reguleringer må søkes hjemlet i reindriftsloven.»

På side 13 sies det videre:

«Hovedproblemet i dag er at det er for mange bruksenheter i forhold til naturlige ressurser. Over halvparten av bruksenheterne har så liten bestand at det ikke gir mulighet for et skikkelig livsgrunnlag. På den annen side er de enheter som har slik bestand ikke så store at det gir rom for innbyrdes regulering.

Den gjeldende reindriftslov av 12. mai 1933 gir ikke hjemmel for slik regulering. Under den pågående revisjon av reindriftsloven vil spørsmålet bli tatt opp.

Reguleringsspørsmålet er så påtrengende at inntil hjemmelen foreligger, må det søkes gjennomført på frivillig basis. Dette krever en saklig og nøktern motiverings- og veiledningstjeneste i samarbeid med næringens organisasjon. Som kompensasjon tilbys vedkommende reineiere et årlig beløp i en overgangsperiode.»

Det har etter den tid vært satt inn en rekke ulike tiltak for å få løst problemet med for høyt reintall.

Gjennom etableringen av en egen næringsavtale med reindriften har man fått bedre muligheter til både å engasjere reindriften organisasjoner i reintallsproblematikken, samt å utforme de økonomiske virkemidlene slik at de støtter opp om behovet for reintallsreduksjon. Gjennom de årlige reindriftsforhandlingene har det vært etablert ulike ordninger som skulle stimulere til økt produksjon og dermed høyere slakteuttak. Dette har vært ordninger i form av direkte tilskudd ved slakting, vekt-krav, ekstraordinære infrastrukturtiltak, markedsføring etc.

I forbindelse med forhandlingene om en reindriftsavtale for avtaleåret 2000/2001, ble det imidlertid lagt til grunn at det videre arbeidet med reintallstilpasningen i hovedsak skulle skje ved hjelp av lovbaserte virkemidler, idet det ble ansett som temmelig begrenset hva det nå var mulig å oppnå i dette arbeidet gjennom bruk av de økonomiske virkemidlene over reindriftsavtalen. Det vises til St.prp. nr. 65 (1999-2000).

De siste årene har virkemidlene i større grad blitt rettet inn mot produksjonsavhengige tilskudd istedenfor faste tilskudd. Dette ser så langt ut til å virke i positiv retning, men uten at de grunnleggende problemene er løst.

I tillegg til ordningene over reindriftsavtalen, har departementet satt inn ekstraordinære virkemidler rettet både mot reineiere og slakterier.

Det har vært gjennomført stimuleringsordninger for avvikling og reduksjon. Dette omfatter et eget omstillingsprogram for Indre Finnmark (1993-1998) hvor formålet var å få avviklet driftsenheter i reindriften og dermed redusert reintallet. På tross av en stor økonomisk innsats, var den totale effekten av dette programmet forholdsvis beskjedne, jf. Norut NIBR Rapport 2003:5.

Gjennom reindriftsloven av 1978 som trådte i kraft 1. juli 1979, var det lagt opp til å få bedre styring med reintallsutviklingen. Bl.a. ble begrepet driftsenhet og ulike styringshjemler innført. Loven ble endret i 1996 med blant annet det siktemål å få et bedre lovbasert grunnlag for ressursforvaltningen, jf. ot.prp. nr. 28 (1994-95).

I 2002 fastsatte Reindriftsstyret høyeste lovlig reintall for sommerbeitedistriktene i Vest-Finnmark reinbeiteområde. Det ble avsatt økonomiske midler for å stimulere til reintallsreduksjon, samt etablert et eget prosjektkontor. Selv om det har vært et rekordstort uttak av rein i disse områdene i den aktuelle perioden, må det konstateres at disse spesifikke ordningene ikke har fått tilstrekkelig oppslutning, og i seg selv må antas å ha hatt liten effekt på reintallet. Samtidig har det vært en stor økning i reinbestanden som følge av gunstige vinterforhold. Prosessen rundt Reindriftsstyrets vedtak er evaluert av Samisk Høgskole og Nordisk samisk institutt. Rapporten som ble lagt frem i desember 2006, fastslår bl.a. at samspillet mellom myndigheter og reindriftnæringen ikke har vært godt nok i denne prosessen.

Ved siden av de problemer som springer ut av en situasjon med uavklarte rammebetingelser i noen områder, synes det også mer generelt å være et etableringspress i viktige deler av reindriften. Dette kan for det første forklares på bakgrunn av den positive og raske befolkningsveksten i den samiske befolkningen i etterkrigstida. For det andre har den generelle økonomiske – og ikke minst teknologiske utviklingen, samt langt bedre infrastruktur, gitt helt andre rammer og forutsetninger for å drive reindrift. Et etableringspress i næringen må forstås på denne bakgrunn. Til tross for at det er arbeidet aktivt i mange år for å få ned reintallet i deler av Finnmark, står man fortsatt overfor en situasjon der reintallet ikke er tilpasset beitegrunnet i alle områder.

Produksjonsindikatorer som kalvetilgang og slaktevekt har imidlertid gjennomgående vært gode i årene etter Reindriftsstyrets vedtak. Dette kan ha vært med på å forsterke ulikhetene i virkelighetsforståelsen mellom næringen og myndighetene med hensyn til hva som faktisk er et bærekraftig reintall.

Etter departementets oppfatning er dette et kjernepunkt i forholdet mellom myndigheter og reindriftnæringen; legitimiteten av de vedtak som fattes og som alltid også vil være et viktig grunnlag for en vellykket gjennomføring i praksis. Et system for styring og forvaltning som mangler legitimitet i næringen, vil stå i fare for å være uten nevneverdig praktisk effekt i forhold til de målsettinger som ligger til grunn. Utfordringen er derfor å utforme regler der prosessen med reintallsfastsettelsen starter hos næringen selv, samtidig som det også finnes effektive mekanismer for offentlig ressurskontroll. Her er det behov for et mer fleksibelt sanksjonsapparat der reduksjon av reinflokk med tvang kun vil være aktuelt i helt spesielle og ekstra-

ordinære tilfeller. For sanksjonsbestemmelser vises til omtalen under kapittel 8.24.

Ved å bruke siidaens beitegrunnlag som basis for reintallsfastsettelsen, mener departementet i likhet med utvalget, at det kan være lettere å få aksept for og få gjennomført en reintallstilpasning som sikrer en langsiktig bærekraftig reindrift. Ved en slik fremgangsmåte tas det utgangspunkt i hvordan distriktets ressurser fordeler seg på siidaene og deres ulike årstidsbeiter. Hittil har reintallsfastsettelsen tatt utgangspunkt i distriktets totale sommerbeiteressurser uten å ta hensyn til hvordan disse fordeler seg på siidaer og beiter.

Departementet mener videre at reindriften, med sin erfaringsbaserte naturkunnskap, har gode forutsetninger for å bidra til vurderingene av hvor stort beitepress et område faktisk tåler sett i et langsiktig perspektiv. En forutsetning for at dette skal føre til et reintall som er i balanse med ressursgrunnet, er at det i nødvendig utstrekning er fastsatt grenser mellom reinbeiteområder, distrikter og siidaer, samt beitetider. Der hvor slike rammebetingelser er fastsatt, er det ikke vesentlige problemer med reintallet. Stabile rammebetingelser er derfor en nødvendig forutsetning for en bærekraftig reindrift. Dette er også påpekt i Riksrevisjonens rapport vedrørende reinbeiteressursene i Finnmark. Fortsatt er ikke alle rammebetingelser på plass i Finnmark, og det pågår et arbeid med dette. Dette arbeidet vil være et viktig bidrag for å få en tilpasning av reintallet til ressursgrunnet. Det vises for øvrig til omtalen av beitebruksreglene ovenfor under punkt 8.17.

Rammebetingelsene nevnt ovenfor er nødvendige, men ikke tilstrekkelige betingelser for at næringen skal fastsette reintall i henhold til ressursgrunnet. Som nevnt under kapittel 8.3, er det flere forhold som kan bidra til at det indre selvstyre i reindriften ikke fører til en reintallstilpasning som er i tråd med målsettingen om økonomisk, økologisk og kulturell bærekraft. Hovedutfordringen er derfor å utforme regler som kombinerer næringsmessig selvstyre med kontrollordninger og sanksjonsmuligheter som gjør at myndighetene kan ivareta sitt ansvar både for en bærekraftig reindrift og andre samfunnshensyn.

Etter departementets syn må myndighetene i forbindelse med godkjenningen av bruksreglene foreta en reell etterprøving av det fastsatte reintallet. Dette er nødvendig fordi myndighetene har et overordnet ansvar for ressurstilpasningen der reintallet er en sentral faktor.

Departementet foreslår derfor at distriktsstyret i bruksreglene skal gjøre nærmere rede for de drifts- og beitemessige vurderinger som ligger til

grunn for det fastsatte reintallet. Dette vil være med på å danne grunnlaget for slik etterprøving fra myndighetenes side. Myndighetenes etterprøving vil først få praktisk betydning etter at utøvere, siidaer og distrikter selv har gjort sine vurderinger, og bare i den grad disse vurderinger har ledet til et reintall som etter myndighetenes oppfatning er på et uforsvarlig høyt nivå. Sametinget går imot en slik etterprøving fra myndighetenes side.

I tråd med utvalgets utredning, foreslås det at sommersiidaen er utgangspunkt for fastsettelsen av øvre reintall. Det kan reises spørsmål om behovet for å fastsette høyeste reintall for sommersiidaen når vinterbeitene ofte utgjør knapphetsfaktoren. Departementet ser det imidlertid som hensiktsmessig at det er sommersiidaen som danner basisen for fastsettelse av slike rammevilkår som høyeste reintall representerer. Det er sommersiidaen som i hovedsak har utgjort det organisasjonsmessige grunnlaget, og det er sommerbeitene som gir produksjon og avkastning. Departementet viser for øvrig til utvalgets forutsetninger om at det ved fastsettelse av reintallet må ses hen til kapasiteten på de øvrige årstidsbeitene. Videre kan det fastsettes reintall for de forskjellige vintersiidaene og for andre grupperinger dersom dette er nødvendig for å få en forsvarlig bruk av vinterbeitene. På den måten mener departementet at de ulike hensyn blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte.

Man er nå i ferd med å få på plass ny distriktsinndeling i Finnmark.

I Vest-Finnmark innebærer dette så langt at man beholder den eksisterende distriktsinndelingen for sommerbeitedistriktene og at de såkalte fellesbeitene er inndelt i nye distrikter. Dette betyr at det for sommerbeitedistriktene skal utarbeides bruksregler, og fastsettes reintall for den enkelte siida. På tilsvarende måte skal det utarbeides bruksregler for vår-, høst- og vinterbeitedistriktene. Der årstidsbeitene på denne måten er fordelt over flere distrikter, vil det være nødvendig med samarbeid mellom distriktene om utarbeidelsen av bruksreglene, se utvalgets utredning side 107 annen spalte.

I Øst-Finnmark har man nå for de vestlige delene fått et nytt stordistrikt, distrikt 16, som har alle årstidsbeitene innenfor distriktsgrensene.

Departementet vil for øvrig framheve at man i disse vurderinger ikke må glemme at det foregår reindrift også andre steder enn i Finnmark, og hvor situasjonen er en annen enn den som gjør seg gjeldende i kjerneområdene her. Det sterke fokus som beitespørsmålene i Finnmark har hatt over lang tid, kan fort stille de øvrige reinbeiteområdene i skyggen. Dette gjelder for så vidt også i

Finnmark hvor bildet er langt mer nyansert enn det man til tider kan få inntrykk av.

Dagens lov er mangelfull når det gjelder muligheten for å iverksette hensiktsmessige sanksjoner. Dersom det faktiske reintallet i et distrikt er høyere enn det fastsatte, krever en eventuell oppfølging etter dagens lov at det først fastsettes et høyeste reintall pr. driftsenhet. Dette fører til svært tidkrevende prosesser.

I utvalgets utredning foreslås en bestemmelse som innebærer at dersom reintallet i en siida er høyere enn det fastsatte, skal hver siidaandel redusere sitt reintall forholdsmessig. Plikten til å redusere følger således direkte av loven.

Departementet støtter utvalgets forslag om å innføre en slik modell, men foreslår at siidaen selv gis anledning til å gjennomføre nødvendig reintallstilpasning innen en nærmere fastsatt frist. Reduksjonsmodellen får dermed bare anvendelse der hvor siidaen ikke vil gjennomføre eller lykkes med reintallsreduksjonen. Dette forslaget er nytt i forhold til utvalgets forslag, og ble foreslått av gruppen som foretok siidautredningen, jf. kapittel 8.7. Departementet går imidlertid ikke inn for utvalgets forslag om at reduksjonen kun skal gjelde for de som har mer enn 200 rein. Utvalget foreslo denne grensen fordi mindre driftsenheter i første omgang skulle skjermes. Departementet ser av flere grunner betenkeligheter med å fastsette en slik nedre grense. For det første vil lovens utgangspunkt om en forholdsmessig reduksjon innebære at de største enhetene må ta den største andelen av den vedtatte reduksjonen. Dersom det i tillegg til dette settes en nedre grense for når en siidaandel skal bidra til reduksjonen, vil det på sikt kunne føre til en uheldig næringsstruktur som både svekker den totale og den gjennomsnittlige lønnsomheten i siidaen. Med andre ord kan mulighetene til å drive en økonomisk forsvarlig reindrift bli undergravd. Dette er et annet standpunkt enn det som framkommer i ot.prp. nr. 99 (2004-2005), men er et resultat av en fornyet vurdering av dette spørsmålet.

Både Sametinget og NRL går inn for utvalgets modell med å skjerme siidaandeler med lavest reintall. Etter departementets syn vil imidlertid forslaget om at siidaen selv kan bestemme hvordan en reduksjon skal foretas, et stykke på vei imøtekomme de behov som påpekes fra Sametinget og NRL. Gjennom en slik modell gis siidaen mulighet til skjerme mindre siidaandeler. Det er imidlertid viktig at det gis tidsfrister for utarbeidelse av slike reduksjonsplaner og gjennomføring av reintallsreduksjon. Hvis det ikke utarbeides slike reduksjonsplaner og foretas reintallsreduksjon innen gitte

tidsfrister, skal lovens bestemmelser om forholdsmessig reduksjon benyttes.

Departementet kan ved forskrift gi utfyllende bestemmelser om fastsettelse av reintall. Denne hjemmelen gir mulighet til å fastsette bestemte prosedyrer for reintallsfastsettelsen i områder hvor ressursituasjonen er slik at reintallsfastsettelsen krever særskilt oppmerksomhet. I slike tilfeller kan det være behov for at det tidlig i prosessen legges opp til et forsterket samarbeid mellom siida/distrikt, myndigheter og forskning. For øvrig er det viktig at forskriften sikrer tilstrekkelig fleksibilitet slik at prosessen kan tilpasses de konkrete utfordringene. Sametinget og NRL vil bli konsultert under utarbeidelsen av forskriftene. Det vises for øvrig til merknadene til § 81 når det gjelder forskrifter og konsultasjoner med Sametinget og NRL.

Videre kan det i tilknytning til distriktsstyrets arbeid og myndighetenes godkjenningsbehandling være et generelt behov for å utvikle objektive/vitenskapelige kriterier knyttet opp mot for eksempel reinens kondisjon, produksjon, stabilitet i reintallet, biologisk mangfold, etc. Departementet vil følge opp dette nærmere, og sette sammen en gruppe med tverrfaglig kompetanse både fra forskning og næring.

8.19 Distriktsplan

Distriktsplanen skal etter utvalgets forslag gi de opplysninger om virksomheten i distriktet som er av betydning for den offentlige planleggingen. Kommune og fylkeskommune skal gjøres kjent med hovedinnholdet i utkast til plan før den vedtas, og endelig plan skal sendes disse samt berørte nabo-distrikter.

Enkelte høringsinstanser framholder at offentlige myndigheter bør være sterkere involvert i prosessen før planen vedtas. Dette gjelder *Porsanger kommune* som mener forslag til nye distriktsplaner må utarbeides i samarbeid med berørte kommuner og sendes disse til godkjenning. Det anføres videre at distriktsplanleggingen må sees i sammenheng med kommunale planer og flerbruksplanlegging.

Departementet mener det er en fordel for alle berørte interesser dersom reindriften er i et best mulig inngrep i forhold til den offentlige arealplanleggingen. En nødvendig forutsetning er at aktuelle myndigheter får de opplysninger om reindriften som har betydning for den offentlige planleggingen. Departementet går derfor inn for Reindriftslovutvalgets forslag om at distriktsplanen skal

inneholde opplysninger om reindriften i distriktet som i første rekke er av betydning for den offentlige planleggingen. Kommune, fylkeskommune og fylkesmann skal gjøres kjent med hovedinnholdet i utkast til distriktsplan før den vedtas. I den utstrekning kommune, fylkeskommune og fylkesmann skulle ha innvendinger mot det som framkommer, kan dette spilles inn før planen blir vedtatt.

8.20 Jordskifterettens rolle

I henhold til utvalgets forslag, skal jordskifteretten gis flere oppgaver etter reindriftsloven enn det den har i dag. Dette gjelder avgjørelse om ny distriktsinndeling eller endring av tidligere grense, regler om beitebruk og bestemmelse om øvre reintall.

I reindrifts-samfunnet gjør det seg gjeldende en viss skepsis mot jordskifteretten, idet den på mange måter oppfattes som en eksponent for tradisjonell norsk tingsrett. *Elgå reinbeitedistrikt* gir blant annet uttrykk for at denne særdomstolen har forankring i tradisjonell landbruksjuridisk tenkning, og har lite kjennskap til reindriften. Det gis videre uttrykk for at dommere ved de ordinære domstoler har bedre juridisk kompetanse. *Reindriftsstyret* er i tvil om jordskifteretten slik den er organisert, vil fungere etter hensikten. Reindrifts-sakene vil bli en del av hele saksmengden som skal behandles, og i de samiske områdene vil jordskifterettene ha en ulik saksmengde i forhold til reindriften. Det framholdes at en forutsetning for å bygge opp og vedlikeholde kompetanse, er at det foreligger en viss saksmengde. Reindriftsstyret mener at andre alternativer bør vurderes, for eksempel en særskilt reindriftsdomstol for hele landet som for eksempel kan knyttes til en jordskiftedomstol. Fordelene med dette vil ifølge Reindriftsstyret, være at foruten at den innehar og kan vedlikeholde særskilt kunnskap om reindrift, også kan arbeide med dette i et videre perspektiv i forhold til samisk reindrift og rettsoppfatning. Domstolen skal med det ha kunnskaper om rettsforhold som går ut over reindriftslovens bestemmelser, noe som vil føre til bedre rettssikkerhet og større legitimitet.

Under konsultasjonene har både Sametinget og NRL kommet med innvendinger mot å bruke jordskifteretten. Under behandlingen av lovutkastet i Sametingets plenum gikk både flertallet og mindretallet imot forslaget. NRL gikk også imot forslaget på sitt styremøte i slutten av september 2006.

Gjennom lovrevisjonen i 1996 ble jordskifteretten gitt kompetanse til å behandle visse sakstyper vedrørende reindriften, jf. Ot.prp. nr. 28 (1994-95). Dette gjaldt bruksordning, rettsutgreiing og grensegang, i tillegg til skjønn etter reindrifftsloven. Når det gjelder bruksordning, rettsutgreiing og grensegang, kan bestemmelsene her bare anvendes til å avklare forholdet til andre interesser. Erfaringene så langt er forholdsvis begrensede, men slik *departementet* ser det, foreligger det ikke tungtveiende innvendinger mot at jordskifteretten også får oppgaver knyttet til interne forhold i reindriften. Den generelle kompetansen som jordskifteretten har i forhold til grensegang og bruksordninger, er nyttig også for behandling av saker innenfor reindriften. Imidlertid er det behov for en opprusting med hensyn til reindriftsfaglig kompetanse og samisk språk og kulturforståelse, noe som også var forutsetningen i forbindelse med lovrevisjonen i 1996. Slik kompetanseoppbygging kan finne sted på et par utvalgte steder, ett i nord og ett i sør, som får ansvar for å behandle saker i henholdsvis det nord-samiske og det sør-samiske området.

Det er nå etablert en egen domstol for Indre Finnmark. En mulighet kunne være å legge oppgavene dit. Etter departementets syn vil imidlertid en domstol i Indre Finnmark, som førsteinstansdomstol, ligge geografisk fjernt fra den sørlige reindriften. Det samme gjelder i forhold til den midlertidige utmarksdomstolen som nå skal opprettes med hjemmel i Finnmarksloven. Dette taler for en viss geografisk fordeling av slike oppgaver som beskrevet ovenfor.

Når det gjelder de konkrete oppgaver, ser departementet det slik at vedtak om høyeste reinntall etter § 60 første og annet ledd ikke naturlig hører inn under jordskifterettens oppgaver. Det samme gjelder forslaget om å la jordskifteretten prøve forvaltningsvedtak knyttet til distriktsgrensene, jf. § 42. Departementet vil imidlertid gå inn for utvalgets forslag om å gi jordskifteretten en rolle når det gjelder regler om beitebruk. Forutsatt at kompetansen som nevnt ovenfor styrkes, finner departementet at slike oppgaver vil være naturlige for jordskifteretten å ivareta.

8.21 Myndighetsorganer og forvaltning

På det regionale nivå foreslår Reindrifftslovutvalget at dagens områdestyrer gjøres om til fylkesreindriftsstyrer. Fylkesmannen overtar de oppgaver reindriftskontorene har i dag.

Utvalget foreslår videre at det sentrale reindriftsstyret opprettholdes. På det administrative

nivå videreføres dagens sentrale enhet, men i form av Statens reindriftsforvaltning. Etter utvalgets forslag forutsettes enkeltsaker flyttet ut av departementet i sin helhet.

Høringsuttalelsene avspeiler ulike oppfatninger om dette.

En del høringsuttalelser er positive til forslaget om at fylkesmannen skal ha administrativt ansvar på regionalt nivå. Det daværende *Arbeids- og administrasjonsdepartementet* gir uttrykk for at ikke bare sett fra reindriftsforvaltningens og næringens behov, men også fra et areal- og miljøvernperspektiv, vil alle parter være tjent med en forvaltningsmodell som evner å se forvaltningsområdene som virker inn på reindriften samlede rammebetingelser bedre i sammenheng. I tillegg til sektoransvar på ulike områder, vil fylkesmannsembetet også kunne tilføre reindriftsforvaltningen tiltrengt kompetanse og autoritet i gjennomføringen av oppgavene. Dernest vil en slik samling etter Arbeids- og administrasjonsdepartementets oppfatning, bidra til en forenkling av forvaltningen sett fra publikums ståsted.

Andre mener at forslaget har uheldige sider. Blant annet foreligger det en bekymring for at reindriftsinteressene vil kunne komme dårlig ut når det gjelder oppmerksomhetsnivå i forhold til de øvrige interesser. *Reindriftsjefen* gir uttrykk for at forslaget innebærer en svekkelse av innsigelsesinstituttet etter plan- og bygningsloven.

Flere tar til ordet for at Sametinget bør overta ansvaret for reindriftsforvaltningen.

Sametinget selv mener at overføring til fylkesmannen vil innebære en tilbakevending til noe som ligner på det tidligere lappefogdsystemet; noe som ikke vil være hensiktsmessig og som vil fjerne reindriften fra det samiske samfunnet. Sametinget uttaler at Regjeringen må ta initiativ til å utrede nærmere forhold omkring samisk selvbestemmelse og forvaltning av reindriften.

Etter *departementets* syn må Sametingets krav ses i forhold til det generelle behovet for en gjennomgang av hvilke politikkområder Sametinget bør få økt myndighet over.

En prinsipiell avklaring med hensyn til Sameetingets myndighet og innflytelse på ulike områder vil kunne ta tid. Samtidig haster det med å få andre viktige endringer på plass.

Dette har ført til at departementet ved denne lovrevisjonen ikke foreslår endringer med hensyn til organiseringen av den offentlige forvaltningen. Både Sametinget og NRL er enige i at det i denne omgang ikke foretas endringer i forvaltningsmodellen for reindriften.

8.22 Reinoppsyn

Reindriftslovutvalget tar i punkt 9.9.7 i utredningen opp spørsmålet om hvem som skal påse at bestemmelser og vedtak blir overholdt. Etter utvalgets oppfatning taler mye for at Reindriftsforvaltningen bør skjermes for slike oppgaver. For at den skal kunne forestå faglig oppfølging på en best mulig måte, er det viktig med gode samarbeidsrelasjoner i forhold til utøverne i næringen. Et for sterkt kontrolllement som del av forvaltningens virksomhet, vil kunne motvirke dette.

Utvalget foreslår derfor i utkastet § 12-4 at Statens naturoppsyn (SNO) skal føre kontroll med at bestemmelser gitt i eller i medhold av reindriftsloven blir overholdt. Det påpekes at SNO allerede i dag har en rekke oppgaver i de områder hvor det utøves reindrift. Reinoppsynet skal i henhold til utvalgets forslag, kontrollere at beitetider blir overholdt, samt at andre beitebruksregler blir ivaretatt, for eksempel kjørereglene for flytting mv.

Den norske advokatforening og Direktoratet for naturforvaltning er blant dem som støtter forslaget. For øvrig er høringsinstansene gjennomgående temmelig negative, selv om få i særlig grad begrunner dette nærmere. Det foreslås at oppgavene skal ivaretas av Reindriftsforvaltningen eller Reinpolitiet. *Sametinget* påpeker at i 2001 ble bare 3500 timer av totalt 21000 timer brukt til oppsyn med næringen fra Reinpolitiets side. Det framholdes at Reinpolitiet bør få tilført ressurser slik at de kan øke sin kompetanse når det gjelder reindrift, samisk språk og samisk kultur. Videre gir Sametinget uttrykk for at virkeområdet for Reinpolitiet bør utvides slik at det omfatter hele reindriftsområdet.

Etter *departementets* oppfatning, vil det være behov for visse former for kontroll og oppsyn. Reindrift foregår over store områder og under marginale forhold. Lojal innretning fra utøvernes side i forhold til de ulike rammebetingelser, er en forutsetning for en velordnet reindrift. For å forhindre at et lite mindretall skal ødelegge for fellesskapet og skape utrygghet og uro, framstår et offentlig oppsyn som nødvendig. Et oppsyn vil også rette seg mot andre brukere av fjell og utmark, og slik kunne bidra til at reindriften får «arbeidsro» når dette er nødvendig.

Departementet ser det likevel slik at forslaget om et eget reinoppsyn ikke bør følges opp i denne omgang. SNO har nå overtatt det statlige naturoppsynet i Finnmark fra Fjelltjenesten, mens det ennå er uvisst om SNO også kommer til å utøve tjenester for Finnmarkseiendommen. På den bakgrunn kan det være hensiktsmessig å avvente utviklingen her og den rolleavklaring mellom ulike aktører som

gjennom dette må finne sted, herunder også forholdet til Reinpolitiet. Spørsmålet vil bli drøftet med alle berørte interesser, blant annet Miljøverndepartementet og Justisdepartementet, før det kan tas endelig stilling til spørsmålet. Det har vært vurdert å foreslå en hjemmel i loven for senere opprettelse av et slikt tilsyn, men departementet har kommet til at også dette bør vente. Dette vil innebære at situasjonen blir som i dag. Både Sametinget og NRL har under konsultasjonene uttrykt at de støtter en slik avgjørelse.

8.23 Mekling

Utvalget foreslår en meklingsordning for utenrettslig konfliktløsning som er blitt godt mottatt blant høringsinstansene.

Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger. Etter departementets syn er det viktig å åpne for en adgang til å løse konflikter utenrettslig. Dette vil kunne gi en mykere og mindre formell ramme rundt konfliktløsninger, som også vil gjøre samarbeid og sameksistens lettere senere.

Etter forslaget kan områdestyret av eget tiltak eller etter ønske fra en leder av siidaandel, fra en siida eller et distrikt, bestemme at det skal megles mellom to parter som ikke klarer å samarbeide om løsning av en konflikt.

Områdestyret eller Reindriftsstyret utpeker en person som antas å ha tillit hos begge parter som meglingsmann. Meglingsmannen innkaller til møte med rimelig varsel, og begge parter har plikt til å møte.

8.24 Sanksjoner

Utvalget har foreslått et eget kapittel hvor ulike sanksjonsbestemmelser er samlet. Begrepet sanksjoner er brukt som felles betegnelse på tiltak som skal fremtvinge oppfyllelse av et gitt pålegg og reaksjoner med et i det vesentlige pønalt formål. Stort sett framkommer det ikke tungtveiende innvendinger imot hovedtankene i forslaget. *Regjeringsadvokaten, Advokatforeningen og Politidirektoratet* har imidlertid noen synspunkter som er kommentert i merknadene, og for en del tatt hensyn til.

Departementet vil påpeke at dagens lov er mangelfull i forhold til muligheten for å iverksette tiltak og sanksjonere dersom lover og regler ikke følges. Utvalgets forslag til nye bestemmelser gir, etter departementets syn, både et fleksibelt og nyansert virkemiddelapparat, og framstår som langt mer hensiktsmessig enn dagens bestemmelser. I til-

legg til de bestemmelser en har i dag om reduksjon av reinflokk ved tvang, foreslås det bestemmelser om tvangsmulkt, forelegg og avgift ved brudd på bruksregler. Departementet vil særlig peke på at bestemmelsen om tvangsmulkt kan være et hensiktsmessig virkemiddel ved brudd på bestemmelse i loven og vedtak fattet med hjemmel i denne.

Sametinget har under konsultasjonene gitt uttrykk for at de ikke vil gå inn for utvalgets forslag til sanksjonsbestemmelser. Begrunnelsen har vært at dersom reindriften selv ikke tildeles den endelige myndighet til å fastsette reintall og ikke har flertall i styringsorganene, svekkes sanksjonsbestemmelsernes legitimitet. Under behandlingen i Sametingets plenum gikk flertallet imot forslaget til sanksjonsbestemmelser. NRL har ikke hatt innvendinger mot forslaget slik det foreligger.

8.25 Instruksjonsmyndighet og omgjøringsadgang

I departementets høringsbrev av 1. mars 2002 tok departementet opp spørsmålet om det gjennom

loven bør legges et klarere grunnlag for overordnet myndighets adgang til å instruere de styrende organer, og i påkommende tilfeller omgjøre fattede vedtak.

Mange er negative til dette. *Sametinget* gir uttrykk for at dette vil undergrave den rollen Sametinget og reindriften er gitt gjennom oppnevning av medlemmer i de styrende organer.

Departementet har merket seg de innvendinger som har kommet, og vil ikke forfølge dette nærmere. Det dreier seg om kollegiale organer hvor blant annet samfunns erfaring, lokalkunnskap og faglig kompetanse er sentrale elementer. Videre er Sametinget og fylkestingene sentrale ved oppnevningen. Når lovgiver velger en slik løsning, vil en slik særskilt tydeliggjøring av instruksjonsmyndighet og omgjøringsadgang innebære et noe motstridende signal. Slik adgang foreligger i betydelig utstrekning etter generelle forvaltningsrettslige prinsipper og forvaltningslovens bestemmelser. Departementet mener dette gir tilstrekkelig grunnlag for oppfølging der hvor dette skulle framstå som nødvendig.

9 Økonomiske, administrative og miljømessige konsekvenser

Departementet legger til grunn at forslagene i liten grad vil medføre økonomiske og administrative konsekvenser. Den forvaltningsmessige oppfølging forutsettes å skje innenfor dagens administrative og økonomiske rammer.

Forslagene har som siktemål å få en bedre organisering og ressursforvaltning i reindriften. Departementet legger til grunn at de løsninger som velges samlet sett vil gi grunnlag for miljømessige gevinster.

Konsekvensene i forhold til reindriftsavtalens tilskuddsordninger er noe som må følges opp av avtalepartene i reindriftsavtalen. Departementet har imidlertid som en klar forutsetning at lovendringene i seg selv ikke skal føre til noen økning i avtalerammen. Dette innebærer at eventuelle endringer i tilskuddsordningene må skje innenfor de ordinære rammer.

10 Merknader til de enkelte bestemmelser

Til § 1 Lovens formål

Dette er lovutkastets formålsparagraf. I lovutvalgets forslag er lovens formål foreslått delt opp i to paragrafer hvor reindriften utenfor det samiske reinbeiteområdet omhandles i en egen § 1-3. Av lovtekniske årsaker har departementet samlet disse i en paragraf.

Ad. reindrift i det samiske reinbeiteområdet:

Etter departementets oppfatning er formålsbestemmelsen i dagens lov omfattende og noe tunglest. Innholdet bør kunne uttrykkes på en mer kortfattet måte uten at dette får noen realitetsmessige konsekvenser.

Det fastslås at loven skal ha basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane. Som en genuint samisk næring og livsform er det viktig å presisere at fastleggingen av de lovgivningsmessige rammevilkår må ha en forankring i reindriften grunnleggende ytringsformer.

Med begrepet bærekraft forstås de elementer som er nødvendige for at reindriften skal ha vitalitet og livskraft over tid. Dette gjelder i første rekke forhold knyttet til økologi, økonomi og kultur. Men det kan også være andre forhold som i denne sammenheng bør presiseres, som for eksempel likeverdighet mellom kjønnene, tro på fremtiden og sikring av grunnlaget for rekruttering. I tilknytning til dette vil beskyttelse av reindriften arealer være av avgjørende betydning, se nedenfor. Videre er god dyrevelferd et forhold som det er viktig å framheve.

Tilrettelegging for en bærekraftig reindrift skal også være til gagn for øvrige samfunnsinteresser. Reindriften er en del av det norske samfunnet. En bærekraftig samisk reindrift er en berikelse for dette gjennom blant annet god ressursutnytting i fjell og utmark og et bidrag til positivt mangfold. Samtidig vil det øvrige samfunn være med på å utgjøre viktige deler av de rammebetingelser som reindriften må forholde seg til. Dette innebærer at reindriften må ta hensyn til øvrige samfunnsinteresser samtidig som disse må være seg bevisst og ta nødvendig hensyn til reindriften og de særlige behov som her gjør seg gjeldende.

Det fastslås videre at loven skal gi grunnlag for den organisering og forvaltning som er hensikts-

messig for å nå de overordnede mål. Det er her tale om å legge til rette for en velfungerende forvaltning som er i stand til å håndtere de ulike og sammensatte problemstillinger i reindriften på en god måte.

Annet ledd omhandler sikring av reindriften arealer, som etter hvert har kommet under et sterkt press. Å utvikle en helhetlig arealpolitikk i forhold til reindriften er den største utfordringen en står overfor når det gjelder å opprettholde grunnlaget for en bærekraftig reindrift på lang sikt. Dersom reindriften ikke har tilfredsstillende årstidsbeiter, vil den tradisjonelle nomadiske reindriften langt på vei opphøre.

Ansvar for sikring av reindriften arealer tilhører både næringen selv, øvrige rettighetshavere og myndighetene. Departementet ser det slik at det er den norske stat som her er forpliktet, og at statsmyndighetene gjennom lov- og forskriftsverk og retningslinjer kan sørge for at reindriften interesser blir ivaretatt også av andre aktører, herunder kommuner og fylkeskommuner. Det vises til de generelle vurderingene under punkt 8.5.

Ad. reindrift utenfor det samiske reinbeiteområdet:

Siste ledd gjelder reindrift som foregår utenfor de samiske reinbeiteområdene.

Her har utvalget i sitt forslag til § 1-3 om reindrift utenfor det samiske beiteområdet, framhevet at loven skal legge til rette for en økologisk bærekraftig utnytting av beiteressursene i de områder der det er gitt særskilt tillatelse til slik virksomhet.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag. Departementet finner imidlertid grunn til å påpeke at reindriften også i disse områder har en forankring i sentrale kulturelle elementer fra den samiske reindriften. Utøvelse av tamreindrift innebærer i seg selv ansvar og respekt i forhold til de verdier den samiske reindriften representerer.

Til § 2 Virkeområde

Bestemmelsen er i samsvar med § 2-1 i utvalgets forslag, og er en videreføring av bestemmelsen i § 1 tredje og fjerde ledd i gjeldende lov.

Loven skal gjelde med de begrensninger som følger av lov 9. juni 1972 nr. 31 om svensk reinbei-

ting i Norge og norsk reinbeiting i Sverige. Det skal bemerkes at det nå pågår forhandlinger om en ny reinbeitekonvensjon.

Når det gjelder den samiske reindriften i Trollheimen, skjer denne i henhold til lov av 21. desember 1984 nr. 101. Dels er det inngått leieavtaler med grunneierne, og dels er nødvendige rettigheter for utøvelse av reindrift ekspropriert.

Departementet har ikke funnet det nødvendig med en egen bestemmelse om saklig virkeområde slik som foreslått av utvalget i § 2-2.

Til § 3 Forholdet til folkeretten

Utvalget foreslår en formulering under formålsbestemmelsen i § 1-1 om at loven skal anvendes i samsvar med Grunnloven § 110 a og folkerettens regler om urfolk og minoriteter. Av lovtekniske årsaker har departementet valgt å omtale forholdet til folkeretten i en egen paragraf. Departementet er av den oppfatning at henvisningen til grunnloven kan utgå.

Sametinget og NRL har bedt om at det i reindriftsloven tas inn samme formuleringer som i Finnmarksloven, dvs at reindriftsloven gjelder med de begrensninger som følger av ILO-konvensjon nr. 169. Departementet har vurdert dette, men kommet til at en slik formulering ikke bør tas inn i reindriftsloven idet dette blant annet kan reise spørsmål om rekkevidden av reindriftslovens bestemmelser. Reindriftsretten og dens rettsvern er trygt etablert i Finnmark, og det er behovet for avklaring av andre rettsforhold som har ført til at ILO-konvensjon nr. 169 er særskilt nevnt i Finnmarksloven. Reindriften rettsvern bygger både på nasjonal rett og på relevant folkerett, og gjelder hele det samiske reindriftsområdet i Norge. Dette rettsvernet, og særlig vernet av reindriftsarealene, blir ikke svekket ved at loven henviser til relevant folkerett som helhet. Sametinget uttaler at dersom ikke reindriftsloven får samme formulering om folkeretten som i Finnmarksloven, vil det rettsvernet reindriften har gjennom internasjonale forpliktelser undergraves. Departementet vil understreke at så ikke er tilfellet. Det rettsvernet som reindriften har, verken kan eller skal settes til side av reindriftsloven. Nasjonal rett skal være i samsvar med dette rettsvernet. På reindriftslovens område innebærer dette at loven må anvendes i samsvar med folkeretten, herunder ILO-konvensjon nr. 169. Det vises for øvrig til kapittel 5 for en nærmere omtale av reindriften rettsgrunnlag.

Til § 4 Det samiske reinbeiteområdet

Første punktum er basert på utvalgets forslag § 1-2 og § 3-1. En slik bestemmelse finnes ikke i någjeldende lov. Uttrykket gammel tid i utvalgets forslag er imidlertid byttet ut med alders tids bruk, som er det uttrykk som etter hvert er blitt innarbeidet blant annet gjennom rettspraksis. Det vises til de generelle merknadene i punkt 8.5.

Den samiske reindriften forutsettes å finne sted der hvor reindrift fra gammelt av har foregått. Om vilkårene for etablering av reindriftsrett gjennom alders tids bruk foreligger, må det bli opp til domstolene å avgjøre der det måtte oppstå tvist om dette. Det vises for øvrig til departementets vurderinger under punkt 8.5 foran.

Advokatforeningen har påpekt at man her bør tale om de samiske reinbeiteområder og ikke det samiske reinbeiteområdet. Departementet ser det slik at det området hvor samisk reindrift foregår i det alt vesentlige framstår som en helhet og at det derfor er treffende å tale om ett område. Dette skal inndeles i regionale områder, jf. § 5.

Når det gjelder bestemmelsene i utkastet § 4 annet ledd, som innholdsmessig er en videreføring av § 2 første ledd tredje punktum i dagens lov, vises til Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 28 (1994-95) og Selbuddommen, Rt. 2001 side 767.

Tredje ledd svarer til § 5-9 i utvalgets forslag. Gjeldende lov har ingen slik bestemmelse.

Prinsippet om at reindriftsretten nyter ekspropriasjonsrettslig vern følger allerede av uskrevne regler. Departementet deler imidlertid utvalgets syn om at dette bør komme direkte til uttrykk i loven slik at det ikke skal være rom for misforståelser om dette prinsipp.

I tilknytning til dette må det også, slik departementet ser det, påpekes at adgangen til å ekspropriere reindriftsrett vil kunne påvirkes av folkerettslige regler som beskytter samene som urfolk, jf. også menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr. 30, særlig dennes § 3.

Til § 5 Samiske regionale reinbeiteområder

Bestemmelsen er i samsvar med § 3-2 første ledd i utvalgets forslag og er innholdsmessig en videreføring av § 2 første ledd første punktum i gjeldende lov.

Til § 6 Samiske reinbeitedistrikter

Bestemmelsen er i samsvar med § 3-3 i utvalgets forslag, og framgår i dag av reindriftsloven § 2 annet ledd.

Til § 7 Ekspropriasjon for å sikre reinbeiteareal

Bestemmelsen er i samsvar med § 3-4 i utvalgets forslag og § 31 i gjeldende lov. Det er her tale om en generell hjemmel for ekspropriasjon av rett til beite til fordel for reindriften innenfor det samiske reinbeiteområdet. Bestemmelsen vil ha sin særlige betydning i situasjoner hvor det ved dom er fastslått at reindrifftsrett ikke gjelder på et nærmere avgrenset område, og hvor arealene likevel framstår som nødvendige for reindriften, men uten at det har lyktes å inngå avtaler. Det vises også her til Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 28 (1994-95), hvor det framkommer at bestemmelsen bare er ment å få anvendelse i særlig vanskelige tilfeller og kun innenfor fastsatte områdegrenser, jf. Næringskomiteens innstilling og den etterfølgende debatt.

Til § 8 Reindrift utenfor det samiske reinbeiteområdet

Bestemmelsen er i samsvar med § 3-5 i utvalgets forslag og er, med enkelte redaksjonelle endringer, en videreføring av § 5 i gjeldende lov om reindrift utenfor det samiske reinbeiteområdet.

Utenfor det samiske reinbeiteområdet krever således utøvelse av reindrift særskilt tillatelse etter utkastet § 8, jf. dagens lov § 5. Hold av rein på inngjerdet innmark eller på annen måte som vanskelig kan anses som reindrift etter en naturlig forståelse av begrepet, vil normalt ikke kreve slik tillatelse. Når det gjelder retten til å eie rein innenfor de samiske reinbeiteområdene, vises til de generelle merknadene i kapittel 8.6 og merknaden til § 9 nedenfor.

Til § 9 Rett til å eie rein i det samiske reinbeiteområdet

Bestemmelsen tilsvarende § 4-1 i utvalgets forslag og forutsettes å erstatte § 3 i gjeldende lov.

Første ledd angir hvem som kan eie rein i det samiske reinbeiteområdet. Prinsippene i § 3 første ledd i dagens lov er videreført med noen endringer. Bestemmelsen i første ledd annet punktum er tatt inn i reglene om reinmerke, se utkastet § 32.

Kravet om at man må ha rett til reinmerke, herunder å være av samisk ætt, skal gjelde alle former for eierforhold til rein innenfor det samiske reinbeiteområdet. I dag er oppfatningen at kravet i 1978-loven § 3 første ledd bare gjelder for rein i utmark, men ikke for blant annet hold av rein på inngjerdet innmark for eksempel i turistøyemed mv. For å skape klarhet i reglene og for å sikre at reindrift forblir en samisk næring, har utvalget foreslått å skjerpe reglene. Departementet er enig i dette. Dette betyr likevel ikke at andre enn dem som er nevnt i første ledd, er totalt avskåret fra å

eie rein. Det krever imidlertid uttrykkelig tillatelse fra myndighetene, jf. tredje ledd. Selv om adgangen til å eie rein etter de foreslåtte reglene blir strengere enn dagens regler, bør myndighetene, slik utvalget påpeker, være varsom med å nekte dispensasjon til personer som i dag eier rein uten å komme strid med reglene i 1978-loven § 3, men som ikke vil ha en slik rett etter de nye bestemmelsene. De foreslåtte reglene vil derfor først og fremst ramme dem som i fremtiden skaffer seg rein uten å tilhøre kretsen av personer som nevnt i første og annet ledd. Det vises for øvrig til de generelle merknadene i kapittel 8.6.

I dagens lov er det et krav om at man må være bosatt i Norge for å eie rein. Departementet mener som utvalget at det er tilstrekkelig at bosattkravet er knyttet til den som er ansvarlig for driften, dvs. lederen av siidaandelen, jf. utkastet § 10 første ledd annet punktum. Innenfor det samiske samfunn etablerer man seg ikke sjelden på tvers av landegrensene. Barn som i voksen alder bosetter seg i et annet land, bør derfor fortsatt ha mulighet til å eie rein i sine foreldres flokk.

I annet ledd er det fastsatt at reinen må inngå i en siidaandel eller sideordnet rekrutteringsandel som blir drevet av en ansvarlig leder, se nærmere om dette i utkastet §§ 10 og 12. Hold av rein som ikke har tilhørighet i siidaandel er altså ulovlig. Kravet om tilhørighet til siidaandel har sin bakgrunn i behovet for klare ansvarsforhold, oversikt over utøvere i næringen, reintall mv., og følger på tilsvarende måte i dagens lov av § 17 fjerde ledd. Bestemmelsen gjelder enten man driver reindrift i tradisjonell forstand eller på annen måte holder rein, se ovenfor.

Etter tredje ledd kan reindrifftsstyret, dersom særlige grunner foreligger, samtykke i at person som ikke fyller vilkårene etter første og annet ledd, får eie rein i det samiske reinbeiteområdet. Som framholdt i de generelle merknadene i kapittel 8, er denne unntaksbestemmelsen ment å være en sikkerhetsventil for å fange opp urimelige utslag av bestemmelsene i første og annet ledd. Det forutsettes imidlertid som nevnt i tilknytning til første ledd at man er varsom med å nekte dispensasjon i forhold til personer som i dag eier rein uten å komme i konflikt med loven, men som ikke vil ha slik adgang etter ny lov.

Fjerde ledd svarer til 1978-loven § 3 fjerde ledd, tredje og fjerde punktum.

Reindrifftslovutvalget foreslo at kompetansen til å gjøre unntak etter tredje og fjerde ledd skulle tilfalle fylkesreindrifftsstyret (områdestyret). For å få en så ensartet praksis som mulig, er kompetansen i departementets utkast lagt til reindrifftsstyret.

Til § 10 Siidaandel

Bestemmelsen tilsvare § 4-2 i utvalgets forslag.

Siidaandelen er den sentrale ansvarsenheten og kommer isteden for dagens driftsenhetsbegrep. Med siidaandel forstås i henhold til første ledd en familiegruppe eller enkeltperson som er en del av en siida og som driver reindrift under ledelse av en person eller av ektefeller/samboere i fellesskap. Begrepet siidaandel er valgt for å vise at den enhet det her er tale om ikke kan anses isolert, men vil inngå i et større fellesskap, siidaen.

Etter annet ledd bestemmer ansvarlig leder av siidaandelen hvem som får eie rein i andelen og vedkommendes reintall.

Dette er en konsekvens av det driftsmessige ansvarsforhold som er nødvendig for å sikre grunnlaget for en velordnet reindrift i tråd med de rammebetingelser som gjelder. Det innebærer også at ansvarlig leder kan beslutte at en reineier i enheten må redusere sitt reintall eller at vedkommende skal ut av enheten. Dersom vedkommende må ut og hun/han ikke får plass i annen siidaandel, må reinen selges eller slaktes. Det må i tilknytning til dette framheves at adgangen til å ha rein i siidaandel ikke skal være en rettighet, noe det heller ikke er i dag i forhold til driftsenheten. Man har således ikke noe krav på å være i en siidaandel, jf. dog § 15 tredje ledd. I praksis er det likevel ikke grunn til å tro at siidaandelsinnehavere vilkårlig og uten saklig grunn vil nekte plass i siidaandelen. Det vises for øvrig til de generelle merknadene ovenfor.

Etter tredje ledd første punktum kan en reineier bare være ansvarlig for én siidaandel og heller ikke eie rein i mer enn én siidaandel. Dette innebærer ingen endring i forhold til dagens rettstilstand. Av tredje ledd annet punktum følger det imidlertid at umyndige barn hvis foreldre ikke lever sammen, skal ha adgang til å eie rein både hos mors og fars slekt. Det er her tenkt på separasjon, skillsmisse eller opphør av samboerskap. Denne bestemmelse er ny i forhold til dagens lov og siktemålet er, som utvalget påpeker, å unngå at valg av slektstilknytning blir et stridsspørsmål før barnet blir myndig.

Til § 11 Etablering av siidaandel

Bestemmelsen tilsvare § 4-3 i utvalgets forslag og gjelder etablering av siidaandel.

Første ledd fastslår at den som ved lovens ikrafttredelse er innehaver av driftsenhet skal anses som innehaver av siidaandel og ansvarlig leder av denne.

Etter annet ledd kan lederne av siidaandelene i en siida ved enstemmighet bestemme at det skal etableres en ny siidaandel i siidaen under ledelse av en utpekt person som er myndig og som fyller vilkårene i § 9. Det skal ses hen til at etableringen ikke truer grunnlaget for økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft i siidaen. Reglene om etablering av siidaandel er en av de prinsipielle nyskapingene i loven som utvalget har foreslått. Det vises til departementets nærmere omtale og vurderinger i kapittel 8.

Tredje ledd fastslår at reintallet må holdes innenfor det øvre reintallet som er fastsatt for siidaen, og har bestemmelser om reduksjon av reintallet dersom etableringen fører til overskridelse.

Utvalget har i sitt forslag, jf. punkt 2 tredje ledd, foreslått kriterier som det skal tas hensyn til når leder av ny siidaandel skal utpekes. Blant annet skal det tas hensyn til arbeidsinnsatsen i siidaen og livsforholdene for den det er spørsmål om å utpeke. Departementet har, blant annet på bakgrunn av Regjeringsadvokatens uttalelse, vært noe i tvil om hensiktsmessigheten av at slike utpreget skjønnsmessige kriterier skal tas inn i lovteksten. Isteden kunne det være tilstrekkelig med slike anvisninger i kommentarene. Ut fra det som har framkommet under konsultasjonene, ser departementet at det likevel er grunner som taler for at loven selv uttrykker dette, se fjerde ledd.

Melding om ny siidaandel skal sendes områdestyret, jf. femte ledd. Etter utvalgets forslag skal områdestyret kontrollere at de formelle vilkår for etablering av ny siidaandel er oppfylt. Departementet foreslår at områdestyret i tillegg skal kontrollere at nyetableringen ikke truer grunnlaget for en bærekraftig reindrift i siidaen, med andre ord at den ikke fører til en forvitring av siidaens økologiske og økonomiske basis. I dette ligger det ikke nødvendigvis noen nitidig prøving i et hvert tilfelle. Områdestyret skal imidlertid være seg dette forholdet bevisst og kunne be om en nærmere redegjørelse fra siidaen med hensyn til forsvarligheten av en nyetablering. Konsekvenser i forhold til nabosiidaer må også tas i betraktning. Dersom områdestyret finner etableringen åpenbart uforvarlig, kan godkjenning nektes. Det presiseres imidlertid at dette er ment som en sikkerhetsventil. I tråd med forslaget fra et mindretall i utvalget, gis også områdestyret adgang til nekte godkjenning dersom det gjennomsnittlige reintallet per siidaandel etter etableringen vil komme under 250.

Sjette ledd fastslår at reglene i annet til fjerde ledd gjelder tilsvarende ved overflytting av siidaandel til en annen siida.

Etter siste ledd kan områdestyret, hvis særlige grunner foreligger, pålegge et distrikt eller en siida å etablere en eller flere nye siidaandeler. Dette er en sikkerhetsventil for de tilfeller hvor enstemmighet ikke oppnås, men hvor det samtidig foreligger et påtrengende behov for en vitalisering av reindriften i siidaen.

Til 12 Sideordnet rekrutteringsandel

Siktemålet med denne bestemmelsen er å legge til rette for smidigere generasjonsoverganger. Det er viktig å kunne planlegge overdragelse av driftsenhet, og samtidig sikre kontinuitet og trygghet i denne overgangsperioden.

Første ledd fastslår at det er ansvarlig leder av siidaandel som kan bestemme at det skal etableres en sideordnet rekrutteringsandel knyttet til siidaandelen, og det kan bare etableres én sideordnet rekrutteringsandel til hver siidaandel, jf. tredje ledd.

Etablering av siideordnet rekrutteringsandel forutsetter etter annet ledd at det blir fastsatt et høyeste reintall som den ordinære og sideordnede driftsenheten i sum må holde seg innenfor. Dette er nødvendig for å unngå at etablering av sideordnet rekrutteringsandel skjer til fortrengsel for de øvrige andelene i siidaen. Slikt reintall bestemmes av siidaen selv, og skal følge meldingen til områdestyret etter siste ledd.

Fjerde ledd første punktum fastslår at en sideordnet rekrutteringsandel kan bestå i inntil 7 år, og det forutsettes at det ved etableringen samtidig inngås en avtale for overtakelse av den ordinære andelen. Formålet med etablering av rekrutteringsandel er å legge til rette for smidige generasjonsoverganger, og går man inn på dette bør tidshorizonten for endelig overtakelse ikke ligge for langt borte. Overtakelsen må også få sin nærmere forankring i en avtale som forplikter innehaveren av den ordinære siidaandelen til å overføre denne innen fristen. Som et minimum bør avtalen klart vise hvilket tidsperspektiv og reintall som ligger til grunn. Annet punktum fastslår at ansvaret som leder av sideordnet rekrutteringsandel bare kan overlates til et barn, et barnebarn eller en annen av den yngre generasjon som oppfyller vilkårene i § 9 for å eie rein. Foruten å stille krav om å være myndig, kreves det etter fjerde punktum at vedkommende skal ha deltatt i alle sider av arbeidet i reindriften sammen med lederen i minst tre år. Dette for å sikre at den som skal overta siidaandelen har tilknytning til siidaen og nødvendig kunnskap og erfaring med hensyn til driftsforholdene i siidaen.

Det følger av femte ledd at leder av sideordnet rekrutteringsandel har samme rettigheter og plikter som leder av ordinær siidaandel, med mindre noe annet følger av loven her. Departementet forutsetter imidlertid som det klare utgangspunkt at etablering av sideordnet rekrutteringsandel ikke kan gi grunnlag for bygging av særskilte gjeterhytter mv. Spørsmålet om rett til tilskudd under reindrifftsavtalen vil måtte avklares gjennom reindrifftsavtaleforhandlingene. Departementet legger til grunn at lovendringene i seg selv ikke skal føre til noen økning av avtalerammen, jf. kapittel 9.

Sjette ledd regulerer hva som skjer dersom lederen for siidaandelen dør eller trekker seg som leder. Den sideordnede rekrutteringsandelen inngår da i siidaandelen med lederen av den sideordnede andelen som ny leder.

Melding om etablering av sideordnet rekrutteringsandel skal sendes områdestyret, jf. siste ledd. Områdestyret skal kontrollere at de formelle vilkårene er oppfylt, herunder at det er fastsatt et samlet høyeste reintall for siidaandelen og rekrutteringsandelen.

Til § 13 Ektefelles og samboers stilling

Bestemmelsen tilsvare § 4-5 i utvalgets forslag og omhandler ektefelle/samboers stilling.

I første ledd første punktum fastslås det at ved ekteskap kan begge ektefeller være ansvarlige ledere av siidaandelen. Dette gjelder selv om bare den ene ektefellen fyller vilkårene i § 9 første ledd. Slik felles siidaandel innebærer at ektefellene står solidarisk ansvarlige som ledere av siidaandelen. Utvalget foreslo at ektefellene automatisk skulle ha felles ansvar for siidaandel, jf. § 4-5 nr. 1. På bakgrunn av konsultasjonene med Sametinget og NRL, er departementet kommet til at slikt felles lederskap, som har en betydelig ansvarsside, skal forutsette en enighet mellom ektefellene som kommer til uttrykk i reindriftsmeldingen, jf. utkastets annet ledd. Departementets forslag er således speilvendt i forhold til utvalgets forslag.

Utvalget har foreslått at ektefeller som er ansvarlige for hver sin siidaandel under ekteskapet, skal være underlagt de samme regler som om de hadde felles ledelse av siidaandel, jf. § 4-5 nr. 1 tredje avsnitt. Den ene siidaandelen vil på sett og vis være sovende så lenge ekteskapet består. Etter departementets syn bør ektefellene ha adgang til å utøve hver sin selvstendige reindrift. Dette vil kunne ha stor betydning i en likestillingsmessig sammenheng, og i reindriften er det et stort behov for å styrke kvinnes posisjon, jf. for øvrig de generelle vurderingene i kapittel 8. Dette følger av

tredje ledd. Selv om ektefellene kan utøve hver sin selvstendige reindrift også under ekteskapet, vil andre bestemmelser i loven avgjøre om for eksempel en ektefelle kan flytte sin siidaandel fra en siida/distrikt til en annen. I slike tilfeller kommer reglene om etablering av siidaandel i § 11 inn.

I fjerde ledd fastslås det at samboerskap på visse vilkår likestilles med ekteskap. Dette er i tråd med den samfunnsmessige og lovgivningsmessige utvikling ellers. Det vises for øvrig til de generelle merknadene i kapittel 8.

Til § 14 Opphør av ekteskap og samboerskap

Bestemmelsen har regler om de tilfeller der ektefellene/samboerne har hatt felles siidaandel, og tilsvarende utvalgets forslag § 4-6.

Ved den ene ektefelles død, vil gjenlevende etter første ledd uten videre overta lederansvaret alene. Dette gjelder selv om vedkommende ikke fyller vilkårene i § 9. Har ektefellene/samboerne ikke sammen stått ansvarlige, foreligger ingen slik fortrinnsrett. En overtakelse må i så fall skje etter reglene i § 15.

Dersom ektefellene/samboerne har hatt hver sin siidaandel, vil gjenlevendes overtakelse av avdødes andel medføre bortfall av den andre andelen, jf. bestemmelsen i § 10 tredje ledd. Overtas avdødes siidaandel av barn eller barnebarn eller medhjelper etter § 15, skjer ikke noe slikt bortfall.

Dersom ekteskapet eller samboerskapet opphører på annen måte enn ved død, mister etter annet ledd den som har hatt medansvar rett til å stå som ansvarlig leder. Det kan imidlertid avtales mellom ektefellene/samboerne at vedkommende fortsatt skal eie rein i siidaandelen og eventuelt alene skal ha lederansvar for siidaandelen. Dette gjelder selv om vedkommende ikke fyller vilkårene i § 9. I dag krever dette samtykke fra områdestyret, jf. 1978-loven § 3 tredje ledd. Men i likhet med utvalget mener departementet at dersom ektefellene/samboerne først er blitt enige om en slik løsning, bør samtykke fra områdestyret ikke være nødvendig.

I henhold til tredje ledd skal endringer i lederansvaret etter første og annet ledd meddeles områdestyret.

Til § 15 Overføring av ansvaret som leder av siidaandel

Paragrafen skal regulere situasjonen dersom leder av siidaandel enten beslutter å trekke seg som leder eller dør, og er i samsvar med utvalgets forslag § 4-7.

Etter første ledd kan en som ikke ønsker å være leder av siidaandel overføre ledelsen til annen person som har rett til å eie rein i siidaandelen. En forutsetning er at det ikke er opprettet sideordnet rekrutteringsandel. I så fall vil lederen av den sideordnede andelen automatisk overta ledelsen av den ordinære andelen dersom lederen av denne trekker seg.

Etter annet ledd stilles det krav om at den nye lederen av siidaandelen må være myndig og ha arbeidet i reindriften sammen med lederen i tre år. Det forutsettes altså at enheten overdras til voksne personer som ut fra praktisk erfaring har både generell reindriftsfaglig kompetanse, samt kunnskap om driftsforholdene i den aktuelle siidaen. Områdestyret kan i særlige tilfeller godkjenne overføring til barn eller barnebarn som ikke er myndige eller som ikke har deltatt i driften i tre år. En slik bestemmelse er nødvendig for å unngå uheldige og til dels støtende situasjoner i forhold til livsarvinger. Ved overdragelse til umyndige kommer på vanlig måte vergemållovgivningen inn i bildet.

Tredje ledd sikrer tidligere leder fortsatt adgang til å eie rein i siidaandelen. Dette er en rett for tidligere leder som innebærer et unntak fra prinsippene i § 10 annet ledd.

Fjerde ledd regulerer forholdet hvor leder av siidaandel dør uten at det er truffet beslutning som nevnt i første ledd. Det er i tråd med utvalgets forslag ikke lagt føringer i loven med hensyn til hvem i den berettigede krets som skal kunne overta. Slike føringer vil fort kunne komme i konflikt med det som er sedvanlig og spørsmålet må eventuelt løses etter de alminnelige regler i skifteloven og arveloven. Man har for eksempel ingen eldsterett i reindriften slik en kjenner det fra landbruksretten, snarere en yngsterett. Som utvalget, ser departementet det ikke som hensiktsmessig å skulle foreslå noen slike regler. Bestemmelsene i annet ledd gjelder tilsvarende, slik at reindriftsfaglig kompetanse er nødvendig. Dersom det ikke er tale om overføring til barn eller barnebarn, kan kravet om å være myndig ikke fravikes.

Ved dødsfall foreslås det at det kan søkes områdestyret om å stille siidaandelen i bero inntil barn, barnebarn eller annen person som i henhold til § 9 har rett til å eie rein i siidaandelen er myndig, jf. femte ledd. Dette er en ny bestemmelse i forhold til utvalgets forslag, og er begrunnet i at det i gitte situasjoner kan være behov for en slik ordning istedenfor at en umyndig overtar siidaandelen i henhold til annet ledd annet punktum. Det forutsettes imidlertid at dette bare skjer unntaksvis, idet det ikke er gunstig å ha slike inaktive enheter i siidaen over lengre tid.

Etter sjetten ledd skal melding om overføring sendes områdestyret som skal foreta en legalitetskontroll i forhold til de formelle vilkårene.

Til § 16 Avvikling av siidaandel

Bestemmelsen tilsvarende § 4-8 i utvalgets forslag. Her gis regler om avvikling av siidaandel.

Første ledd gir anvisning på hva som skal skje ved avvikling eller død dersom ansvaret ikke er overført til noen berettiget. Da skal siidaandelen oppløses eller reinen selges med mindre den inngår i en annen siidaandel eller i en sideordnet rekrutteringsandel. Ansvaret for dette ligger til styret i siidaen, eventuelt hos den kontaktperson som er utpekt dersom styre ikke er opprettet. Kostnadene ved avviklingen skal dekkes av inntektene ved salg av reinen.

I annet ledd fastslås det at ved avvikling av sideordnet rekrutteringsandel eller dersom innehaver av sideordnet rekrutteringsandel dør, går andelen inn i den siidaandelen som den sideordnede rekrutteringsandelen er etablert ut fra. En slik avvikling innebærer at innehaver av siidaandelen kan etablere en ny sideordnet rekrutteringsandel for en annen person som fyller vilkårene.

I henhold til tredje ledd skal melding om avvikling etter første og annet ledd sendes områdestyret.

Særlige spørsmål reiser seg i forhold til siidaandeler hvor reinflokk og aktivitet er på et slikt nivå at det blir vanskelig å tale om drift. Utvalget har her foreslått at andeler som gjennom fem år har hatt et reintall på under 50 skal kunne avvikles. Dette representerer etter departementets syn et praktisk sett greit kriterium, og departementet slutter seg til utvalgets forslag her, se siste ledd. I tråd med forslaget legges det opp til at reineieren etter det fjerde året med et reintall under 50, skal varsles om den forestående avvikling.

Til § 17 Hold av rein i strid med reglene i kapittel 2

Som utvalget framhever, kan hold av rein i strid med reglene i kapittel 2 skyldes mange ulike forhold. Dersom vedkommende ikke fyller vilkårene for å eie rein i § 9, er det bare én mulighet til stede, enten å slakte reinen eller overdra den til andre som har rett til å eie rein. I andre tilfeller kan det dreie seg om en person som ikke har reinen registrert i siidaandel slik § 9 annet ledd krever. Da kan vedkommende pålegges å bringe det ulovlige forholdet til opphør ved registrering av reinen i en siidaandel. Hvis reineieren ikke lykkes med dette, må reinen overdras til andre eller slaktes.

Blir pålegget ikke etterkommet, kan tvangstiltak gjennomføres i henhold til bestemmelsene i kapittel 11, i tillegg til at det også kan bli tale om straffeansvar.

For øvrig er andre reineiere eller berørte ikke alene henvist til å vente på at områdestyret skal gripe inn. Foreligger rettslig interesse, kan saken følges opp gjennom rettsapparatet.

Til § 18 Melding om reindrift

Bestemmelsen tilsvarende § 4-11 i utvalgets forslag. Den er en videreføring av gjeldende lov § 19, men visse forenklinger foreslås.

Første ledd fastslår at leder av siidaandel skal gi årlig melding om reindrift til områdestyret. Regelen gjelder også for leder av sideordnet rekrutteringsandel, jf. § 12 femte ledd som fastslår at innehaver av sideordnet rekrutteringsandel har samme rettigheter og plikter etter loven som innehaver av ordinær siidaandel.

Annet ledd gir hjemmel for å fastsette nærmere regler om opplysninger i meldingen mv.

I tredje ledd har utvalget foreslått en bestemmelse om taushetsplikt vedrørende opplysninger i meldingen om reintall og andre personlige forhold.

Det kan reises spørsmål om hvorvidt reintallsopplysninger skal anses som personlige forhold. Departementet kan imidlertid ikke se at taushetsplikt også i forhold til den enkelte reineiers reintall kommer i konflikt med andre hensyn og forvaltningsmessige behov, og ser derfor ikke grunn til å fravike utvalgets forslag.

Til § 19 Beiterett

Bestemmelsen er i samsvar med § 5-1 i utvalgets forslag og står i dag i § 11.

Til § 20 Årstidsbeiter

Bestemmelsen er i samsvar med § 5-2 i utvalgets forslag og finnes ikke i gjeldende lov. Formålet er å synliggjøre, fortrinnsvis for omverden, hva slags typer beiter reindriften er avhengig av gjennom året og at det ikke bare dreier seg om å ha tilgang til et visst areal. Bevissthet om dette er viktig når spørsmål om disponering av areal til andre formål enn reindrift kommer opp.

Til § 21 Rett til husvære, buer o.l.

Bestemmelsen svarer til § 5-3 i utvalgets forslag og § 10 første ledd nr. 1 og 2 og annet ledd i gjeldende lov.

Til § 22 Flyttleier

Bestemmelsen svarer til § 5-4 i utvalgets forslag, og er en videreføring av § 10 første ledd nr. 4 i gjeldende lov.

Flyttlei har gjennom loven fått et særlig vern. Flyttleiene utgjør kretsløpet i årssyklusen og er normalt av helt avgjørende betydning for reindriften i området.

Til § 23 Motorferdsel

Bestemmelsen svarer til § 5-7 i utvalgets forslag og er en videreføring av regelen i gjeldende lov § 10 første ledd nr. 3.

Det dreier seg her om reindriftenes nyttebruk av motoriserte framkomstmidler. Det framstår ikke som tvilsomt at reindriften har et behov for å bruke motoriserte framkomstmidler i utmark. Dette innebærer imidlertid også et ansvar for at hensynet til miljøverdier og sårbar natur blir ivaretatt.

Til § 24 Gjerder og andre anlegg

Bestemmelsen tilsvare § 5-8 i utvalgets forslag og er en direkte videreføring av § 12 i gjeldende lov.

Til § 25 Brensel og trevirke i det samiske reinbeiteområdet

Bestemmelsen svarer til § 5-5 utvalgets forslag og er en videreføring av § 13 i dagens lov.

Til § 26 Jakt, fangst og fiske i det samiske reinbeiteområdet

Bestemmelsen svarer til § 5-6 i utvalgets forslag og er en videreføring av § 14 i dagens lov.

Det må påpekes at reineiere kan ha rettigheter til jakt og fiske som er mer omfattende enn det som følger av bestemmelsen her ut fra alders tids bruk, jf. utvalgets merknader til § 5-6.

Til § 27 Utøvelse av reindrift

Denne bestemmelse svarer til utvalgets forslag § 6-1. Første ledd er en generell regel for hvordan en reineier skal utøve sin reindrift. Det dreier seg her om prinsipper for god reindriftsskikk som det kan være hensiktsmessig at nedfelles i loven.

I annet ledd presiseres det ansvar den enkelte reineier har for at driften er i samsvar med loven og distriktets bruksregler.

Til § 28 Tilsyn

Utvalget har her foreslått en bestemmelse om gjeting. Høringen har, som nevnt i kapittel 8, avdekket

stor motstand mot at dette uttrykket tas i bruk idet det framstår som lite tidsmessig og kan gi gale assosiasjoner.

Departementet foreslår at uttrykket tilsyn nyttes isteden. Etter departementets syn er dette et mer hensiktsmessig begrep i forhold til det som er formålet med bestemmelsen, nemlig en velordnet reindrift som ikke er unødig til skade og ulempe internt eller i forhold til andre interesser.

Til § 29 Innsyn

Denne bestemmelse svarer til utvalgets forslag § 6-3.

Retten til innsyn er viktig for en god og velordnet reindrift, og har en tradisjonell forankring i reindriften. Et sentralt element i dette er å legge forholdene til rette for innsyn der hvor innsyn begjæres. For nærmere enkeltheter vises til utvalgets merknader til bestemmelsen.

Til § 30 Behandling av andre siidaers rein

Denne bestemmelse svarer til utvalgets § 6-4.

Det er her tale om høflighetsregler og omsorgsplikt. For nærmere enkeltheter vises til utvalgets forslag.

Til § 31 Skilling

Bestemmelsen svarer til § 6-5 i utvalgets forslag. Reglene om skilling er viktige ordensregler. Utvalget redegjør utførlig for de ulike sider omkring reinskilling, og det vises til dette.

Utvalget hadde en egen bestemmelse om varsling om rein i gjerdet (§ 6-6). En egen bestemmelse om dette er etter departementets oppfatning unødvendig, og er derfor lagt inn som nest siste og siste ledd i denne paragrafen.

Til § 32 Rett til reinmerke

Bestemmelsene her er i hovedsak i tråd med forslaget fra lovutvalget som ikke innebærer noen realitetsendring i forhold til gjeldende rett.

Første ledd nr. 1 og 2 svarer innholdsmessig til § 3 første ledd i dagens lov. Nr. 3 presiserer at det må foreligge tilknytning til siidaandel.

Annet ledd viderefører bestemmelsen i gjeldende lov § 3 annet ledd om at den som blir adoptert likestilles med egne fødte barn.

Bestemmelsene i tredje ledd og fjerde ledd er en konsekvens av bestemmelser i §§ 13 og 14.

Femte ledd er en konsekvens av § 9 tredje ledd.

Til § 33 Plikt til merking av rein

Bestemmelsen fastslår som dagens lov at all rein i det samiske reinbeiteområdet skal merkes med eierens merke.

Reindriftslovutvalget har foreslått at merkefristen skal være 31. mai året etter at kalven er født, jf. § 7-1 i utvalgets forslag. Utvalget anfører at merkefrist 31. oktober innbyr til å tilegne seg andres kalv, og at det i enkelte områder blir oppfattet slik at umerket kalv etter 31. oktober tilfaller fellesskapet.

Departementet er kommet til merkefristen fortsatt skal være 31. oktober. Hovedmerking på sommeren/høsten er kjennetegn på en velordnet reindrift. Det skal også påpekes at fristen 31. oktober ikke endrer det faktiske eierforholdet til kalv som følger merket simple. Kalv som følger merket simple etter 31. oktober, kan merkes med hårmerke, jf. § 38.

I de tilfeller der merking ikke har skjedd innen 31. oktober, kan områdestyret i særlige tilfelle samtykke i at fristen overskrides, men ikke under noen omstendighet ut over 31. mai det påfølgende år.

Merking skal skje i henhold til bestemmelser om dyrevern, noe som blant annet innebærer at øremerking ikke skal skje vinterstid i streng kulde.

Til § 34 Former for merking

Et reinmerke består av hovedsnitt og tilleggssnitt. Med *hovedsnitt* forstås familiens merkestamme, dvs. «mearkaoalli». Det er ikke vanlig å tillate tilleggssnitt til andre enn sin nærmeste familie, og da registreres merket med tilleggssnitt som et nytt reinmerke. Dette er av hensyn til merketradisjoner der familiens reinmerker er beslektet og således lettere lar seg identifisere.

Tilleggssnitt i et registrert merke ved overdragelse av eierforhold er svært lite i bruk utover det som er beskrevet ovenfor. Merking av rein som overdras til ny eier, forutsettes derfor å skje ved bruk av øreklips eller på annen egnet måte, f.eks. datacips. Dette vil f. eks. gjelde for rein man har fått som lønn for arbeid, som dåps-, konfirmasjons- og bryllupsgaver og ved salg av livdyr. Slik merking skal registreres og dokumenteres.

Hårmerke markerer et eierforhold til kalv, og anses å være en midlertidig identifisering av eierforhold frem til kalven merkes. Hårmerke kan også brukes i andre sammenhenger, f.eks. for å markere at man har ansvar for annens rein fra en annen siida.

Til § 35 Ommerking

Denne bestemmelsen er ny og fastslår at ommerking ikke er tillatt. Rettsstridig ommerking straffes

som tyveri. Med ommerking menes her alle former for skjæring i allerede eksisterende snitt i øret, jf. utvalgets utredning punkt 9.4.4.

Denne bestemmelsen vil kunne komme til anvendelse i tilfeller hvor det avdekkes at rein er merket med snittkombinasjoner som ikke er godkjent. Det vises for øvrig til merknaden til § 34.

Til § 36 Salg av rein uten lovlig merke

Departementet legger til grunn at all rein merkes i tråd med merkebestemmelsene, og slutter seg for øvrig til lovutvalgets kommentarer.

Til § 37 Merkenemnd og klagenemnd

Som det er gjort rede for under punkt 8.21, foreslås det ikke endringer i den offentlige forvaltningen av reindriften. Fylkesmannen vil derfor heller ikke få noen rolle i forhold til merkebestemmelsene slik som foreslått av utvalget.

Det legges opp til en organisering av merkenemndene i tråd med de bestemmelser som i dag foreligger i merkeforskriften. I samsvar med utvalgets forslag foreslås det imidlertid en egen klagenemnd for merkesaker som oppnevnes av reindriftsstyret. I dag er det reindriftsstyret selv som er klageinstans i merkesaker; en ordning som har vist seg å være noe uhensiktsmessig.

Departementet vil gi nærmere regler for saksbehandlingen, herunder om registreringsavgift, øreklips og klagebehandling, se §§ 39 og 41.

Til § 38 Registrering og sletting av merke

For å ha velordnet reindrift, er det nødvendig å ha en formalisert prosess knyttet til registrering og sletting av reinmerker. Registrering foretas på en slik måte at merkeregisteret får den nødvendige notoritet.

Bestemmelsene er noe omarbeidet i forhold til lovutvalgets forslag, og er en kombinasjon av utvalgets §§ 7-4 og 7-7.

Bestemmelsen i fjerde ledd i departementets utkast fastslår at et reinmerke som ikke har vært i bruk de siste fire år *kan* slettes. Utvalget har lagt til grunn at det *skal* slettes med mindre det er stilt i bero slik utvalgets forslag åpner for, jf. utvalgets forslag § 7-7.

Ved avveilingen av om merket skal slettes, bør det foretas en vurdering av hensynet til en velordnet reindrift og merkeinnehavers behov for å inneha reinmerke. Ved å utforme bestemmelsen som en *kan*-bestemmelse, ivaretar man langt på vei de hensyn som ligger bak lovutvalgets forslag om å kunne stille reinmerker i bero.

Merkenemndene skal også ivareta hensynet til å bevare bestemte reinmerker innen en reindriftsfamilie. Ved å lage utfyllende retningslinjer, vil merkenemndene kunne ha et egnet redskap til å ivareta lokale merketradisjoner.

Til § 39 Saksbehandling

Vi har her bestemmelser om saksbehandling og som i dag foreligger i merkeforskriften.

Departementet vil følge opp reindriftslovutvalgets forslag om at det skal kunne gis nærmere regler om merkenemndas saksbehandling.

Til § 40 Utfyllende bestemmelser om reinmerker

Departementet mener det er nødvendig at loven gir hjemmel for å gi nærmere regler om reinmerker. Forskriftshjemmelen forutsettes blant annet brukt for mer detaljert å kunne fastsette hvilke snitt og snittkombinasjoner som tillates, samt foreta nødvendige tilpasninger av merkesystemet etter hvert som forholdene endrer seg over tid. Bakgrunnen for dette er blant annet at det i enkelte områder i dag er press på etablering av nye merker.

Til § 41 Merking utenfor det samiske reinbeiteområde

Utenfor det samiske reinbeiteområde er det tamreinlagene rundt Jotunheimen, samt Rendal Renselskap som er aktuelle. I tråd med utvalgets forslag legges det opp til at departementet gir regler om merking her idet en del spesielle forhold gjør seg gjeldende.

Rendal Renselskap, som er en særegen driftsform med avskyting av privateid rein, har dispensasjon fra merkeplikten i henhold til den særskilte unntaksbestemmelsen i § 16 fjerde ledd i dagens lov. Det vises til ot.prp. nr. 28 (1994-95) og Stortingets behandling.

Denne adgangen til å gjøre unntak forutsettes videreført i henhold til utkastet § 41.

Til § 42 Reinbeitedistrikt

Reglene om distriktsinndeling står i dag, sammen med en del andre forhold, i reindriftsloven § 2. Reglene bør imidlertid for oversiktens skyld stå i en egen paragraf.

Slik utvalget gir uttrykk for, bør distriktsinndelingen så langt det er mulig være i samsvar med rettighetsforholdene mellom siidaene i vedkommende område. Etter omstendighetene kan det i noen tilfeller være vanskelig å oppnå fullt samsvar, og det bør presiseres i loven at distriktsgrense ikke nødvendigvis er synonymt med beitegrense, selv om dette

bare i helt spesielle tilfeller bør være situasjonen. Et mindretall i utvalget mente distriktsgrensene også måtte være å anse som rettighetsgrenser.

Distriktsinndelingen kan heller ikke frata grupper deres sedvanemessige beiterettigheter, jf. her som eksempel dom av Brønnøysund herredsrett av 27. august 1984. Rt. 1988 side 1217, Korssjøfjelldommen, legger også dette til grunn.

Grensene bør imidlertid ikke være til hinder for samarbeid mellom reindriftsutøvere på tvers av distriktsgrenser der hvor det ligger til rette for dette.

Første ledd: Det er Reindriftsstyret som foretar distriktsinndelingen. Den samme regel gjelder etter 1978-loven, se § 2 annet ledd første punktum. En distriktsinndeling er ikke endelig. Reindriftsstyret vil kunne foreta endringer.

Forutsetningen om at «det skal legges vekt på at reinbeitedistriktet får grenser som driftsmessig er naturlige og hensiktsmessige», er en videreføring av de regler som gjelder i dag, jf. 1978-loven § 2 annet ledd fjerde punktum. Ved distriktsinndelingen skal man bygge på den sedvanemessige bruken, jf. også 1978-loven § 2 annet ledd femte punktum. Dette innebærer at distriktet skal omfatte de siidaer som tradisjonelt har holdt til i det geografiske området for distriktet. Disse reindriftsutøverne utgjør den naturlige gruppe ved utforming av bruksregler for området, og de har felles interesser i vern av reinbeitearealet. Den sedvanemessige bruken vil også være retningsgivende for selve den geografiske fastsettelsen av distriktets grenser. Har bruken av områdene vekslet opp igjennom tidene, slik at ingen kan påberope seg sedvanemessig bruk av et område, står Reindriftsstyret friere når grensen skal trekkes.

Som utvalget påpeker, vil sedvanemessig bruk ikke bare ha betydning når grensen skal trekkes til andre distrikter. Innenfor distriktet vil enkeltgruppers sedvanemessig bruk av et område også ha betydning, f.eks. ved utforming av bruksregler etter lovutkastet kapittel 7. Innenfor et distrikt har altså utøverne ikke uten videre de samme rettigheter til hele arealet innenfor distriktet. Den sedvanemessige bruken av de ulike områdene vil bestå.

Av annet ledd framgår det at et distrikt fortrinnsvis skal omfatte alle årstidsbeitene. Dette gjør distriktsstyringen og ressursforvaltningen enklere og mer oversiktlig. I Nordland, der ny distriktsinndeling er gjennomført, omfatter det enkelte distrikt nå alle årstidsbeitene for distriktets reineiere, med unntak for dem som har sine vinterbeiter i Sverige. Det samme gjelder det nyetablerte distrikt 16 i Øst-Finnmark reinbeiteområde.

I Finnmark for øvrig er imidlertid årets beiter fordelt over flere distrikter. Når det heter at en reineier i Kautokeino tilhører et bestemt distrikt, er det sommerbeitedistriktet man sikter til. Vedkommende vil imidlertid ha sitt høst- og vinterbeite for eksempel i distrikt 30 a. I tillegg vil vedkommende, hvis han har sitt sommerbeite ytterst på halvøyene eller på en øy, flytte igjennom andres sommerbeitedistrikt.

Den sedvanemessige bruken av de ulike områdene vil bestå. Som det går fram av kapittel 7 i lovutkastet, foreslås det at det skal utarbeides bruksregler i distriktet, og disse bruksreglene skal bygge på den sedvanemessige bruken av områdene.

I tredje ledd understrekes det at distriktsgrensene ikke er strengt lukkede rettighetsgrenser, men at det er adgang til samarbeid på tvers av distriktsgrensene, se første punktum.

Samarbeid kan tenkes mellom distriktsstyrene i to distrikter som grenser til hverandre. Men samarbeid kan også tenkes mellom utøvere fra ulike distrikter. Et samarbeid vil være særlig aktuelt mellom to siidaer som hører til hvert sitt distrikt, men som har beiteområder som grenser opp til hverandre. Som påpekt ovenfor, vil ikke distriktsgrensene uten videre være rettighetsgrenser. Distriktet skal omfatte de reineierne som hovedsakelig har sitt beiteområde innenfor distriktet, men man kan ikke utelukke at de i perioder har beitet utenfor disse grensene.

Spesielt på vinterbeitene har det ikke vært faste grenser for de enkelte siidaer. Det er områder der en siida har en fortrinnsrett til bruk tidlig i vintersesongen, men som andre siidaer kan ta i bruk når den første har trukket seg ut av området. I vanskelige vintre kan det være samarbeid mellom flere siidaer når det gjelder bruk av områdene, og slikt fellesskap må også kunne skje på tvers av distriktsgrensene. Noe annet ville innebære at de siidaer som har sine vinterbeiter opp til distriktsgrensene, vil ha en langt vanskeligere situasjon enn de andre siidaene i distriktet. Et slikt syn på distriktsgrensene som angitt i tredje ledd, vil dessuten gjøre fastsettelsen av grensene mindre konfliktskyt enn det som ellers vil kunne bli tilfelle med en strengere regel.

Tredje ledd annet punktum fastslår at distriktsinndelingen ikke er til hinder for at utøverne innenfor en siida bruker et område utenfor siidaens distrikt når dette følger av særskilt rettsgrunnlag. I forhold til utvalgets forslag er det her tilføyd at man med særlig rettsgrunnlag mener rettskraftig dom eller avtale som omfatter alle berørte siidaer. Distriktene har først og fremst betydning

som administrative enheter. Bruk av områder gjennom generasjoner kan gi rettigheter etter de prinsipper som gjelder for alders tids bruk, og dette er rettigheter som ikke uten videre vil opphøre gjennom en distriktsinndeling. Et eksempel her er som nevnt dommen avsagt av Brønnøysund herredsrett 27. august 1984.

Til § 43 Distriktsstyre

Etter 1978-loven § 8 første ledd skal det i hvert reinbeitedistrikt opprettes et distriktsstyre valgt av og blant reineierne i distriktet. Denne regelen er videreført i paragrafens første ledd.

Distriktsstyret skal i henhold til lovutkastet § 44 arbeide for å opprettholde distriktet som en ressurs for reindriften i distriktet. Distriktet vil også få oppgaver vedrørende den interne forvaltningen av arealene, gjennom blant annet utarbeidelse av bruksregler.

Utgangspunktet er at distriktsstyret skal representere de ulike interessene i distriktet.

I store distrikter der ikke alle de ulike interessene kan bli representert i styret, er det viktig at også de som ikke er representert i styret, blir hørt før det treffes beslutninger av distriktsstyret. Disse hensyn ligger bak forslaget om utarbeidelse av bruksregler, se § 57.

Reglene for distriktsstyret er forholdsvis detaljerte. Dette er nødvendig for å unngå uklarheter. Det kan også vises til at andre tilsvarende sammenlutninger har detaljerte regler om slike forhold, jf. blant annet lov om bygdeallmenninger av 19. juni 1992 nr. 59.

Dagens regler om distriktsstyrene er nedfelt i forskrifter, jf. forskrift om valg av tillitsmannsutvalg (distriktsstyre) og dets arbeidsoppgaver og arbeidsform, fastsatt av Landbruksdepartementet 4. mars 1987, jf. 1978-loven § 8 femte ledd annet punktum.

Første ledd: Medlemmene av distriktsstyret velges av og blant de stemmeberettigede i distriktet, jf. den tilsvarende bestemmelsen i 1978-loven § 8 første ledd. Stemmeberettiget er leder av siidaandel, jf. § 10, og sideordnet rekrutteringsandel, jf. § 12, jf. § 49 annet ledd. En siidaandel kan imidlertid bestå av rein som også tilhører andre, og spørsmålet er om også disse reineierne skal ha stemmerett og være valgbare til styret. I § 49 annet ledd er det foreslått at hver ordinær siidaandel skal ha fem stemmer. Lederen har selv minst én stemme, eventuelt to hvis ektefellene eller samboerne har felles siidaandel. Øvrige stemmer kan fordeles til myndige reineiere innenfor siidaandelen eller leder(ne) kan beholde alle stemmene selv.

Sideordnet rekrutteringsandel har to stemmer. Valgbare til styret er alle som etter dette systemet har stemmerett.

Annet ledd: Det er, slik utvalget gir uttrykk for, viktig at distriktets styre får en sammensetning, der man så langt som mulig får representasjon fra de ulike interessene i distriktet. Dette er en målsetting også etter dagens regler, se § 6 siste ledd i forskrift av 4. mars 1987 om valg av tillitsmannsutvalg (distriktsstyre) og dets arbeidsoppgaver og arbeidsform. Men dagens regler om valg til styret sikrer, slik utvalget framholder, ikke at denne regelen blir overholdt. Selve valgreglene bør derfor formuleres slik at medlemskap i styret går på omgang mellom de ulike siidaene, og da forutsetningsvis slik at en gruppering ikke kan bli sittende med flertallet over flere valgperioder. Regler som sikrer at styrevervet går på omgang mellom de ulike siidaer, vil bidra til at man unngår situasjoner som fra tid til annen kan oppstå, at et sittende flertall systematisk og over tid overstyrer andre legitime interesser i distriktet.

Tanken bak utvalgets forslag om utbalansering av makten er at det vil oppmuntre til samarbeid. Svært mange av bestemmelsene i dagens lov forutsetter samtykke fra reindriftsmyndighetene, og fremfor å finne løsninger reineierne i mellom, bidrar reglene etter utvalgets oppfatning til detaljstyring ovenfra. Departementet slutter seg til utvalgets vurderinger her.

Reineierne i sommersiidaen velger hvem som skal representere dem i distriktsstyret. Dette valget skjer på årsmøtet i sommersiidaen, se § 53. Alle sommersiidaene (geasseorohat) skal være representert i styret, med mindre tallet ikke overstiger syv. Syv er altså det maksimale antall medlemmer i styret. Selve lederen av styret velges på årsmøtet i distriktet blant de kandidater til styret som er valgt fra sommersiidaene. De øvrige kandidater blir da ordinære styremedlemmer.

Etter forslaget vil alle sommersiidaer uansett størrelse stille likt når det gjelder representasjon til styret. Utvalget har drøftet om de større sommersiidaer skal sikres bredere representasjon i styret, men flertallet har funnet det vanskelig å foreslå konkrete regler om dette. Departementet slutter seg til dette.

Det kan likevel være distrikter der enkelte sommersiidaer er betydelig større enn de andre sommersiidaene, og hvor lik representasjon vil fremstå som urimelig. Det foreslås derfor at hvor sterke grunner foreligger kan reindriftsstyret gjøre unntak fra reglene om lik representasjon, og kan gi en sommersiida en sterkere representasjon i styret. Man må imidlertid unngå at en som-

mersiida alene får flertall i styret, jf. bestemmelsen i tredje ledd.

Representasjonen med fokus på sommersiidaene, kan gjøre det vanskelig for mindre grupperinger innenfor de store sommersiidaene å få innflytelse i styret. Innenfor et distrikt kan det være sommersiidaer som er klart større enn de andre, og der disse større sommersiidaene fordeler seg i flere mindre vintersiidaer på vinterbeitet. Spørsmålet er om disse grupper bør kunne kreve sterkere representasjon i styret. Det kan f.eks. tenkes at en slik sommersiida bør få to representanter i styret, forutsatt at de to medlemmene kommer fra hver sin gruppering innenfor sommersiidaen. Det foreslås heller ikke konkrete regler om dette, idet forholdene kan være svært ulike i de forskjellige distrikter. Men det vises til den myndighet reindriftsstyret har fått til å fravike lovens regler om styrerepresentasjon, der et distrikt har sommersiidaer som er betydelig større enn gjennomsnittet, jf. tredje ledd. Reindriftsstyret bør i så fall kreve at representantene kommer fra ulike grupper innenfor sommersiidaen.

Er antall sommersiidaer i distriktet over syv, skjer valget av de øvrige seks styremedlemmene ved loddtrekning blant de kandidater som representerer de ulike sommersiidaene. Ved valg av senere styrer skjer også dette ved loddtrekning blant de aktuelle kandidatene, med mindre distriktets årsmøte vedtar særskilte regler for hvordan styremedlemsskapet skal gå på omgang. For å sikre at reglene ivaretar lovens målsetting om at styrevervet virkelig går på omgang, må reglene godkjennes av områdestyret.

Ovenfor er det reist spørsmål om de store sommersiidaene bør få en sterkere representasjon i styret. I de tilfelle hvor antall sommersiidaer er over syv, blir spørsmålet om de store sommersiidaene bør sikres hyppigere representasjon i styret.

Utvalgets mindretall ville ivareta dette hensyn gjennom reglene om valgkretser.

Utvalgets flertall fant mindretallets forslag til regler om valgkretser for innviklede, og var dessuten redd for at forslaget ikke ivaretar behovet for at alle de ulike interesser i distriktet blir representert i styret over tid. I stedet foreslås det at reindriftsstyret får anledning til, der sterke hensyn foreligger, å gi en sommersiida hyppigere styrerepresentasjon, jf. tredje ledd. Departementet er enig i dette.

Medlemmene til styret velges for to år av gangen. For å unngå at alle styremedlemmer skiftes ut samtidig, kan årsmøtet bestemme at inntil halvparten av medlemmene i det første styret som velges etter denne ordningen, skal gå ut etter ett år. Hvem

som går ut etter ett år bestemmes ved loddtrekning. Dette innebærer at valg av styremedlemmer skjer hvert år.

Tredje ledd: Her er det foreslått at reindriftsstyret, når sterke grunner foreligger, skal kunne gi en stor sommersiida en sterkere representasjon i styret enn det som følger av reglene i annet ledd. Det vises til det som er sagt under merknadene til annet ledd.

Der antall sommersiidaer er under 7, og alle altså får representasjon i styret, kan det være at en stor sommersiida bør få to representanter. De to representantene bør i så fall komme fra ulike grupperinger innenfor sommersiidaen.

Er antall sommersiidaer over syv, vil ikke alle sommersiidaene få representasjon i styret, og styrevervet vil gå på omgang. I en slik situasjon kan Reindriftsstyret, hvis sterke grunner foreligger, gi en stor sommersiida adgang til hyppigere styremedlemsskap enn de mindre sommersiidaene.

Et slikt unntak som tredje ledd åpner for, bør gjøres tidsbegrenset, f.eks. for ti år, slik at spørsmålet blir vurdert på nytt etter noen år.

Fjerde ledd: Det er svært vanlig at de reineiere hvis dyr beiter sammen om sommeren, om vinteren danner flere siidaer der dyrene gjetes i mindre flokker. Den flokken som om sommeren går samlet, splittes opp i mindre flokker før man går inn på vinterbeitet. Det er da reineierne innenfor denne mindre gruppen, vintersiidaen, som utøver reindrift i fellesskap i denne del av året.

Dette systemet vil innebære at de som om sommeren har felles interesser innenfor sommersiidaen, i andre deler av året kan ha motstridende interesser, spesielt når det gjelder disponering av vinterbeitene. Det er viktig at dette forholdet ivaretas ved valg av medlemmer til distriktsstyret. Valg av styremedlem blant sommersiidaens utøvere må derfor skje på en slik måte at man unngår at det er en bestemt gruppering innenfor sommersiidaen som hele tiden får styrevervet. Styrevervet må gå på omgang mellom vintersiidaene.

Det kan tenkes at vintersiidaer etableres med utøvere fra ulike sommersiidaer. I så fall er det ikke like naturlig at det er vintersiidaen som representerer undergruppen. Her kan det imidlertid være en familiegruppering som er den naturlige gruppen. Det er opp til siidaandelene selv å definere seg som mindre grupper innenfor den større sommersiida-gruppen.

Sommersiidaen skal altså velge sin kandidat til distriktsstyret, og dette valget skjer ved loddtrekning blant de vintersiidaer eller andre grupperinger som er kandidat til styret, med mindre det på siidaårsmøtet er vedtatt regler for hvordan

styrevervet skal gå på omgang. Reglene må imidlertid ikke utformes slik at en kandidat som er valgt fra sommersiidaen, men som ikke kommer inn i distriktsstyret ikke kan være kandidat ved neste valg. Det er styreverv i distriktet som skal gå på omgang, ikke rollen som kandidat til styret.

Det er reineierne selv som melder fra hvilken vintersiida eller eventuell annen gruppering man tilhører. Hvor en gruppe ber om bli registrert som vintersiida eller familiegruppe i relasjon til reglene om etablering av siidaandel, se § 11, vil de trolig også ønske å ivareta sine interesser gjennom valg av styremedlem, men de kan selvfølgelig også avstå fra det.

En gruppe reindriftsutøvere kan ønske å stå fram som gruppe ved valg av styre, men i forhold til reglene om reintall og siidaandel vil de at sommersiidaen skal danne rammen. Det er selvfølgelig heller intet i veien for dette.

Femte ledd: Siden lovforslaget åpner for at års-tidsbeitene kan være fordelt over flere distrikter, jf. § 42 annet ledd annet punktum, kan det hende at et distrikt vil samsvare med en sommersiida. I så fall vil et distriktsstyre også fungere som et styre for siidaen. I et slikt tilfelle gjelder reglene i § 52 for valg av styre. Det er imidlertid presisert at etablering av et styre i så fall er obligatorisk.

Sjette ledd har regler om når styret er beslutningsdyktig. For ordens skyld er det også uttrykkelig sagt i lovteksten at lederen i distriktsstyret har dobbeltstemme ved stemmelikhet i styret.

Utvalgets forslag om møtebøker har departementet ikke funnet grunn til å følge opp i utkastet.

Til § 44 Distriktsstyrets oppgaver og myndighet

Bestemmelsen er i samsvar med § 8-3 i utvalgets forslag. I dagens lov er forholdet regulert i § 8 annet ledd.

Bestemmelsen fastslår i første ledd at distriktsstyret skal representere reindriftsinteressene i distriktet og ivareta reinbeiteressursene i distriktet i samsvar med lover og bruksregler.

Av annet ledd framgår det at distriktsstyret kan inngå forlik, saksøke og saksøkes på vegne av reindriftsutøverne i distriktet i felles anliggender, jf. første punktum. Distriktet vil naturlig nok stå sentralt når det gjelder arealsaker, det vil si saker om endret utnytting av arealet innenfor distriktet, jf. annet ledd annet punktum. Men ordningen med et distriktsstyre vil, som utvalget påpeker, ikke være til hinder for at enkelte grupper av utøvere ivaretar sine egne interesser i arealsaker.

Etter de foreslåtte regler er distriktet ikke lenger å regne som et offentligrettslig organ. Distriktets vedtak kan ikke påklages til annet overordnet

organ etter forvaltningslovens regler. Riktignok skal områdestyret godkjenne regler om valg til styret, jf. § 43 annet ledd. Områdestyret skal også godkjenne bruksregler, jf. § 58. Men dette medfører ikke at områdestyret får myndighet til å gripe inn i den daglige virksomheten i distriktet. Områdestyret står her i samme stilling som ethvert annet offentlig organ som er gitt godkjennelsesmyndighet over bestemte sider ved virksomheten til et privat foretak eller organisasjon, se f.eks. lov av 19. juni 1992 nr. 59 om bygdeallmenninger § 3-8.

Til § 45 Fullmakt

Det kan i noen sammenhenger være praktisk at deler av styret gis fullmakt til å opptre på hele styrets vegne. Dette bør fortrinnsvis gjelde mer kurante saker. Det kan også foreligge et slikt behov hvor ting haster og det viser seg vanskelig å få avviklet et ordinært styremøte, se for øvrig utvalgets § 8-4.

Til § 46 Distriktskasse

Paragrafen er en videreføring av bestemmelsene i 1978-loven § 8 fjerde ledd om avgift, men her har man brukt begrepet tilskudd som er mer dekkende enn avgift, se utvalgets forslag § 8-5.

Etter 1978-loven fastsettes avgiftens størrelse av reindriftsstyret. Det foreslås her at fastsettelsen av tilskuddet legges til distriktet. Det er distriktet selv som forutsettes å ha best oversikt over hva som trengs av midler for å administrere distriktet.

Kassens midler er underlagt revisjon etter utkastet § 48.

Første ledd første og annet punktum svarer til 1978-loven § 8 fjerde ledd første og annet punktum. I tredje punktum er angitt hva tilskuddet skal gå til, jf. 1978-loven § 8 fjerde ledd fjerde setning. Tilskuddet skal dekke administrasjonen av distriktet, det vil si honorar til leder og andre styremedlemmer, lønn til sekretær, honorar til revisor, reiseutgifter i forbindelse med møter osv.

Som nevnt foran, bør størrelsen på tilskuddet beregnet pr. rein - fastsettes av distriktet selv, noe som skal skje på distriktets årsmøte, se annet ledd første punktum. Det er imidlertid distriktsstyret som må foreta en beregning av den enkelte siidaens tilskudd, se annet punktum.

Det beløp siidaene skal betale i tilskudd til distriktets kasse, vil variere avhengig av hvor mange rein den enkelte siidaandel har. Det er reingtallet i meldingen som skal legges til grunn for beregning av tilskuddet, med mindre det er grunn til å tro at dette tallet er misvisende.

Det kan være at lederen av en siidaandel er uenig i størrelsen på det tilskudd som andelen er pålagt å betale, f.eks. fordi vedkommende mener at distriktsstyret har lagt til grunn et for høyt reingtall. Spørsmålet om tilskuddets størrelse kan i så fall bringes inn for områdestyret til avgjørelse, jf. tredje ledd. Områdestyrets oppgave er å kontrollere om det fastsatte tilskudd er riktig.

Fristen for å bringe spørsmålet inn for områdestyret er satt til åtte uker.

Erfaringsmessig har det vist seg at ikke alle betaler det fastsatte tilskudd. Regelen i 1978-loven § 8 fjerde ledd fjerde punktum om at vedtak om tilskudd er tvangsgrunnlag for utlegg foreslås videreført, se fjerde ledd. Når det i lovteksten står *endelig* vedtak, sikter det til at et vedtak om tilskudd som siidaandelen skal betale ikke er endelig så lenge en eventuell overprøving ikke har skjedd fra områdestyrets side. Det foreslås dessuten at den som ikke betaler tilskuddet til distriktskassen skal miste stemmeretten inntil skyldig tilskudd er betalt.

Til § 47 Reindriftsfond

Bestemmelsen her er en videreføring av regelen om reindriftsfond i 1978-loven § 32. Det vises til utvalgets forslag § 8-6. Bestemmelsen i dagens lov forutsetter et fond for hvert regionale reinbeiteområde, eventuelt kan det opprettes fond for flere distrikter eller for det enkelte distrikt. I tråd med utvalgets forslag skal det opprettes fond kun for det enkelte distrikt, se første ledd, og fondet skal forvaltes etter regler fastsatt av distriktet.

Inn i fondet går de midler som også i dag går inn i et slikt fond, se forskrift om reindriftsfond fastsatt av Landbruksdepartementet 14. februar 1992. Konesjonsavgift som nevnt i punkt 3, er konesjonsavgift ved vassdragsregulering. I punkt 6 fremgår det at også andre midler som tilfaller distriktet skal inngå i reindriftsfondet. Dette er en tilføyelse i forhold til utvalgets forslag for å ta høyde for at det kan være aktuelt at et distrikt får tilført andre type midler enn de som er konkret angitt, og at også slike kollektive midler skal inn i fondet. Et eksempel her kan være midler som utløses gjennom avtale ved inngrep i distriktet, f.eks. ved etablering av vindkraft eller vannkraft.

Det kan være at det bare er enkelte siidaer og ikke hele distriktet som er berørt av en regulering eller annet inngrep. I den utstrekning bare enkelte siidaer er berørt, vil det etter omstendighetene kunne være disse siidaene som får erstatningen. Slike fordelingsspørsmål bør avklares gjennom reglene for forvaltningen av fondets midler, se ned-

enfor, eventuelt kan det opprettes et eget fond for siidaen, se § 54. Der det er siidaen selv som fremmer krav om erstatning uavhengig av distriktet, vil eventuell erstatning alltid gå til siidaens eget fond.

Erstatning o.l. som utbetales direkte til enkeltpersoner, forvaltes alene av disse og går ikke inn i fondet.

Det foreslås at distriktet selv skal kunne fastsette regler for forvaltning og disponering av fondets midler, jf. utkastet § 57 annet ledd punkt 5. Reglene må imidlertid godkjennes av områdestyret, se utkastet § 58 første ledd. I praksis vil det i første rekke bli aktuelt å bruke midlene til «fremme av reindriftsnæringen», jf. 1978-loven § 32 tredje ledd.

Forvaltningen av fondet er underlagt revisjon etter reglene i § 48.

Eksisterende reindriftsfond for regionalt reinbeiteområde eller for flere distrikter forutsettes oppløst og fordelt på de enkelte distriktene. Nærmere regler om dette kan gis i henhold til utkastet § 82 annet ledd.

Til § 48 Revisjon

Det vises til utvalgets forslag § 8-7. I likhet med andre organer som forvalter midler, bør distriktsstyrets forvaltning av midlene i distriktskassen kontrolleres av en uavhengig revisor. Som hovedregel bør det være en registrert eller statsautorisert revisor, jf. revisorloven av 15. januar 1999 nr. 2. Det er unødvendig med andre regler om revisorhabilitet enn de som fremgår av revisorloven § 4-1.

Andre ledd tar særlig sikte på mindre distrikter der det er beskjedne midler til disposisjon, og hvor revisorutgiftene vil bli uforholdsmessig høye i forhold til midlene i distriktet. Her kan områdestyret godkjenne at det i stedet oppnevnes et revisorutvalg. Revisorutvalgets medlemmer må ikke være medlemmer av styret, og heller ikke representere grupper i distriktet som har medlemmer i styret. I små distrikter, der det f.eks. bare er to tre grupper, kan også dette bli vanskelig, og i så fall må revisorutvalget bestå av alle grupperingene i distriktet.

Revisorrapport skal sendes områdestyret sammen med årsmeldingen.

Til § 49 Distriktsårsmøte

Som utvalget, jf. utvalgets forslag § 8-8, mener departementet at reglene om årsmøte i likhet med andre regler om distriktsstyringen bør framgå av loven og ikke bare følge av forskrifter slik det er i dag. På andre rettsområder er dette regler som står i loven, det kan f.eks. vises til lov av 19. juni 1992 om bygdeallmenninger kapittel 3.

Modellen til bestemmelsen i § 49 er lov om bygdeallmenninger § 3-13.

Utvalget har foreslått fem stemmer til innehaver av siidaandel og to til innehaver av eventuell sideordnet rekrutteringsandel. Det har vært diskutert andre modeller. Blant annet har Sametinget foreslått at antallet stemmer skal økes til 10 dersom ektefeller/samboere i fellesskap innehar siidaandel. Dette vil imidlertid kunne innebære en noe tung representasjon for slike felles siidaandeler i forhold til øvrige. Departementet slutter seg derfor til utvalgets forslag. Leder av sideordnet rekrutteringsandel har to stemmer. Lederen kan fordele de fem stemmene mellom øvrige reineiere i andelen, men må beholde minst én selv. Fordelingen av stemmene bør gjelde for ett år av gangen. Dog bør, slik utvalget framhever, ikke et styremedlem fratas stemmeretten så lenge vedkommende sitter med styreverv i distrikt eller siida.

Til § 50 Distriktsårsmøtets saker og myndighet

Som det fremgår av utkastet, som er i samsvar med § 8-9 i utvalgets forslag, har årsmøtet uttalerett i en rekke saker, men kan her altså ikke binde styret, se annet ledd. Hvis årsmøtets uttalelse var bindende for styret, ville det i så fall undergrave de hensyn som er bakgrunnen for utvalgets forslag om distriktsstyring: At makten må utbalanseres, og at man ikke skal oppleve det som undertiden skjer i dag ved at et flertall overstyrer et mindretall i spørsmål der mindretallet har krav på vern om sine interesser.

Til § 51 Siida

Siidaen er nærmere beskrevet foran i kapittel 8. Som det fremgår der, spiller siidaordningen en sentral rolle i reindriften. Den fungerer som et arbeidsfellesskap og er det sentrale grunnlaget for tradisjonell bruk av reinbeiteområdene. Det er derfor naturlig å ta utgangspunkt i siida-ordningen i lovgivningssammenheng. Siida er den nordsamiske betegnelsen. På sørsamisk er det sitje.

Departementet har endret litt på definisjonen av siida i forhold til utvalgets forslag i § 8-10 ved at *geografisk og sosial gruppe* av reineiere er endret til bare *gruppe* av reineiere. Sametinget og NRL ga under konsultasjonene uttrykk for at en slik endring var ønskelig. Det legges imidlertid ikke noe annet i innholdet enn det utvalget har gjort. I tredje og fjerde punktum er det gitt en nærmere definisjon av hva som forstås med henholdsvis sommersiida og vintersiida. I Finnmark er sommersiida ikke vanlig betegnelse. Her brukes andre betegnelser som geasseorohat. Men av lovtekniske

grunner nyttes betegnelsen sommersiida. Loven bruker det som et teknisk begrep om den gruppe reineiere og dyr som er sammen på sommerbeite, geasseorohat. Lovens definisjon skulle fjerne eventuell tvil om hva det dreier seg om.

Sommersiidaen vil ofte i Finnmark svare til dagens sommerbeitedistrikt. Enkelte av sommerbeitedistriktene kan imidlertid være oppdelt i avgrensede beiteområder for enkelte grupper uten noen form for felles drift, og her vil disse gruppene hver for seg utgjøre en sommersiida. Bestemmelsene i utkastet er ikke til hinder for at sommersiidaene vil kunne endres, f.eks. ved at grupper som i dag driver atskilt slår seg sammen på sommerbeitet.

Sametinget mener at loven ikke må skille mellom sommersiida og vintersiida, men bare bruke begrepet siida.

Til § 52 Sommersiidadystyre

I tråd med utvalgets forslag legger departementet opp til at det skal være et styre for den enkelte sommersiida, se første ledd første punktum, og det er årsmøtet i siidaen som forestår valget, se annet punktum. Siidadystyret skal ha ansvaret for å tilrettelegge felles virksomhet om sommeren, som merking og slakting, gjerdehold o.l. Som utvalget framholder, kan det imidlertid ikke være noe absolutt krav om at slikt styre opprettes. Enkelte sommersiidaer er så små at det vil være ren formalisme å kreve slikt styre. Årsmøtet er derfor gitt adgang til å bestemme at det ikke skal velges et styre for siidaen, se tredje punktum.

Styret er kontaktorgan for henvendelser til sommersiidaen fra f.eks. distriktsstyret, områdestyret eller andre myndigheter. Hvis siidadystyre ikke er opprettet, må lederne av siidaandelene bli enige om hvem som skal representere sommersiidaen utad, jf. § 53 annet ledd.

Hvis distriktet sammenfaller med sommersiidaen, vil distriktsstyret også fungere som et siidadystyre, og et styre skal da alltid oppnevnes, selv om ikke et flertall av utøverne krever det, jf. § 43 fjerde ledd.

I motsetning til utvalget foreslås det ikke gitt bestemmelser om antall medlemmer, valg og sammensetning, jf. utvalgets forslag i § 8-11. Det bør være opp til siidaen selv eventuelt å fastsette nærmere regler om dette.

Til § 53 Årsmøte i sommersiidaen

Det skal holdes årsmøte i siidaen, og det gjelder enten det er valgt eget siidadystyre eller ikke, jf. § 52 tredje punktum. Bestemmelsen i § 49 annet ledd

gjelder tilsvarende, og innebærer at om stemmerett gjelder det samme på årsmøtene i sommersiidaen som på distriktsårsmøtet.

Hvor styre ikke er valgt, må sommersiidaen velge en person som holder kontakten med distriktsstyret. Denne personen skal sørge for at årsmøte blir innkalt for å holde valg til distriktsstyre kandidat. Vedkommende vil også ha eventuelt ansvar for forvaltning av siidakasse, jf. § 55, og avvikling av siidaandel etter reglene i § 16 første ledd.

Til § 54 Siidaårsmøtets saker og myndighet

Det er her opplistet hvilke oppgaver siidaårsmøtet har, og det vises til opplistingen uten særskilte kommentarer.

Til § 55 Siidakasse

I henhold til første ledd første punktum skal det opprettes en siidakasse dersom siidadystyre er etablert i henhold til § 52. Dersom dette ikke er tilfellet, kan årsmøtet bestemme at det skal opprettes en siidakasse som forvaltes av den kontaktpersonen som er nevnt i § 53 annet ledd.

Siidakassens midler skal finansieres ved tilskudd fra siidaandelene beregnet i forhold til antall rein i den enkelte siidaandel, jf. regelen for distriktskasse i § 46. Tilskuddet fastsettes av siidaårsmøtet, jf. § 54 punkt 3.

Midlene i siidakassen skal dekke utgifter til fellesoppgavene i siidaen, se merknaden til § 46 om distriktskasse.

Det skal utarbeides regler for bruk av kassen, og disse skal godkjennes av siidaårsmøtet, jf. § 54 punkt 4.

For å være sikker på at siidaens kasse blir brukt i overensstemmelse med dens formål, kan enhver leder av en siidaandel kreve revisjon av kassen. Er egen revisor for siidaen valgt etter reglene i § 56 annet ledd, skal vedkommende utføre revisjon også av kassen. Er egen revisor ikke valgt, er det distriktets revisor som skal utføre revisjon av siidakassen, men vedkommende skal da godtgjøres av siidaen og ikke av distriktet.

Til § 56 Siidafond

Som nevnt under merknad til § 47, kan erstatningsbeløp o.l. bli tilkjent siidaen direkte, jf. som eksempel Høyesterettsdom i Rt. 2000 side 1578. Det skal i så fall opprettes et reindriftsfond for siidaen. Dette er særlig viktig der erstatningsbeløpet skal dekke ulempene også for fremtidige utøvere. Erstatningen må da forvaltes på en måte som ikke bare kommer nåværende brukere til gode. Det skal

derfor utarbeides vedtekter for fondet, og disse må godkjennes av områdestyret, nettopp for å sikre at fondet disponeres på en måte som sikrer de berettede del i midlene. Fondet er underlagt revisjon etter tilsvarende regler som nevnt i § 48.

Årsmøtet i siidaen velger revisor etter reglene i § 48 til revisjon av fondet. Er det ikke eget årsmøte i siidaen, velges revisor ved enighet mellom lederne av siidaandelene. Utpeker ikke siidaen en egen revisor, skal siidaens fond kontrolleres av distriktets revisor.

Til § 57 Bruksregler

Bestemmelsen svarer til § 9-1 i utvalgets utkast.

Det vises til omtale under departementets vurderinger i kapittel 8.

Departementet ser det slik at det bør framgå av loven at bruksreglene skal gi grunnlag for økologisk bærekraftig forvaltning og bruk av distriktets ressurser. Det er derfor i forhold til utvalgets forslag foretatt en tilføyelse om dette i annet ledd.

Annet ledd fastslår hva bruksreglene skal inneholde nærmere regler om. Når det gjelder fordeling av arbeidsplikter og investeringer under punkt 7, hadde utvalget foreslått en egen bestemmelse om dette i § 8-16 i sitt utkast.

Der hvor årstidsbeitene er fordelt over flere distrikter, må det utarbeides bruksregler for de ulike distriktene. Dette vil per i dag være situasjonen i Finnmark hvor det i betydelig utstrekning er egne distrikter som omfatter høst-, vinter- og vårbeitene, som for eksempel distriktene 30 a-c i Vest-Finnmark. Samarbeid mellom distriktsstyrene vil da regelmessig være nødvendig, se også annet ledd. Femund reinbeitedistrikt er et slikt særskilt årstidsbeite (vinterbeite) i sør-områdene.

Til § 58 Utarbeidelse og godkjenning av bruksregler

Bestemmelsen svarer til § 9-2 i utvalgets forslag.

Som utvalget framholder, er det i flere sammenhenger nærliggende å sammenlikne et reinbeitedistrikt med en allmenning. Innenfor et reinbeitedistrikt kan det også være forholdsvis detaljerte regler om utnyttingen av ressursgrunnlaget.

Første ledd første punktum fastslår at distriktsstyret skal utarbeide bruksregler som skal godkjennes av områdestyret. Annet punktum fastslår at områdestyrets behandling også skal omfatte en vurdering av om bruksreglene gir grunnlag for en økologisk bærekraftig reindrift i distriktet. Det vises til de generelle merknadene i kapittel 8 om dette.

Annet ledd stiller krav om at regler om beitebruk etter § 59 må utarbeides i samarbeid med distriktets siidaer. Dette synes for så vidt selvsagt,

men det er likevel hensiktsmessig at det framstår som et formelt krav slik at man er sikret at alle involverte trekkes med i prosessen. Det samme gjelder fastsettelse av reintall i henhold til § 60.

Tredje ledd foreskriver saksgangen i distriktet.

Fjerde ledd gir anvisning på framgangsmåten dersom områdestyret ikke godkjenner de foreslåtte regler. I siste omgang skal områdestyret utarbeide bruksregler for distriktet. Det er et absolutt krav at bruksregler skal utarbeides, og myndighetene må derfor tre inn dersom distriktet ikke selv kommer i havn med dette.

Etter femte ledd skal nye regler utarbeides dersom et flertall på årsmøtet eller områdestyret krever det. Endrede forhold kan tilsi at bruksreglene må revideres. Distriktsstyret forutsettes i så fall å igangsette prosessen av eget tiltak, men også årsmøtet og områdestyret kan kreve at dette skjer.

I sjetten ledd foreslår departementet at reintallet for den enkelte siida skal forelegges reindriftsstyret for endelig stadfesting og godkjenning. En tilsvarende bestemmelse er ikke foreslått av utvalget. Det er redegjort for bakgrunnen for departementets forslag i kapittel 8.

Til § 59 Beitebruk

Bestemmelsen svarer til § 9-3 i utvalgets utkast og fastslår at distriktets reineiere gjennom regler om beitebruk skal sikres tilgang til nødvendige beiter av ulikt slag. Tradisjonell bruk skal ligge til grunn for utarbeidelsen, og bruksreglene skal fremme rasjonelle bruksordninger.

Reglene om beitebruk forutsettes å ikke komme i strid med en siidas rettigheter etablert på særskilt rettsgrunnlag. Departementet vil likevel påpeke at eventuell uenighet om rettighetsmessige forhold ikke nødvendigvis trenger å være til hinder for at det utarbeides regler om beitebruk. Det må da komme til uttrykk at det underliggende rettighetsforhold er uavklart og at bruksreglene slik de foreligger ikke innebærer noe standpunkt til disse spørsmålene, eller at de får rettighetsmessige konsekvenser. Ellers kan en rettslig uenighet om slike spørsmål låse prosessen fullstendig.

Tredje ledd fastslår at det skal fastsettes regler om beitetid, med mindre slike er fastsatt av områdestyret i medhold av § 61.

Etter fjerde ledd kan leder av siidaandel bringe reglene om beitebruk inn for jordskifteretten innen seks måneder etter at de er godkjent av områdestyret. Dette innebærer således en adgang til å få beitebruksreglene vurdert av en uavhengig instans. Regler om beitebruk som slår urimelig ut overfor den enkelte, eller er i strid med rettigheter

ervert ved særskilt rettsgrunnlag, jf. annet ledd, kan settes til side av jordskifteretten. Dette betyr at jordskifteretten kan oppheve de foreliggende beitebruksregler. Nye regler må i så fall utarbeides av distriktsstyret. Det vises for øvrig til utvalgets merknad til § 9-3 fjerde ledd.

Etter siste ledd kan områdestyret dispensere fra beitebruksreglene. Dette gjelder bare når sterke grunner taler for det. Dette kan gjelde i tilfeller hvor for eksempel svært vanskelige værforhold skaper store beitemessige problemer. Siste ledd fastslår at brudd på beitebruksreglene kan medføre tiltak etter kapittel 11. Dette følger imidlertid allerede av § 74, men en særskilt tydeliggjøring her er etter departementets syn hensiktsmessig.

Utvalget har i punktene 9.6.2 og 9.6.3 gitt en omfattende redegjørelse for beitebruksreglene og utarbeidelsen av dem. Det vises for øvrig til de generelle merknadene foran.

Til § 60 Reintall

Bestemmelsen svarer til § 9-4 i utvalgets forslag.

Det skal fastsettes reintall for den enkelte sommersiida, jf. første ledd første punktum. Reintallet skal fastsettes ut fra det beitegrunnlag som siidaen disponerer, jf. annet punktum. Det er altså siidaens tilgjengelige areal som danner basis for reintallsfastsettelsen. I tredje punktum har departementet foreslått at det i bruksreglene skal gjøres rede for de drifts- og beitemessige vurderinger som har ligget til grunn for fastsettelsen av reintallet. En slik redegjørelse vil være med på å danne grunnlag for områdestyrets og reindrifststyrets vurderinger i forbindelse med godkjenningsbehandlingen, jf. § 58 første ledd annet punktum og siste ledd. Det vises ellers til de generelle merknadene i kapittel 8.

Etter annet punktum kan en vintersiida eller annen gruppering be om at det fastsettes et eget reintall for dem. Som bestemt i § 11 tredje ledd, må man ved etablering av en ny siidaandel holde seg innenfor det reintall siidaen har. Sommersiidaen vil her være utgangspunktet, og det er en forutsetning at alle lederne av siidaandelene i sommersiidaene er enige om etablering av en ny andel.

I store sommersiidaer, eller i sommersiidaer der det er indre konflikter, kan slik enighet være vanskelig å oppnå. Den enkelte vintersiida, eventuelt annen gruppering innenfor sommersiidaen, kan etablere nye siidaandeler ved enighet. Men dette forutsetter at det fastsettes et eget reintall for denne gruppen. Hvis ikke kan det skape en utilsikket ubalanse innenfor sommersiidaen og føre til

etablering av flere siidaandeler enn det er grunnlag for. I slike tilfeller har altså vintersiidaen eller annen gruppering adgang til å be om at det fastsettes et eget reintall for dem.

Dette reintallet beregnes ut fra sommersiidaens reintall slik det er fastsatt i første ledd. Er det allerede fastsatt et eget reintall for vintersiidaen etter første ledd, er det dette som legges til grunn.

Reintallet for disse mindre gruppene må justeres i tråd med justeringen i det totale reintall for sommersiidaen.

Tredje ledd inneholder bestemmelser om reintallsreduksjon. Det vises til omtalen av dette i de generelle merknadene.

I henhold til fjerde ledd kan det fastsettes et øvre reintall per siidaandel. Dette må godkjennes av områdestyret etter å ha vært fremlagt på distriktets årsmøte. Bestemmelsen kan være aktuell i forbindelse med gjennomføring av ulike strukturelle tiltak i siidaen.

Etter siste ledd kan departementet ved forskrift gi utfyllende bestemmelser om fastsettelse av reintall. Det vises til de generelle merknadene i kapittel 8.

Til § 61 Beitetider

Denne bestemmelse svarer til § 9-5 i utvalgets forslag. Siktemålet er å gi myndighetene adgang til å gripe inn og fastsette beitetider der dette er nødvendig for vern av årstidsbeitene.

Utvalget framholder at for å verne om de ulike årstidsbeitene er det viktig med regler om beitetider. Dette er bestemmelser som har lange tradisjoner i reindriften, helt tilbake til 1854, da det på bakgrunn av grensestengingen mot Finland var nødvendig med regler om vern av vinterbeitene.

Bestemmelsen gir hjemmel for å fastsette beitetider der det er nødvendig av hensyn til reindriften selv, dvs. der det er nødvendig for vern av spesielle årstidsbeiter, eller det er fare for at det uten beitetider vil oppstå problemer mellom siidaer. Bestemmelsen gir ikke hjemmel for å fastsette beitetider av hensyn til andre brukere av området. Da må man i så fall ha hjemmel i andre regler, for eksempel § 63 som svarer til § 15 i dagens lov.

Første ledd: Distriktsstyret skal i henhold til § 57, jf. § 59, gi regler om beitetider for distriktets ulike årstidsbeiter. Regelen i § 61, som gir områdestyret en rett til å gripe inn og fastsette beitetider uavhengig av distriktet, tar sikte på de tilfeller der det er nødvendig å samordne beitetidsbestemmelsene mellom ulike distrikter. Det er som utvalget påpeker uheldig om to distrikter som har vinterbeiter som grenser opp mot hverandre, har ulike bei-

tetidsbestemmelser. Det kan gjøre det fristende for de reineiere som slipper tidligst inn på sitt vinterbeite, også å beite på nabolikstriktets beiter, så lenge dette distriktets rein ikke er kommet inn på sine vinterbeiter.

Annet ledd: Det kan være behov for å fravike beitetidsbestemmelsene, særlig i forbindelse med låste beiter eller andre situasjoner hvor siidaen uforskyldt har kommet opp i en vanskelig situasjon. Dispensasjonsadgangen gjelder ikke bare beitetidsbestemmelser vedtatt etter bestemmelsen her, men også beitetidsbestemmelser fastsatt etter § 59.

Dispensasjon fra beitetidsbestemmelsene kan gis av reindrifftsagronomen, men er det tale om dispensasjon utover fire uker, skal områdestyret treffe vedtak.

Til § 62 Distriktsplaner

Denne bestemmelse svarer til § 9-6 i utvalgets forslag, og § 8 a i dagens lov.

Formålet med distriktsplanene er, overfor offentlige myndigheter, å synliggjøre reindriften og de særlige hensyn som gjør seg gjeldende. Det er viktig for reindriften å komme så tidlig som mulig inn i det offentlige planleggingsarbeidet. Ved at vedtatt distriktsplan skal sendes arealplanmyndighetene, vil disse få en mulighet til å erverve seg generell basiskunnskap om reindriften i området. For at formålet med distriktsplanene skal bli ivaretatt over tid, er det behov for en rullering av planene. En rullering bør skje for eksempel hvert fjerde år.

Forslaget innebærer en noe enklere behandlingsprosedyre enn etter dagens lov hvor det er bestemt at berørte kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn skal gis anledning til å uttale seg om planen før den vedtas. Etter det foreliggende utkast skal nevnte myndigheter gjøres kjent med planarbeidet og hovedinnholdet i planen før den vedtas. På den måten får nevnte myndigheter en mulighet til å frambringe de synspunkter de måtte ha uten at dette skjer gjennom en formell høring. Det vises ellers til kommentarene i kapittel 8.

Til § 63 Utnytting av eiendom i reinbeiteområde

Bestemmelsen svarer til § 10-1 i utvalgets forslag og er en videreføring av § 15 i dagens lov. Det vises til omtale av bestemmelsen i kapittel 4 om gjeldende rett.

Til § 64 Opptaining av reinlav

Bestemmelsen svarer til § 10-2 i utvalgets forslag og er en videreføring av § 30 første ledd i gjeldende

lov. Bestemmelsen i § 30 andre ledd er ikke videreført idet dette innholdsmessig er noe som vil følge av utkastet § 9.

Til § 65 Ferdsl i område hvor rein beiter

Bestemmelsen svarer til § 10-3 i utvalgets forslag og er en videreføring av gjeldende lov § 28.

Første ledd fastslår at den som ferdes i område hvor rein beiter plikter å ta hensyn til dette. Etter departementets syn er dette en viktig bestemmelse, men det kan reises spørsmål om hvor framtreddende den er i allmennhetens bevissthet. Det er grunn til å påpeke at overtredelse også her kan sanksjoneres med straff i henhold til utkastet § 80.

Etter annet ledd kan områdestyret stille vilkår for eller nedlegge tidsbegrenset forbud mot ulike arrangementer når dette er nødvendig ut fra hensynet til reindriften.

Til § 66 Hunder

Her gjelder bestemmelsene i lov om hunder av 4. juli 2003 nr. 74, jf. første ledd. Annet ledd har bestemmelser om erstatning.

Til §§ 67, 68, 69 og 70

Bestemmelsene i kapittel 9 om ansvar for skade og skjønn svarer til utvalgets forslag §§ 11-1, 11-2 og 11-3, og er en direkte videreføring av bestemmelsene i kapittel VI i loven. Det er imidlertid foretatt noen lovtekniske justeringer i foreliggende utkast.

Erstatningsbestemmelsene har ikke vært omfattet av utvalgets mandat. Utvalget har imidlertid påpekt at det dreier seg om et strengt og omfattende ansvar, og at det er behov for å endre disse.

Departementet har tatt spørsmålet om en utredning av disse bestemmelser opp med det gjenoppnevnte samerettsutvalget, og har ikke merknader til bestemmelsene utover dette.

Til § 71 Reindrifftsstyret

Dagens bestemmelser om den offentlige forvaltning videreføres. Dette innebærer at bestemmelsene om de styrende organer ikke endres. Det vises til de generelle merknadene i kapittel 8.

Som det fremgår av første ledd, skal Kongen oppnevne fire medlemmer mens Sametinget oppnevner tre. Av andre ledd følger det at det ved oppnevningen skal legges vekt på at man får en rimelig geografisk fordeling, allsidige faglige forutsetninger og samfunnsfering, samt mest mulig lik representasjon av begge kjønn. Det fremgår også at det skal være aktive utøvere av reindrift med i styret, og at reindriften organisasjoner skal ha forslagsrett.

NRL har under konsultasjonene gitt uttrykk for at det i proposisjonen bør redegjøres for hva som ligger i lovens bestemmelser om at reindriften organisasjoner skal ha forslagsrett ved oppnevning av styre. Etter departementets syn er bestemmelsen slik å forstå at det skal legges stor vekt på de forslag som reindriften organisasjoner fremmer. Hvilken sammensetning styret til slutt får, må imidlertid også vurderes i forhold til de øvrige krav som følger av andre ledd.

Til § 72 Områdestyret

Det vises til merknaden til § 71.

For øvrig vises det Landbrukskomiteens innstilling i forbindelse med behandlingen av 1978-loven (Innst. O. nr. 37 (1977-78)). Det forutsettes her at det skal legges sterk vekt på forslag fra reindriften organisasjoner, og at som hovedregel bør reineiere være i flertall. Dette må fortsatt anses å være førende for oppnevningen av områdestyrene.

Til § 73 Mekling

Bestemmelsen svarer til utvalgets forslag § 12-5. Dagens lov har ikke regler om mekling. Etter departementets syn er det viktig å åpne for en adgang til å løse konflikter utenrettslig. Dette vil kunne gi en mykere og mindre formell ramme rundt konfliktløsningen som også vil gjøre samarbeid og sameksistens lettere senere.

Etter forslaget kan områdestyret av eget tiltak eller etter ønske fra en leder av siidaandel, fra en siida eller et distrikt bestemme at det skal megles mellom to parter som ikke klarer å samarbeide om løsning av en konflikt.

Områdestyret eller reindriftsstyret utpeker en person som antas å ha tillit hos begge parter som meglingsmann. Meglingsmannen innkaller til møte med rimelig varsel, og det forutsettes at begge parter har plikt til å møte.

Departementet kan gi nærmere regler om meglingsordningen.

Til § 74 Plikt til å etterleve loven

Bestemmelsen svarer til § 13-1 i utvalgets forslag, og fastslår at enhver plikter å rette seg etter bestemmelser gitt i eller i medhold av loven og at overtredelse kan medføre sanksjoner. Utvalget har her brukt uttrykket sanksjoner både om tiltak som skal stimulere til oppfyllelse og vedtak med et hovedsakelig pønalt formål.

I utvalgets lovforslag gis det anvisning på en del kriterier for anvendelse av sanksjoner.

Regjeringsadvokaten har i sin høringsuttalelse til Reindriftslovutvalgets utredning reist spørsmål

om hensiktsmessigheten av å ta slike kriterier inn i loven. Det framheves at det neppe er behov for den foreslåtte lovfesting i forhold til forvaltningen, som ikke vil ilegge sanksjoner den selv mener er uforholdsmessige eller urimelige. Det reises også spørsmål om dette er gjenstand for domstolskontroll. Det framheves at det bør presiseres at bestemmelsen skal forstås på tilsvarende måte som plan- og bygningsloven § 116 b slik denne er blitt fortolket av Høyesterett og som innebærer at domstolsprøvingen skal skje etter vanlige regler, det vil si at forholdsmessighet eller rimelighet ikke prøves fullt ut. De hensyn utvalget mener det bør legges vekt på ved valg av sanksjon utgjør en del av det frie forvaltningsskjønnet. En slik oppregning av momenter som det særlig skal tas hensyn til, kan lett skape uklarhet med hensyn til vekten av disse momentene i forhold til andre momenter som er relevante for skjønnsutøvelsen. Dersom det er ønskelig å si noe om hvilke momenter det særlig er aktuelt å ta hensyn til, bør dette kunne gjøres i merknadene til bestemmelsen.

Departementet er enig i disse vurderinger og har tatt hensyn til dem ved utformingen av bestemmelsen i departementets lovutkast. Områdestyret eller reindriftsstyret må imidlertid sørge for at sanksjonene står i rimelig forhold til overtredelsen, og dersom det utferdiges flere typer sanksjoner for samme overtredelse, må disse samordnes slik at de ikke rammer på en urimelig måte. Ved utferdigelsen av sanksjoner skal det særlig tas hensyn til alvorlighetsgraden av overtredelsen, muligheten for å unngå overtredelsen, samt fordeler av overtredelsen.

Til § 75 Pålegg om opphør av ulovlige forhold

Bestemmelsen svarer til § 13-2 i utvalgets forslag, og gir hjemmel for å utferdige pålegg om opphør av forhold som er i strid med loven eller vedtak (enkeltvedtak eller forskrift) fattet med hjemmel i denne.

Utvalget har brukt formuleringen ulovlig virksomhet. *Regjeringsadvokaten* foreslo i sin høringsuttalelse til utredningen at begrepet ulovlig virksomhet ble erstattet med ulovlig forhold idet ulovlig virksomhet kan være misvisende når det er tale om unnlater.

Videre påpekte *Regjeringsadvokaten* at det er uheldig å knytte påleggskompetansen til forekomsten av offentlige interesser. Vilkåret er vanskelig å avgrense og vil bero på en konkret vurdering. Et alternativ kan være å gjøre bestemmelsen til en kan-bestemmelse og presisere i merknadene at kompetansen først og fremst er tenkt benyttet i de

tilfeller der det foreligger offentlige interesser. Regjeringsadvokaten mener også at kravet om særlige grunner for delegasjon bør utgå.

Politimestrene i Troms og Finnmark har foreslått at politiet blir gitt særskilt adgang til å fatte midlertidig vedtak som skal gjelde inntil annen myndighet har behandlet saken, idet det er en normal del av politiets virksomhet å sørge for at ulovlig virksomhet bringes til opphør.

Departementet ser at ulovlig forhold er et mer dekkende uttrykk enn ulovlig virksomhet. Videre slutter departementet seg til at begrensningen om særlige grunner for delegasjon ikke bør lovfestes.

Derimot er departementet ikke enig i at kriteriet offentlige interesser ikke skal være lovfestet. Selv om det vil bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfellet, vil det etter departementets syn ikke by på store problemer i praksis. Foreligger det offentligrettslige vedtak, for eksempel om reintall, vil det som det klare utgangspunkt foreligge en offentlig interesse i at vedtaket etterleveres.

Departementet vil ikke i denne omgang komme nærmere inn på spørsmålet om vedtakskompetanse for politiet.

Til § 76 Tvangsmulkt

Bestemmelsen svarer til § 13-3 i utvalgets forslag. Det fastslås at det ved utferdigelse av pålegg etter § 75 kan fastsettes en løpende tvangsmulkt for hver dag/uke/måned som går etter utløpet av den frist som er satt for oppfylning av pålegget, inntil pålegget er oppfylt.

Etter departementets syn vil dette være en viktig bestemmelse for å sikre etterlevelse av ulike vedtak, herunder om reintall. Det forutsettes at kompetansen skal være forbeholdt reindriftsstyret og områdestyrene slik at delegasjon her ikke skal kunne finne sted. Det vises til utvalgets generelle vurderinger under punkt 9.9.3.2.

Til § 77 Avgift ved brudd på bruksregler

Bestemmelsen svarer til § 13-4 i utvalgets forslag.

Bestemmelsen har en parallell i bestemmelsen i § 8 b i gjeldende lov om ressursavgift ved brudd på distriktsplan. Etter forslaget er det reindriftsstyret eller områdestyret som kan treffe slikt vedtak. Distriktsstyret forutsettes ikke lenger å ha offentligrettslige oppgaver og vil i motsetning til dagens lov ikke ha noen rolle her.

Utvalget har foreslått at avgift ikke skal ilegges når forholdet må anses unnskyldelig på grunn av sykdom og andre årsaker som ikke kan legges vedkommende til last.

Regjeringsadvokaten har i sin høringsuttalelse til Reindriftslovutvalgets utredning reist spørsmål om hensiktsmessigheten av at såkalte subjektive unnskyldningsgrunner lovfestes.

Departementet er enig i at det ikke er nødvendig at dette tas inn i loven. Departementet forutsetter imidlertid at områdestyret og reindriftsstyret tar slike forhold i betraktning ved utøvelsen av sitt skjønn i de konkrete tilfellene.

Til § 78 Forelegg

Bestemmelsen svarer til § 13-5 i utvalgets forslag.

Bestemmelsen er en prinsipiell nyskaping i reindriftsloven. Det vises til utvalgets redegjørelse under punkt 9.9.3.3 hvor det framgår at forelegg er et påbud om å etterkomme et allerede gitt pålegg innen en nærmere angitt frist. Det sivilrettslige forelegget som det her er tale om, må ikke forveksles med det strafferettslige forelegget, som nyttes i mindre straffesaker.

Ved forelegg kan den forelegget er rettet mot reise søksmål mot det offentlige innen 60 dager for å få forelegget prøvd. Dette gir således mulighet for en full ordinær domstolsprøving, men dette forutsetter aktive skritt fra vedkommendes side. Forelegg innebærer således et avvik fra den ordinære framgangsmåten hvor myndighetene må gå til sak for å få tvangsgrunnlag.

Advokatforeningen har i sin høringsuttalelse til Reindriftslovutvalgets utredning kommet med innvendinger imot bestemmelsen og påpekt at det er i strid med de alminnelige rettssikkerhetshensyn å pålegge den som har forbrutt seg å måtte gå til domstolene for å få et forelegg prøvd. I dette tilfellet er det også i strid med samisk kultur og tradisjon hvor det er en alminnelig maksime at den som tier er uenig.

Departementet ser ikke grunn til å fravike utvalgets forslag og vil påpeke at bestemmelsen har paralleller i annen lovgivning, jf. blant annet plan- og bygningsloven § 114. Det vises for øvrig til Ot.prp. nr. 67 (1999-2000) om endringer i diverse lover som ligger til grunn for innføring av det sivilrettslige foreleggsinstituttet i disse.

Til § 79 Tvangstiltak

Bestemmelsen svarer til § 13-6 i utvalgets forslag. Utvalget foreslår her bestemmelser om tvangsgjennomføring av vedtak i tråd med § 34 andre til fjerde ledd i dagens lov.

Utvalget foreslår i paragrafens tredje ledd at områdestyret og reindriftsstyret skal kunne delegere sin myndighet med hensyn til tvangsvedtak om nødvendig arbeid og kontroll for å få gjennom-

ført pålegg om samling, skilling, merking, utdriving og telling av rein, jf. annet ledd bokstav a.

Regjeringsadvokaten reiser spørsmål om ytterligere delegasjonsadgang, i hvert fall når det gjelder avlving av rein som ikke har latt seg utdrive, jf. annet ledd bokstav b i utvalgets forslag. Det reises også spørsmål om det ikke er unødig tungvint å gå veien om namsmyndighetene for fullbyrding.

Politimestrene i Troms og Finnmark foreslår at også politiet gis kompetanse til fatte vedtak etter punktene a og b i annet ledd i utvalgets forslag.

Departementet er enig i at det bør være delegasjonsadgang også i forhold til avlivingsbestemmelsen. Derimot mener departementet at selve gjennomføringen bør skje med namsmyndighetenes mellomkomst. Tingrettens behandling innebærer, som utvalget påpeker, en prøving av forvaltningsvedtaket. Rettssikkerhetshensyn overfor den det gjelder tilsier dette og er etter departementets oppfatning mer tungtveiende enn den effektivitetsgevinst som måtte ligge i å kunne gå utenom tingretten og iverksette gjennomføringen direkte.

I tråd med utvalgets forslag foreslås at vesentlighetskravet i gjeldende lov tas ut. Tvangstiltak er noe myndighetene etter en konkret vurdering *kan* treffe vedtak om, og i denne vurdering forutsettes spørsmålet om vesentlighet å komme inn.

Når det gjelder kompetanse for politiet til å treffe vedtak, ser departementet ikke grunn til å komme nærmere inn på dette nå.

Til 80 Straffansvar

Denne bestemmelse er en videreføring av § 36 i dagens lov.

Til § 81 Forskrifter

Bestemmelsen inneholder i tråd med utvalgets forslag en generell forskriftshjemmel, som i motsetning til § 33 i dagens lov ikke eksemplifiserer hva det kan gis forskrifter om.

Ifølge ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater artikkel 6, har urfolk rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem. Ved utarbeidelse av forskrifter med hjemmel i denne lov, vil derfor staten konsultere Sametinget og andre berørte samiske interesser.

Til § 82 Ikrafttredelse

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Bestemmelsen gir også muligheter for å gi overgangsbestemmelser. Slike overgangsbestemmelser kan gis av Kongen, og kan også omfatte bestemmelser gitt i medhold av den tidligere lov. Slike overgangsbestemmelser må imidlertid ikke komme i strid med ny lov.

Til § 83 Endringer i andre lover

Det vises til reindrifftsloven 1978 i en del lovbestemmelser. Disse bestemmelser må justeres når det gis en ny reindrifftslov. De få bestemmelsene som viser til «reindrifftsloven» uten å nevne dato og nr. eller særskilte paragrafer er det ikke nødvendig å justere.

Henvisningen i oreigningsloven til reindrifftsloven 1978 må erstattes med en henvisning til den nye reindrifftsloven.

Jordskifteloven taler flere steder om «reindrift etter lov 9. juni 1978 nr. 49 om reindrift § 2». Det siktes med dette til reindrift i det samiske reinbeiteområdet. Når henvisningene likevel må endres, foreslås de endret i samsvar med terminologien i den nye reindrifftsloven. I endringen av jordskifteloven § 88 a er det ikke ikrafttrådte tillegget «eller for registrering av uregistrert jordsameie» inntatt ved eigedomsregistreringsloven tatt med slik at tillegget ikke skal falle ut ved den nye reindrifftsloven.

Viltloven § 31 viser til reindrifftsloven 1978 § 14. Den bestemmelsen finnes i den nye reindrifftsloven § 26.

I utgangspunktet gjelder reindrifftsloven 1978 ikke for reindrift i Trollheimen. Gjennom forskjellige henvisninger i «Trollheimloven» er imidlertid de fleste av reindrifftslovens bestemmelser gitt anvendelse. Disse henvisningene må tilpasses den nye reindrifftslovens oppbygging og terminologi.

Lakse- og innlandsfiskloven § 22 viser til reindrifftsloven 1978 § 14. Den bestemmelsen finnes i den nye reindrifftsloven § 26.

I hundeloven må henvisningene til reindrifftsloven 1978 erstattes med henvisninger til de tilsvarende bestemmelsene i den nye reindrifftsloven.

Endringen av jordskifteloven § 88 a ved eigedomsregistreringsloven bør endres slik at endringen i jordskifteloven § 88 a ved den nye reindrifftsloven ikke oppfattes som bortfalt dersom eigedomsregistreringsloven trer i kraft på et senere tidspunkt enn den nye reindrifftsloven.

Landbruks- og matdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under
et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om
lov om reindrift (reindrifftsloven).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om reindrift (reindrifftsloven) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om reindrift (reindrifftsloven)

Kapittel 1 Innledende bestemmelser

§ 1 Lovens formål

For det samiske reinbeiteområdet skal loven legge til rette for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift med basis i samisk kultur, tradisjon og sedvane til gagn for reindrifftsbefolkningen selv og samfunnet for øvrig. For å nå disse mål skal loven gi grunnlag for en hensiktsmessig organisering og forvaltning av reindriften. Reindriften skal bevares som et viktig grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv.

Loven skal bidra til sikring av reindrifftsarealene i det samiske reinbeiteområdet som reindriften viktigste ressursgrunnlag. Ansvar for sikring av arealene påhviler både innehavere av reindrifftsretten, øvrige rettighetshavere og myndighetene.

Utenfor det samiske reinbeiteområdet skal loven legge forholdene til rette for en økologisk bærekraftig utnytting av reinbeiteressursene i de områder der reindrift foregår.

§ 2 Virkeområde

Loven gjelder for riket med de begrensninger som følger av lov 9. juni 1972 nr. 31 om svensk reinbeiting i Norge og norsk reinbeiting i Sverige.

For reindrift i Trollheimen gjelder reglene i lov 21. desember 1984 nr. 101 om reindrift i kommunene Meldal, Midtre Gauldal, Oppdal, Rennebu, Rindal, Sunndal og Surnadal.

§ 3 Forholdet til folkeretten

Loven skal anvendes i samsvar med folkerettens regler om urfolk og minoriteter.

§ 4 Det samiske reinbeiteområdet

Den samiske befolkningen har på grunnlag av alders tids bruk rett til å utøve reindrift innenfor de delene av fylkene Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Hedmark hvor reindriftsamenene fra gammelt av har utøvet reindrift (det samiske reinbeiteområdet).

Innenfor det samiske reinbeiteområdet skal det legges til grunn at det foreligger rett til reinbeite

innenfor rammen av denne lov, med mindre annet følger av særlige rettsforhold.

Ved inngrep i reindriftsamenenes reindriftsrettigheter skal det ytes erstatning i samsvar med alminnelige ekspropriasjonsrettslige grunnsetninger.

§ 5 Samiske regionale reinbeiteområder

Det samiske reinbeiteområdet deles inn i samiske regionale reinbeiteområder som skal være åpne for reindrift med slike særlige rettigheter og plikter som er fastsatt i eller i medhold av denne lov. Kongen fastsetter inndelingen.

§ 6 Samiske reinbeitedistrikter

Reindriftsstyret deler inn de samiske regionale reinbeiteområdene i samiske reinbeitedistrikter etter reglene i § 42.

§ 7 Ekspropriasjon for å sikre reinbeiteareal

Kongen kan kreve avstått til staten grunn og rettigheter, herunder rettigheter som nevnt i kapittel 3, samt rett til erstatning for skade voldt av rein, når dette finnes nødvendig av hensyn til reindriften i det samiske reinbeiteområdet og det må regnes med at inngrepet utvilsomt vil være til mer gagn enn skade.

Gjelder saken avståelse av rettigheter som nevnt i kapittel 3, kan saksøkeren fritas for å erstatte saksøktets sakskostnader så fremt saksøkte etter forhandlinger har avslått eller unnlatt å svare på et tilbud, og saksøkte ved skjønnsavgjørelsen ikke oppnår mer enn tilbudet. For øvrig gjelder sakskostnadsreglene i lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker.

§ 8 Reindrift utenfor det samiske reinbeiteområdet

Utenfor det samiske reinbeiteområdet kan reindrift ikke utøves uten særskilt tillatelse fra Kongen. Slik tillatelse kan bare gis til den som kan legge frem skriftlig samtykke fra vedkommende grunneiere og rettighetshavere eller på annen måte disponerer tilstrekkelig store og hensiktsmessige avgrensede reinbeitearealer. Tillatelse bør

ikke gis for villreinområde. Det bør også vises var-somhet med å gi tillatelse for områder som ligger slik til i nærheten av reinbeiteområder at det kan skape konflikter. Tillatelse kan gis for begrenset tid og gjelder under ingen omstendighet etter at beiteretten er falt bort. Det kan settes nærmere vil-kår for driften.

Sameiestrekning utenfor det samiske reinbei-teområdet kan disponeres til tamreindrift ved fler-tallsvedtak i samsvar med lov 18. juni 1965 nr. 6 om sameige.

Dersom eiere og brukere som rår over den største del av et fjellområde som er høvelig til tam-reindrift, ønsker området disponert til slik virk-somhet, men hindres i dette av enkelte grunneiere som ikke vil være med, kan bestemmelsene om sams tiltak i jordskifteloven § 2 bokstav e brukes tilsvarende.

Med Kongens godkjenning kan allmennings-styret for inntil 10 år om gangen gi tillatelse til tam-reindrift i bygdeallmenning utenom reinbeiteom-råde, dersom reindrift kan foregå uten vesentlig skade eller ulempe for de bruksberettigede.

Om tamreindrift i statsallmenning utenom rein-beiteområde gjelder bestemmelsene i fjellova § 17.

Kapittel 2 Reindrift i det samiske reinbeite-området

§ 9 Rett til å eie rein i det samiske reinbeiteområdet

Bare personer som har rett til reinmerke, jf. § 32, har rett til å eie rein i det samiske reinbeite-området.

Det er et vilkår for å eie rein at reinen inngår i en siidaandel eller sideordnet rekrutteringsandel som blir drevet av en ansvarlig leder etter reglene i §§ 10 flg.

Dersom særlige grunner foreligger, kan Rein-driftsstyret samtykke i at person som ikke fyller vil-kårene etter første eller annet ledd, får eie rein i det samiske reinbeiteområdet.

Reindriftsstyret kan videre gi tillatelse til at pri-vatpersoner eller institusjoner eier rein for viten-skapelige formål og i forsøksøyemed under offent-lig ledelse eller tilsyn. Slike tillatelser skal gis for begrenset tid og knyttes til bestemte vilkår.

§ 10 Siidaandel

Med siidaandel forstås en familiegruppe eller enkeltperson som er del av en siida, jf. § 51, og som driver reindrift under ledelse av en person eller av ektefeller eller samboere i fellesskap. Leder av siidaandelen må være bosatt i Norge.

Ansvarlig leder av siidaandelen bestemmer hvem som får eie rein i andelen og vedkommendes reintall.

En reineier kan være ansvarlig leder for bare én siidaandel og kan heller ikke eie rein i mer enn én siidaandel. Umyndige barn hvis foreldre ikke lever sammen, har likevel adgang til å eie rein i siidaandel både hos fars slekt og hos mors slekt.

§ 11 Etablering av siidaandel

Driftsenhet som ved lovens ikrafttredelse er registrert hos områdestyret, anses som siidaandel i forhold til reglene i denne lov. Den som ved lovens ikrafttredelse er innehaver av driftsenheten, anses som ansvarlig leder av vedkommende siidaandel.

Lederne av siidaandelene i en siida kan ved enstemmighet bestemme at det skal etableres en ny siidaandel i siidaen under ledelse av en utpekt person som er myndig og som fyller vilkårene i § 9 for å eie rein. Det skal ses hen til at etableringen ikke truer grunnlaget for økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft i siidaen.

Ved etablering av ny siidaandel skal reintallet holdes innenfor det øvre reintall som er bestemt for siidaen, jf. § 60 første og annet ledd. Dersom etableringen fører til overskridelse av reintallet, skal det foretas reduksjon etter reglene i § 60 tredje og fjerde ledd.

Ved avgjørelsen av hvem som skal lede en ny siidaandel, skal det bl.a. tas hensyn til arbeidsinn-satsen i siidaen og livsforholdene for den som det er spørsmål om å utpeke, samt lovens formål.

Melding om ny siidaandel skal sendes område-styret for godkjenning. Områdestyret skal kontrol-lere at vilkårene for etablering av ny siidaandel er oppfylt, herunder at etableringen ikke truer grunn-laget for en økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig reindrift i siidaen. Områdestyret kan nekte godkjenning dersom det gjennomsnittlige reintall i den enkelte siidaandel blir under 250 rein beregnet i forhold til fastsatt øvre reintall for siidaen.

Reglene i annet til femte ledd gjelder tilsva-rende ved overflytting av en siidaandel til en annen siida.

Områdestyret kan, hvis særlige grunner fore-ligger, pålegge et distrikt eller en siida å etablere en eller flere nye siidaandeler. Lederen for ny siidaandel utpekes etter reglene i annet til femte ledd. Oppnås ikke enighet, skal lederens utpekes av områdestyret.

§ 12 Sideordnet rekrutteringsandel

Ansvarlig leder av en siidaandel kan bestemme at det skal etableres en sideordnet rekrutteringsandel knyttet til siidaandelen.

Etableringen av en sideordnet rekrutteringsandel forutsetter at det fastsettes et høyeste reintall som siidaandelen og den sideordnede rekrutteringsandelen i sum må holde seg innenfor.

Det kan ikke etableres mer enn én sideordnet rekrutteringsandel til hver siidaandel.

En sideordnet rekrutteringsandel kan bestå i inntil syv år, og det forutsettes at det ved etablering av slik andel samtidig inngås en avtale for overtakelse av siidaandelen. Ansvarlig leder av en rekrutteringsandel kan bare overlates til et barn, et barnebarn eller en annen av den yngre generasjon som oppfyller vilkårene i § 9 for å eie rein. Vedkommende må være myndig og ha deltatt i alle sider av arbeidet i reindriften sammen med lederen i minst tre år.

Lederen for den sideordnede rekrutteringsandelen har samme rettigheter og plikter som en leder av en siidaandel, med mindre noe annet følger av loven her.

Dersom lederen for siidaandelen dør eller trekker seg som ansvarlig leder, inngår den sideordnede rekrutteringsandelen i siidaandelen med lederen av den sideordnede rekrutteringsandelen som ny leder.

Melding om etablering av sideordnet rekrutteringsandel skal sendes områdestyret som skal kontrollere at de formelle vilkår for etablering av sideordnet rekrutteringsandel er oppfylt.

§ 13 Ektefelles og samboers stilling

Dersom ansvarlig leder av en siidaandel er eller blir gift, kan begge ektefeller være ansvarlige ledere av siidaandelen. Det gjelder selv om bare den ene ektefelle fyller vilkårene i § 9 første ledd for å eie rein. Slik felles siidaandel innebærer at ektefellene står solidarisk ansvarlige som ledere av siidaandelen.

Hvis ektefellene er enige om at begge skal stå som ansvarlig leder, må de gi melding om dette i melding om reindrift, jf. § 18.

Ektefeller som begge oppfyller vilkårene i § 9 første ledd for å eie rein, kan være selvstendige ledere for hver sin siidaandel, med de begrensninger som følger av loven for øvrig.

Bestemmelsene i første til tredje ledd gjelder tilsvarende for to ugifte personer som lever sammen (samboere) dersom de

1. har eller har hatt felles barn,
2. tidligere har vært gift med hverandre, eller

3. har levd sammen i ekteskapslignende forhold i to år.

§ 14 Opphør av ekteskap og samboerskap

Har siidaandelen vært drevet i fellesskap mellom ektefeller eller samboere, og en av dem dør, blir den gjenlevende parten ansvarlig leder alene. Dette gjelder selv om den gjenlevende parten ikke fyller vilkårene i § 9 første ledd for å eie rein.

Dersom ekteskapet eller samboerskapet opphører på annen måte enn ved død, mister den ektefellen eller samboeren som har fått medansvar gjennom ekteskapet eller samboerskapet, rett til å stå som medansvarlig leder. Partene kan avtale at vedkommende fortsatt likevel skal eie rein i siidaandelen og eventuelt alene skal ha lederansvaret for siidaandelen. Dette gjelder selv om vedkommende ikke fyller vilkårene i § 9 første ledd for å eie rein.

Endringer i lederansvaret etter første og annet ledd skal meldes til områdestyret.

§ 15 Overføring av ansvaret som leder av siidaandel

Dersom sideordnet rekrutteringsandel ikke er etablert, kan lederen av en siidaandel overføre ansvaret som leder av andelen til et barn, et barnebarn eller en annen person som oppfyller vilkårene i § 9 første ledd for å eie rein i andelen.

Den nye lederen av siidaandelen må være myndig og må ha deltatt i alle sider av arbeidet i reindriften sammen med lederen i minst tre år. Områdestyret kan i særlige tilfelle godkjenne overføring til et barn eller barnebarn som ikke oppfyller disse kravene.

Ved overføring av lederansvaret for en siidaandel har tidligere leder fortsatt rett til å eie rein i siidaandelen.

Dersom lederen av en siidaandel dør uten at det er truffet beslutning som nevnt i første ledd, har et barn, et barnebarn eller en annen slektning som oppfyller vilkårene i § 9 første ledd for å eie rein i andelen, rett til å overta ansvaret for siidaandelen med mindre gjenlevende ektefelle eller samboer overtar ansvaret etter reglene i § 14. Annet ledd gjelder tilsvarende.

Ved dødsfall kan det søkes områdestyret om at siidaandelen stilles i bero inntil barn, barnebarn eller annen person som oppfyller vilkårene i § 9 første ledd for å eie rein i andelen, er myndig.

Melding om overføring av siidaandel skal sendes områdestyret som skal kontrollere at de formelle vilkår foreligger.

§ 16 *Avvikling av siidaandel*

Dersom ansvarlig leder for en siidaandel beslutter å avvikle sin reindrift eller dør uten at ansvaret overføres til en annen etter reglene i §§ 12 og 15, skal siidaandelen oppløses og reinen selges med mindre den inngår i en annen siidaandel eller i en sideordnet rekrutteringsandel. Styret i sommersiidaen, jf. § 52, eller den kontaktperson som er valgt etter § 53 annet ledd, skal påse at siidaandelen avvikles. Kostnaden ved avviklingen skal dekkes av inntektene fra salg av reinen.

Dersom ansvarlig leder for en sideordnet rekrutteringsandel beslutter å avvikle sin reindrift eller dør, går andelen inn i den siidaandelen som rekrutteringsandelen ble etablert ut fra.

Melding om avvikling etter første og annet ledd skal sendes til områdestyret.

Hvis en siidaandel eller en sideordnet rekrutteringsandel har hatt et reintall på under 50 i fem år, må den avvikles som siidaandel. Beslutningen om avvikling treffes av områdestyret. Områdestyret skal det fjerde året med et reintall på under 50 varsle lederen av siidaandelen om den forestående avviklingen. Varslingen må skje minst seks måneder før fristen for innsending av neste års melding om reindrift. Bestemmelsen om gjennomføring av avvikling i første ledd får tilsvarende anvendelse.

§ 17 *Hold av rein i strid med reglene i kapittel 2*

Den som har rein i strid med reglene i kapittel 2, kan pålegges å bringe forholdet til opphør etter reglene i kapittel 11.

§ 18 *Melding om reindrift*

Leder av siidaandel skal årlig gi melding om reindrift til områdestyret. Meldingen skal inneholde opplysninger om antall rein i siidaandelen og eiere av rein innenfor andelen, samt opplysninger om siidatilknytning. Kopi av meldingen sendes styret i det distrikt der reindriften foregår.

Departementet gir nærmere regler om hvilke opplysninger meldingen skal inneholde og om fristen for å gi melding m.v.

Opplysninger i meldingen om enkeltpersoners reintall og deres personlige forhold er underlagt taushetsplikt, med mindre noe annet følger av lov. Forvaltningsloven §§ 13 a til 13 e gjelder tilsvarende.

Kapittel 3 Reindriftsrettens innhold

§ 19 *Beiterett*

Retten til å utøve reindrift gir rett til å la reinen beite i fjellet og annen utmarksstrekning, herunder også tidligere dyrket mark og slåtteng som

ligger for seg selv uten tilknytning til bebodde områder eller dyrkede arealer i drift, dersom de ikke er holdt i hevd og heller ikke er i bruk som kulturbeite, med mindre arealet er inngjerdet med gjerde som freder for rein. Kongen kan gi nærmere bestemmelser om hva som skal forstås med gjerde som freder for rein.

Kongen kan gjøre vedtak om at bestemte barskogstrekninger skal være fredet for reinbeiting i en viss tid, når dette anses påkrevet av hensyn til skogens foryngelse eller gjenvekst. Kongen kan også i andre tilfelle gjøre vedtak om fredning av nærmere bestemte områder i en viss tid når særlige hensyn tilsier dette. Fredningsvedtak kan også gjøres gjeldende for flytting med rein.

Areal som blir fredet for reinbeiting, bør kompenseres ved utlegging av tilsvarende beitearealer hvor dette er mulig.

§ 20 *Årstidsbeiter*

Beiteretten omfatter rett til nødvendige årstidsbeiter, dvs. vår-, sommer-, høst- og vinterbeiter, herunder flyttleier, kalvingsland og parringsområder.

§ 21 *Rett til husvære, buer o.l.*

Retten til å utøve reindrift gir rett til i utmark å disponere grunn til nødvendige hytter og gammer for folk og til buer og stillinger som trengs til oppbevaring av løsøre og matvarer.

En reindriftsutøver har adgang til mot vederlag å få utvist tomt til bolig dersom reindriftsutøveren ikke på annen måte kan skaffe seg bolig som er nødvendig av hensyn til en rasjonell utøvelse av reindriften. Kan ikke partene bli enige om at forutsetningene for å kreve utvisning av tomt er til stede, eller om stedsvalg, størrelse og avgrensing, vilkår og vederlag, avgjøres dette ved skjønn ved jordskifteretten.

Grunnen som er tatt i bruk eller utvist og bygninger og anlegg som er oppført med hjemmel i første eller annet ledd, kan ikke uten godkjenning av Kongen og samtykke fra grunneieren brukes til annet formål enn reindrift eller overdras til andre enn utøvere av reindrift og som fyller forutsetningene i første og annet ledd.

§ 22 *Flyttleier*

Reindriftsutøvere har adgang til fritt og uhindret å drive og forflytte rein i de deler av reinbeiteområdet hvor reinen lovlig kan ferdes og adgang til flytting med rein etter tradisjonelle flyttleier. Med til flyttleier regnes også faste inn- og avlastingsplasser for transport av reinen.

Reindriftens flyttleier må ikke stenges, men Kongen kan samtykke i omlegging av flyttlei og i åpning av nye flyttleier når berettigede interesser gir grunn til det. Eventuell skade som følge av omlegging av flyttlei eller åpning av ny flyttlei erstattes etter skjønn ved jordskifteretten, hvis enighet ikke oppnås. Kongen kan bestemme at også fastleggingen i detalj av den nye flyttleien skal overlates til skjønn.

§ 23 Motorferdsel

Den som utøver reindrift, har adgang til bruk av nødvendige fremkomst- og transportmidler i samsvar med distriktsplan, jf. § 62.

Bruk av terrenggående kjøretøy på bar mark skal begrenses mest mulig og skal så langt mulig foregå i faste løyper. Motorisert ferdsel eller flyging inn i område fredet i medhold av lov 19. juni 1970 nr. 63 om naturvern skal foregå i samsvar med fastsatte forskrifter om vern. Nærmere regler om slik ferdsel i fredet område kan fastsettes ved forskrift av vedkommende forvaltningsmyndighet i samråd med distriktsstyret og områdestyret.

§ 24 Gjerder og andre anlegg

Retten til å utøve reindrift gir rett til å føre opp arbeids- og sperregjerder, slakteanlegg, broer og andre anlegg som er nødvendige for reindriften. Gjerder og anlegg må ikke plasseres slik at de virker unødig skjemmende eller er til vesentlig skade eller ulempe for grunneieren eller for andre rettmessige interesser.

Gjerder og anlegg som skal bli stående ut over en sesong, kan ikke oppføres uten godkjenning av departementet. Godkjenning av større anlegg kan først gis etter en fagkyndig vurdering av de samlede miljømessige virkninger, sammenholdt med de reindriftsfaglige behov for anlegget. Hvis ikke grunneieren og eventuelle bruksberettigede gir sitt samtykke, kan departementet gi tillatelse til utføring av anlegget mot vederlag etter skjønn ved jordskifteretten for skade og ulempe.

Gjerder og anlegg som ikke er i samsvar med første eller annet ledd, kan områdestyret kreve fjernet eller endret av den som er ansvarlig. Er dette ikke etterkommet innen en fastsatt frist, kan reindriftsagronomen iverksette riving eller endring umiddelbart. Områdestyret kan delegere sin myndighet etter dette ledd til reindriftsagronomen. Utgifter ved tiltak etter dette ledd skal bæres av den ansvarlige og er tvangsgrunnlag for utlegg.

Departementet kan gi nærmere bestemmelser om hvordan gjerder og andre anlegg skal plasseres og utformes, herunder om gjerdematerialer m.m.

Departementet kan også gi bestemmelser om vedlikehold av permanente gjerder og anlegg og om plikt til å ta bort gjerder og anlegg som ikke holdes i forskriftsmessig stand eller som ikke lenger er i bruk.

§ 25 Brensel og trevirke i det samiske reinbeiteområdet

I det samiske reinbeiteområdet gir rett til å utøve reindrift rett til i forbindelse med lovlig utøvelse av reindrift, til eget bruk å ta lauvtrær, busker, einer, vidjer, bjørkeris, selvtørrede bartrær og tørt vindfall, nedfalne greiner og kvister, stubber, never og bark, både på offentlig og privat eiendom når virket skal brukes til:

1. brensel,
2. gammer, koier, buer eller stillinger for oppbevaring av løse og matvarer,
3. teltstenger, redskaper og enklere bruksting,
4. arbeidsgjerder (trær, ringgjerder),
5. garving.

Friskt lauvtrevirke og friske busker må ikke tas så fremt det på stedet eller i nærheten finnes annet virke som er tjenlig for formålet.

Skogeieren kan kreve betaling for friske lauvtrær som tas i privat skog, men ellers kan det ikke kreves betaling for virke som rettmessig blir tatt i medhold av denne paragraf. Det skal uten opphold gis melding til grunneieren om uttak av trevirke som denne kan kreve betaling for. Oppnås ikke enighet om betalingen, kan beløpets størrelse kreves fastsatt ved skjønn ved jordskifteretten. Finnmarkseiendommen kan ikke kreve betaling etter bestemmelsene i leddet her.

Så langt det fremstiller seg som nødvendig av hensyn til skogens bevaring, foryngelse eller gjenvekst eller fordi det er mangel på trevirke i distriktet, kan Kongen ved forskrift begrense eller helt forby uttak av trevirke i nærmere bestemte områder og derunder bl.a. bestemme at friskt virke bare kan tas etter utvising.

§ 26 Jakt, fangst og fiske i det samiske reinbeiteområdet

I det samiske reinbeiteområdet gir rett til å utøve reindrift rett til i forbindelse med lovlig utøvelse av reindrift å drive jakt, fangst og fiske i statsallmenning, i ikke særskilt matrikulert stats-eiendom og på Finnmarkseiendommens grunn innenfor det reinbeitedistrikt hvor reindriften foregår, på samme vilkår som gjelder for personer som er fast bosatt i den kommune, bygd eller grend hvor allmenningen, statseiendommen eller den aktuelle del av Finnmarkseiendommens grunn lig-

ger. I statens matrikulerte skoger og høyfjellsstrekninger innenfor reinbeiteområde skal reindriftsutøvernes adgang til jakt, fangst og fiske være som den har vært fra gammelt av.

Kongen kan gjøre vedtak om at utøverne av reindriftnæringen skal ha enerett til bruk av bundne redskaper til fangst av fisk i nærmere bestemte vann og elvestrekninger i andre statseidommer enn statsallmenningene. Kongen kan også gjøre vedtak om at visse vann og elvestrekninger i eiendommer som nevnt i foregående punktum skal være forbeholdt til bruk for dem som utøver reindrift.

For jakt, fangst og fiske som drives etter bestemmelsene i denne paragraf, skal det ikke betales leie eller kortavgift.

Kapittel 4 Alminnelige regler om utøvelse av reindrift

§ 27 Utøvelse av reindrift

En reineier skal under utøvelse av sin reindrift ta hensyn til andre reineieres reindrift og ikke utnytte beiteene på en slik måte at de forringes for andre reineiere. Reineieren må heller ikke hindre andre i deres rettmessige utøvelse av reindrift.

En reineier skal sørge for at reindriften skjer innenfor de rammer som følger av loven her i samsvar med bruksreglene i distriktet.

§ 28 Tilsyn

Reinen skal holdes under slikt tilsyn at den så vidt mulig hindres fra å volde skade, komme utenfor lovlig beiteområde eller sammenblandes med annen rein.

Nærmere regler om tilsyn kan fastsettes i distriktets regler om beitebruk.

§ 29 Innsyn

Siida som har grunn til å tro at rein fra den har kommet inn i en annen siidas flokk, har rett til å besiktige flokken for å se om dens rein er i flokken.

Innsyn kan bare skje med en representant for siidaen til stede. Representanten skal bidra til at innsyn kan finne sted. For øvrig gjennomføres innsyn i henhold til skikk og bruk blant reineierne i området.

Nærmere regler om innsyn kan gis i bruksreglene for distriktet.

§ 30 Behandling av andre siidaers rein

Siida som har fått rein fra en annen siida inn i flokken, skal snarest mulig underrette den andre

siidaen om forholdet. Skilling finner sted etter reglene i § 31.

Er det vanskelig for den andre siidaen å hente reinen eller kan utskilling ikke foretas, plikter den siidaen som har fått andres rein inn i flokken, å ta vare på reinen inntil utskilling og avhenting kan finne sted.

Nærmere regler om behandling av andre siidaers rein kan gis i bruksreglene for distriktet.

§ 31 Skilling

Den som har rein i en flokk sammen med andre, kan kreve skilling for uttak av egne dyr.

De andre som har rein i flokken, har plikt til å legge forholdene til rette for skilling. Ingen må forstyrre arbeidet under skillingen. Skilling bør finne sted før flokken forlater sesongbeiteområdet.

Skilling kan ikke kreves under kalving eller i forbindelse med brunst eller hvis skilling ikke er tilrådelig av dyrevernmessige grunner.

Før rein settes i gjerde for skilling, må de siidaer som kan ha rein i flokken, varsles.

Nærmere regler om skilling og varsling kan gis i bruksreglene for distriktet.

Kapittel 5 Merking av rein og registrering av reinmerke

§ 32 Rett til reinmerke

Rett til reinmerke har personer av samisk ætt som

1. ved lovens ikrafttredelse hadde reindrift som hovednæring i reinbeitedistrikt i samsvar med lov 9. juni 1978 nr. 49 om reindrift § 4, jf. § 3, eller
2. har foreldre eller besteforeldre som har hatt reindrift som hovednæring, og som
3. inngår i siidaandel eller skal inngå i siidaandel etter beslutning i henhold til § 10 annet ledd eller lede siidaandel eller sideordnet rekrutteringsandel i henhold til §§ 11 til 15.

Den som blir adoptert, får samme rett til reinmerke som om adoptivbarnet hadde vært adoptivforeldrenes egne fødte barn, selv om vedkommende ikke er av samisk ætt.

Den som er gift med noen som er ansvarlig leder for siidaandel, men ikke selv fyller vilkårene i første ledd for reinmerke, har rett til reinmerke. Det samme gjelder samboer som nevnt i § 13 fjerde ledd.

Overtar en person som nevnt i tredje ledd lederansvaret for siidaandelen, jf. § 14, har vedkommende rett til reinmerke så lenge vedkommende er ansvarlig leder for en siidaandel. Ved-

kommendes nye ektefelle eller samboer har ikke rett til reinmerke etter tredje ledd.

Har Reindriftsstyret i henhold til § 9 tredje ledd gitt en person rett til å eie rein, kan Reindriftsstyret også gi vedkommende rett til reinmerke der dette er nødvendig av hensyn til en velordnet reindrift.

§ 33 *Plikt til merking av rein*

All rein i det samiske reinbeiteområdet skal merkes med eierens merke.

Reinen skal merkes med eierens registrerte merke innen 31. oktober samme år som den er født. Områdestyret kan i særlige tilfelle samtykke i at denne frist overskrides, men ikke under noen omstendighet ut over 31. mai det påfølgende år.

Merking skal skje i henhold til bestemmelsene i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern.

§ 34 *Former for merking*

Innenfor det samiske reinbeiteområdet skal merking av rein skje ved snitt i øret med eierens registrerte reinmerke.

I tillegg til registrert reinmerke kan det anvendes øreklips ved overtagelse av eiendomsretten til rein som er merket med den tidligere eierens merke.

Midlertidig merking skjer med hårmerke eller øreklips. Midlertidig merking viser eierforholdet inntil merking i henhold til første eller annet ledd finner sted.

§ 35 *Ommerking*

Ommerking er ikke tillatt.

Ommerking straffes etter reglene i straffeloven kapittel 24.

§ 36 *Salg av rein uten lovlig merke*

Rein født tidligere år, og som etter 31. mai finnes uten lovlig merke, skal som hovedregel selges under distriktsstyrets, eventuelt siidastyrets ansvar.

Utbyttet av salget tilfaller reinens eier. Er eieren ikke kjent, tilfaller utbyttet siidaen som reinen tilhører. Er heller ikke siidaen kjent, tilfaller utbyttet distriktet.

§ 37 *Merkenemnd og klagenemnd*

I hvert samiske regionale reinbeiteområde velges en merkenemnd på minst tre og høyst fem medlemmer fra ulike reinbeitedistrikter, med personlige varamedlemmer. Medlemmene og varamedlemmene velges av distriktslederne. Rein-

driftsforvaltningen utpeker sekretær for nemnda. Reindriftsstyret oppnevner en klagenemnd.

§ 38 *Registrering og sletting av merke*

Alle reinmerker skal godkjennes av merkenemnda før de tas i bruk i det regionale reinbeiteområdet. Godkjente reinmerker i det regionale reinbeiteområdet registreres hos Reindriftsforvaltningen. Reinmerket skal ha en slik form at forveksling eller misbruk ikke kan finne sted. Merkenemnda skal, under ivaretagelse av hensynet til velordnet reindrift, søke å bevare tradisjonell bruk og utforming av reinmerker, blant annet skal tradisjonelle familiemerker søkes bevart for familien.

Reinmerke kan ikke registreres som varemerke etter lov 3. mars 1961 nr. 4 om varemerker.

Et registrert reinmerke skal slettes når merke innehaveren avgår ved døden uten å etterlate seg rein som sammen med merket overtas av ektefelle eller arving.

Dersom et reinmerke ikke har vært i bruk de siste 4 år, kan merkenemnda slette merket.

Dersom et registrert reinmerke har en slik form at forveksling eller misbruk kan finne sted, kan merkenemnda slette merket.

Med reindriftsstyrets godkjennelse kan merkenemnda vedta utfyllende retningslinjer for utforming av merker m.v.

§ 39 *Saksbehandling*

Merkenemnda skal kunngjøre innkomne søknader om reinmerke for lederne i siidaandelene i vedkommende og tilstøtende distrikter. Kunngjøring skal også skje i Sverige og Finland. Merkenemndas avgjørelse av søknaden skal kunngjøres på tilsvarende måte.

Merkenemndas avgjørelse kan påklages til klagenemnda.

Departementet gir nærmere regler for saksbehandlingen i merkenemnda, herunder om registreringsavgift, og regler for klagebehandlingen.

§ 40 *Utfyllende bestemmelser om reinmerker*

Departementet kan gi nærmere regler om merking av rein og registrering av reinmerker, samt om overføring og sletting av reinmerker som ikke er i bruk.

§ 41 *Merking utenfor det samiske reinbeiteområdet*

Utenfor det samiske reinbeiteområdet gir departementet nærmere regler om reinmerke og merking av rein.

Kapittel 6 Reindrifftens organisering - distrikter og siida

I Reinbeitedistrikter

§ 42 Reinbeitedistrikt

Ved inndelingen av de samiske regionale reinbeiteområdene i reinbeitedistrikter skal reindrifftsstyret med utgangspunkt i sedvanemessig bruk legge vekt på at et reinbeitedistrikt får grenser som driftsmessig er naturlige og hensiktsmessige.

Et distrikt skal fortrinnsvis omfatte alle årstidsbeitene for de reindrifftsutøverne som er knyttet til distriktet. Hvor det er hensiktsmessig, kan årstidsbeitene være fordelt over flere distrikter.

Distriktsinndelingen er ikke til hinder for samarbeid mellom reindrifftsutøvere på tvers av distriktsgrensene, så sant et slikt samarbeid ikke går ut over andre reindrifftsutøveres rettigheter. Distriktsinndelingen er heller ikke til hinder for bruk av beiter i annet distrikt når dette følger av særskilt rettsgrunnlag. Med særskilt rettsgrunnlag menes rettskraftig dom eller avtale som omfatter alle berørte siidaer.

§ 43 Distriktsstyre

I hvert reinbeitedistrikt skal det være et distriktsstyre valgt av og blant de stemmeberettigede i distriktet etter reglene i annet og tredje ledd.

Lederen for styret velges av distriktsårsmøtet, jf. § 49. Resten av styret består av en representant for hver sommersiida i distriktet, jf. § 54 første ledd nr. 2. En siidas styremedlem velges av siidaårsmøtet, jf. § 53. Er antall sommersiidaer mer enn syv, velges det seks medlemmer ved loddtrekning blant styremedlemskandidatene fra de enkelte sommersiidaene, med unntak for den sommersiidaen som har lederen. Distriktsårsmøtet kan bestemme at styremedlemskap i stedet skal gå på omgang mellom sommersiidaene. Slike regler må godkjennes av områdestyret. Lederen og de øvrige styremedlemmene velges for to år av gangen med personlige varamedlemmer.

Reindrifftsstyret kan, hvis sterke grunner foreligger, bestemme at en sommersiida som er vesentlig større enn gjennomsnittet i distriktet, skal ha sterkere representasjon i styret enn det som følger av reglene i annet ledd. Sommersiidaen kan imidlertid ikke ha flertall i styret.

Hvis utøverne i sommersiidaen ellers i året danner mindre vintersiidaer, kan lederne for siidaandelene i en vintersiida, eventuelt flere vintersiidaer sammen eller annen gruppering, kreve at styrevervet i distriktsstyret skal gå på omgang mellom vintersiidaene/grupper.

Hvis distriktet svarer til en sommersiida, gjelder reglene i § 52 for valg av styre, likevel slik at et styre alltid skal opprettes.

Styret er beslutningsdyktig når minst halvparten av medlemmene er til stede. Et distriktsstyre med færre enn tre medlemmer er likevel bare beslutningsdyktig når alle medlemmer møter. Ved likt stemmetall gjør lederens stemme utslaget.

§ 44 Distriktsstyrets oppgaver og myndighet

Distriktsstyret representerer reindrifftsinteressene i distriktet. Distriktsstyrets oppgaver er å ivareta reinbeiteressursene i distriktet i samsvar med lover og bruksregler.

Distriktsstyret kan blant annet inngå forlik, saksøke og saksøkes på vegne av reindrifftsutøverne i distriktets felles anliggender. Det gjelder også i saker som gjelder vern av arealer, selv om ikke alle utøvere er berørt. Dette er likevel ikke til hinder for at en siida eller reineier ivaretar egne særskilte interesser.

§ 45 Fullmakt

Distriktsstyret kan i bestemte saker gi styrets leder sammen med styrets sekretær eller sammen med ett av styremedlemmene fullmakt til å opptre på styrets vegne.

§ 46 Distriktskasse

I hvert distrikt skal det være en distriktskasse. Alle siidaandeler plikter å betale et årlig tilskudd til distriktskassen. Distriktskassens midler skal dekke godtgjørelse til distriktsstyrets medlemmer og andre utgifter til administrering av distriktet.

Tilskuddets størrelse beregnes pr. rein og fastsettes av distriktets årsmøte etter forslag fra distriktsstyret, jf. § 50 første ledd nr. 7. Distriktsstyret utregner tilskuddet for den enkelte siidaandel etter antall rein i siidaandelen, sytingsrein medregnet.

Vedtaket om det tilskudd den enkelte siidaandelen skal betale, kan bringes inn for områdestyret, som kan endre vedtaket dersom tilskuddet ikke står i rimelig forhold til distriktets gjøremål. Krav om slik overprøving må fremsettes innen åtte uker etter at siidaandelen mottok underretning om vedtaket om tilskuddet.

Dersom tilskuddet ikke betales, mister siidaandelen sin stemmerett inntil skyldig beløp er betalt. Endelig vedtak om tilskudd er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 47 Reindriftsfond

I distriktet skal det være et reindriftsfond. Inn i fondet går:

1. erstatning til distriktet ved ekspropriasjon av beiterettigheter o.a.
2. erstatning til distriktet for skade, ulempe m.v.
3. konsesjonsavgift til distriktet ved ekspropriasjon,
4. midler fra salg av rein uten lovlig merke,
5. avgift ved brudd på bruksregler, jf. § 77,
6. andre midler som tilfaller distriktet.

Fondets midler forvaltes og disponeres av distriktsstyret etter vedtekter fastsatt i henhold til § 57 annet ledd nr. 5.

§ 48 Revisjon

Årsmøtet velger revisor som skal være registrert eller statsautorisert i henhold til reglene i lov 15. januar 1999 nr. 2 om revisjon og revisorer.

Områdestyret kan godkjenne at det i stedet for eksterne revisor velges et revisjonsutvalg på to, eventuelt tre medlemmer blant de stemmeberettigede i distriktet. Medlemmene må ikke være medlemmer av styret eller ha spesiell tilknytning til styremedlemmer.

§ 49 Distriktsårs møte

Årsmøte skal holdes av reieneierne i distriktet hvert år innen utgangen av juni måned. Møtet sammenkalles på den måten som er vanlig i distriktet, med minst fire ukers varsel.

På årsmøtet har enhver reieneier tale- og forslagsrett. Ved avstemninger er den enkelte siidaandel stemmeberettiget slik at hver siidaandel har fem stemmer. En sideordnet rekrutteringsandel har to stemmer. Lederen av siidaandelen bestemmer fordelingen av stemmene blant de andre reieneierne i siidaandelen. Lederen må alltid selv beholde minst én stemme, eventuelt to stemmer hvis ektefeller eller samboere har felles ledelse av siidaandelen.

Styrets årsmelding og regnskap, samt forslag til disponering av reindriftsfondets midler, skal sammen med sakliste for årsmøtet og eventuelt kandidat til ledervervet i styret sendes lederne av siidaandelene i distriktet senest fire uker før årsmøtet holdes.

Årsmøtet ledes av en møteleder som velges av årsmøtet. Møtet er lukket, med mindre årsmøtet selv bestemmer noe annet.

For årsmøteforhandlingene og valg skal det føres en protokoll, som oppleses ved møtets slutt og undertegnes av to møtedeltagere som er valgt til det.

§ 50 Distriktsårs møtets saker og myndighet

Årsmøtet skal:

1. avgi uttalelse til distriktsstyrets årsmelding og vedta årsregnskap
2. avgi uttalelse til distriktsstyrets forslag til bruksregler, jf. § 57
3. avgi uttalelse til distriktsstyrets forslag til distriktsplan, jf. § 62
4. velge leder for distriktsstyret etter § 43
5. fastsette regler for valg av styremedlemmer iht. § 43 annet ledd
6. fastsette godtgjørelse til medlemmene av distriktsstyret
7. fastsette tilskuddet pr. rein til distriktskassen, jf. § 46
8. velge revisor, eventuelt revisjonsutvalg, jf. § 48
9. avgi uttalelse i saker som noen med møterett på årsmøtet, senest en uke før årsmøtet ved henvendelse til distriktsstyret, har krevd behandlet
10. avgi uttalelse i andre saker som fremlegges av distriktsstyret med anmodning om uttalelse fra årsmøtet.

I saker der årsmøtet har uttalerett, er uttalelsen veiledende og ikke bindende for styret.

Årsmeldingen skal sendes områdestyret.

Departementet gir nærmere regler om innholdet i årsmeldingen.

II Siida

§ 51 Siida

Med siida forstås i denne lov en gruppe av reieneiere som utøver reindrift i fellesskap på bestemte arealer. Denne lov skiller mellom sommersiida og vintersiida. En sommersiida utøver reindrift i fellesskap i hovedsak på sommer- og høstbeiteområdene. En vintersiida utøver reindrift i fellesskap i hovedsak på vinter- og vårbeiteområdene.

§ 52 Sommersiidastyre

I sommersiidaen skal det velges et styre som skal ha ansvaret for tilrettelegging av felles virksomhet og forvalte felles anlegg i siidaen, som slakteanlegg, gjerder o.l. Styret velges av siidaårs møtet. Årsmøtet kan vedta at det ikke skal velges styre for siidaen, jf. § 53 annet ledd.

§ 53 Årsmøte i sommersiidaen

I sommersiidaer skal det holdes årsmøte hvert år innen utgangen av mai måned. Alle som har rein i siidaen, har rett til å være til stede på årsmøtet med tale- og forslagsrett. Stemmeberettiget er den enkelte siidaandel. Bestemmelsene i § 49 annet ledd gjelder tilsvarende.

Er det ikke eget styre i sommersiidaen, må årsmøtet velge en person som skal være kontaktperson

son mellom siidaen og distriktsstyret. Vedkommende har ansvaret for å sammenkalle til årsmøte.

§ 54 *Siidaårsmøtets saker og myndighet*

Årsmøtet skal:

1. velge siidastyre etter § 52
2. velge kandidat til distriktsstyret etter § 43
3. fastsette tilskuddet til siidakassen, jf. § 55
4. fastsette regler for siidakassen, jf. § 55
5. fastsette regler for siidafondet, jf. § 56 første ledd
6. velge revisor, jf. § 56 annet ledd
7. velge kontaktperson som nevnt i § 53 annet ledd.

Årsmøtet kan gjennom vedtekter bestemme at en eller flere av de bestemmelser som gjelder for årsmøtet i distriktet, jf. § 50, også skal gjelde for siidaårsmøtet.

§ 55 *Siidakasse*

Er siidastyre valgt i henhold til § 52, skal det også opprettes en siidakasse. Er det ikke eget styre i siidaen, kan årsmøtet vedta at det skal opprettes en siidakasse som forvaltes av kontaktperson som nevnt i § 53 annet ledd.

Det skal utarbeides regler for bruk av siidakassen. Reglene i § 46 første til tredje ledd gjelder tilsvarende.

Enhver leder av en siidaandel kan kreve at kassen skal gjennomgås av en revisor etter reglene i § 56 annet ledd.

§ 56 *Siidafond*

Blir en siida tilkjent midler som nevnt i § 47, skal det opprettes et reindriftsfond for siidaen, og det skal utarbeides regler for bruk av fondets midler. Fondets vedtekter skal godkjennes av områdestyret.

Årsmøtet i siidaen velger revisor etter reglene i § 48 til revisjon av fondet. Er det ikke eget årsmøte i siidaen, velges revisor ved enighet mellom lederne av siidaandelene. Utpeker ikke siidaen en egen revisor, skal siidafondet kontrolleres av distriktets revisor.

Kapittel 7 Bruksregler i distriktet.

Distriktsplan

§ 57 *Bruksregler*

Det skal fastsettes bruksregler for forvaltningen og bruken av distriktets ressurser. Bruksreglene må ikke stride mot loven her.

Bruksreglene skal sikre en økologisk bærekraftig utnytting av distriktets beiteressurser og inneholde nærmere regler om:

1. beitebruk, jf. § 59
2. reintall, jf. § 60
3. bruk og vedlikehold av gjerder og andre fellesanlegg
4. bruk av motorisert kjøretøy
5. disponering av reindriftsfond, jf. § 47
6. forvaltning av distriktets øvrige midler
7. fordeling av arbeidsplikter og investeringer
8. andre forhold som det anses hensiktsmessig å regulere ved bestemmelser i distriktets bruksregler.

Der det er påkrevet, kan områdestyret pålegge to eller flere distrikter å utarbeide felles bruksregler for ett eller flere av de forhold som er nevnt i første ledd.

§ 58 *Utarbeidelse og godkjenning av bruksregler*

Bruksreglene utarbeides av distriktsstyret og skal godkjennes av områdestyret. Områdestyrets behandling skal, foruten en kontroll med at lovens regler for utarbeidelse av bruksregler er fulgt, også omfatte en vurdering av om bruksreglene gir grunnlag for en økologisk bærekraftig reindrift i distriktet.

Regler om beitebruk etter § 59 skal utarbeides i samarbeid med distriktets siidaer. Det samme gjelder fastsettelse av reintall etter § 60.

Før bruksreglene sendes områdestyret til godkjenning, skal et utkast være behandlet på distriktets årsmøte. Utkast skal være sendt lederne for siidaandelene i distriktet to måneder før årsmøtet. Uttalelser som kommer inn på årsmøtet, sendes områdestyret sammen med utkast til bruksregler.

Hvis områdestyret ikke godkjenner de foreslåtte bruksreglene, skal reindriftsagronomen bistå distriktet ved utarbeidelse av et nytt forslag som skal behandles etter reglene foran. Områdestyret skal, hvis dette ikke fører frem, utarbeide bruksregler for distriktet.

Hvis et flertall på distriktets årsmøte krever det, eller hvis områdestyret forlanger det, skal nye bruksregler utarbeides i henhold til reglene foran.

Reintallet for den enkelte siida, jf. § 60, skal forelegges for reindriftsstyret for endelig stadfesting og godkjenning.

§ 59 *Beitebruk*

Gjennom regler om beitebruk skal distriktets reineiere sikres tilgang til nødvendige beiter, herunder kalvingsland, flyttleier og parringsområder. Reglene skal ivareta prinsippene for god reindrift basert på samiske tradisjoner og sedvaner.

Reglene om beitebruk skal bygge på den tradisjonelle utøvelse av reindrift på arealene og

fremme rasjonelle bruksordninger. Reglene om beitebruk må ikke være i strid med en siidas rettigheter etablert på særskilt rettsgrunnlag.

Det skal fastsettes regler om beitetid, med mindre slike er fastsatt av områdestyret i medhold av § 61.

Leder av en siidaandel kan bringe reglene om beitebruk inn for jordskifteretten innen seks måneder etter at de er godkjent av områdestyret. Regler om beitebruk som slår urimelig ut overfor enkelte, eller er i strid med rettigheter ervervet ved særskilt rettsgrunnlag, kan settes til side av jordskifteretten.

Områdestyret kan, når sterke grunner taler for det, gi dispensasjon fra beitebruksreglene.

Ved brudd på reglene om beitebruk kan det treffes tiltak som nevnt i kapittel 11.

§ 60 Reintall

I bruksreglene, jf. § 57, skal det fastsettes et øvre reintall for den enkelte sommersiida. Reintallet skal fastsettes ut fra det beitegrunnlag som siidaen disponerer. Det skal i bruksreglene gjøres nærmere rede for de drifts- og beitemessige vurderinger som ligger til grunn for det fastsatte reintallet. Der det er påkrevet for å få en forsvarlig bruk av vinterbeitene, kan det også fastsettes et reintall for de forskjellige vintersiidaene.

En vintersiida eller annen gruppering kan be om at det fastsettes et eget reintall for dem.

Overstiger reintallet i siidaen det reintall som er fastsatt etter første eller annet ledd, skal siidaen utarbeide en reduksjonsplan. Dersom siidaen ikke gjør dette, eller ikke klarer å gjennomføre planen, skal hver siidaandel redusere det overskytende antall forholdsmessig. Reindriftsstyret har ansvar for at en slik reduksjon gjennomføres. Det skal settes frister for utarbeidelse av plan og gjennomføring av reintallsreduksjon.

Det kan fastsettes et øvre reintall pr. siidaandel. En reduksjon av siidaens reintall i henhold til tredje ledd skal i så fall skje ved at de siidaandeler som har et reintall som overstiger det fastsatte reintall for siidaandelen, først reduserer ned til det fastsatte reintallet.

Departementet kan ved forskrift gi utfyllende bestemmelser om fastsettelse av reintall. Slik forskrift kan avgrenses til å gjelde ett eller flere reinbeitedistrikter eller ett eller flere reinbeiteområder.

§ 61 Beitetider

Der det er nødvendig for vern av årstidsbeitene, kan områdestyret fastsette beitetider for de

ulike årstidsbeitene. Leder av siidaandel skal påse at rein i lederens flokk ikke oppholder seg på beiteområder i strid med disse reglene.

Der forholdene gjør det nødvendig, kan beitetidene fravikes etter tillatelse av reindriftsagronomen. Det gjelder også beitetider fastsatt etter § 59. Dispensasjon fra beitetidene utover fire uker gis av områdestyret.

§ 62 Distriktsplaner

Distriktsstyret skal utarbeide en distriktsplan for distriktet som skal inneholde de opplysninger om virksomheten i distriktet som er nødvendige for den offentlige planlegging.

Distriktsplanen skal inneholde:

1. angivelse av flyttemønstre i distriktet
2. oversikt over årstidsbeiter, kalvingsland o.l.
3. oversikt over nødvendige fremkomst- og transportmidler, herunder hvilke terrenggående kjøretøy som anvendes i distriktet, samt eventuell tidsbegrenset bruk av helikopter eller annet luftfartøy. Bruksregler for terrenggående barmarkskjøretøy skal også gå fram av planen
4. oversikt over alle gjerder og anlegg av permanent art, og så vidt mulig også gjerder av midlertidig art
5. eventuell inndeling i beitesoner.

Leder for en siidaandel er pliktig til å gi nødvendige opplysninger for utarbeidelse av planen.

Kommune, fylkeskommune og fylkesmann bør orienteres om planarbeidet og skal gjøres kjent med hovedinnholdet i planen før den vedtas. Kommune, fylkeskommune og fylkesmann, samt berørte nabodistrikter skal få tilsendt den vedtatte planen. Planen skal også sendes til områdestyret.

Kapittel 8 Forholdet til annen bruk

§ 63 Utnytting av eiendom i reinbeiteområde

Grunneier eller bruksberettiget må ikke utnytte sin eiendom i reinbeiteområde på en slik måte at det er til vesentlig skade eller ulempe for reindriftsutøvelse i samsvar med denne lov. Første punktum er likevel ikke til hinder for vanlig utnytting av eiendom til jordbruk, skogbruk eller annen utnytting av utmark til landbruksformål.

Før tiltak som kan bli til vesentlig skade eller ulempe for reindriftsutøverne blir satt i verk, skal varsel gis til vedkommende distriktsstyre. Varsel skal gis senest tre uker før planlagt iverksetting. Om varsel ikke er gitt, eller partene er uenige om tiltaket rammes av bestemmelsen i første ledd, kan områdestyret nedlegge forbud mot iverksetting inntil overenskomst er inngått eller til jordskifteretten har behandlet saken.

Spørsmål om et tiltak kommer i strid med første ledd, kan avgjøres på forhånd ved skjønn ved jordskifteretten. Skjønnen kan også avgjøre hvordan og på hvilke vilkår tiltaket kan gjennomføres. Skjønn kan kreves av den som akter å sette et tiltak i verk eller av distriktsstyret ved lederen. Er distriktsstyre ikke opprettet, kan skjønn kreves av reindriftsutøver i distriktet som vil bli berørt av tiltaket.

§ 64 *Opptaining av reinlav*

Kongen kan ved forskrift regulere opptainingen av reinlav i reinbeitedistrikt og for nærmere avgrenset område helt forby opptaining av reinlav dersom dette anses nødvendig av hensyn til reindriften.

§ 65 *Ferdse i område hvor rein beiter*

De som ferdes i område hvor rein beiter, plikter å vise hensyn og opptre med varsomhet slik at reinen ikke unødige uroes eller skremmes under beiting, flytting m.v. Særlig hensyn skal vises i forbindelse med reinens brunsttid, kalving, merking, skilling og slakting.

Områdestyret kan, etter anmodning fra vedkommende distriktsstyre eller fra reineierne i området, stille vilkår for eller nedlegge tidsbegrenset forbud mot større arrangement, idrettsstevne, jakthundprøve eller liknende virksomhet som kan være til særlig skade for reindriften. Vedtaket må gjelde et bestemt angitt område og kan bare fattes etter at grunneier og kommune er hørt. Gjelder vedtaket et konkret arrangement, skal også arrangementet høres.

§ 66 *Hunder*

Om sikring av hund, opptak av løs hund, avliving av hund, reaksjoner mot hundeholderen mv. gjelder hundeloven.

Hundens eier og besitter plikter en for begge og begge for en å yte erstatning for skade som hunden volder på tamrein og for utgifter og ulemper som påføres reineieren ved at hunden urettmessig jager eller skremmer rein under lovlig opphold eller flytting, uten hensyn til skyld.

Kapittel 9 Ansvar for skade. Skjønn

§ 67 *Objektivt og felles ansvar*

Med de unntak som er fastsatt i denne lov, er eier av rein ansvarlig for skade reinen volder uten hensyn til skyld.

For skade som volderes av rein i reinbeitedistrikt, er samtlige reineiere som utøver reindrift i distrik-

tet ansvarlige en for alle og alle for en. Er slik skade voldt utenfor reinbeitedistrikt av rein som må antas å tilhøre reineiere som utøver reindrift i nærliggende distrikt, er de reineiere som utøver reindrift i vedkommende distrikt på samme måte solidarisk ansvarlige overfor skadelidte. Kongen kan avgrense det område utenfor bestemt reinbeitedistrikt hvor slikt solidarisk ansvar skal gjelde.

For skade som volderes av rein som tilhører noen som i henhold til § 8, jf. fjellova § 17, utøver reindrift utenfor reinbeitedistrikt, er de som utøver reindrift innenfor område hvor den skadegjørende rein antas å høre hjemme, ansvarlig en for alle og alle for en.

Krav om erstatning for skade i henhold til annet ledd kan rettes mot distriktsstyret i vedkommende reinbeitedistrikt v/lederen eller direkte mot eieren av den rein som har voldt skaden.

Erstatning som blir pålagt reinbeitedistriktet ved distriktsstyret, skal distriktets årsmøte utlikne på distriktets reineiere i forhold til hvor mange rein hver enkelt reineier har, men slik at reineiere som godtgjør at deres rein ikke har medvirket til skaden, ikke kan pålegges å utrede noen del av erstatningen. Utliknet erstatningsbeløp er tvangsgrunnlag for utlegg.

Godtgjøres det at det er rein fra annet distrikt som har voldt eller medvirket til skaden, kan regress gjøres gjeldende overfor dette distriktet i samsvar med reglene i denne paragraf.

§ 68 *Unntak fra det objektive ansvaret*

Bestemmelsene i § 67 om erstatningsansvar uten hensyn til skyld gjelder ikke for skade som volderes under lovlig flytting, opphold eller beiting på flyttlei eller beiteområde i fjell eller utmark som nevnt i § 19 dersom det ikke er tale om skade som i vesentlig grad overstiger det som må anses som en påregnelig følge av en rasjonell og forsvarlig drift, eksemplvis fordi adgangen til reinbeite m.v. er brukt på en slik måte at en grunneier eller bruksberettiget er blitt særskilt belastet på bufeite eller skog.

Bestemmelsene i § 67 om ansvar uten hensyn til skyld gjelder heller ikke for skade som rein under ellers lovlig opphold volder på avskåren avling dersom ikke avlingen er beskyttet ved gjerde som freder mot rein eller på annen forsvarlig måte.

§ 69 *Gjerdeskjønn*

I et reinbeitedistrikt kan så vel distriktsstyret som den enkelte reineier i mangel av minnelig overenskomst få avgjort ved skjønn ved jordskifte-

retten om reineieren skal ha adgang til å føre opp gjerde til støtte for sin driveplikt og sikring mot erstatningsansvar. Jordskifteretten skal i tilfelle bestemme hvor gjerdet skal plasseres og hvordan det skal utføres. Jordskifteretten kan også pålegge vedkommende grunneier å bære en rimelig del av kostnadene med oppføring av gjerdet og fremtidig vedlikehold i forhold til den nytte grunneieren for sin del vil ha av tiltaket.

På samme måte kan en grunneier kreve avgjort ved skjønn ved jordskifteretten om noen del av utgiftene ved oppføring av gjerde som nevnt i § 19 og i § 68 annet ledd bør utliknes på reineierne.

§ 70 Erstatningsskjønn

I mangel av enighet som er bekreftet skriftlig av reineieren eller distriktsstyret ved lederen, avgjøres krav om erstatning for skade voldt av rein ved skjønn ved jordskifteretten eller tingretten.

Krav om skjønn bør fremsettes snarest mulig. I kravet om skjønn skal det gis så vidt mulig nøyaktige opplysninger om tid og sted for skadevoldelsen, skadens art og omfang og erstatningskravets størrelse. Det bør så vidt mulig gis opplysninger som kan ha betydning for å fastslå hvem som eier den reinen som har gjort skaden. Eventuelle vitner og andre bevis bør også oppgis.

Rettens leder skal snarest mulig foreta befaringsuttak etter at krav om skjønn er innkommet. Med på befaringsuttaket skal være representant fra vedkommende kommune og reindriftsetaten for å bistå rettens leder med faglige vurderinger. Om mulig skal også lederen i vedkommende reinbeitedistrikt være med, foruten den som har krevd skjønnet. Er det åpenbart at det ikke er skjedd noen skade voldt av reinen, kan rettens leder avvise kravet om skjønn av eget tiltak.

Skjønnet skal fremmes så snart som mulig. Gjelder det skade voldt av rein som antas å høre hjemme i reinbeitedistrikt, skal distriktsstyret ved lederen alltid innkalles til skjønnet.

Skjønnsstyret kan på ethvert trinn av saksbehandlingen forsøke meglingsforhandling med sikte på å oppnå en minnelig ordning.

Skjønnet skal vurdere om skaden er voldt av rein og er av en slik art at den kan kreves erstattet og i tilfelle takser skaden og fastsette erstatningsbeløpet.

Kapittel 10 Myndighetsorganer

§ 71 Reindriftsstyret

Det opprettes et reindriftsstyre på syv medlemmer med personlige varamedlemmer der fire av medlemmene med varamedlemmer oppnevnes av Kongen og tre medlemmer med varamedlemmer oppnevnes av Sametinget. Reindriftsstyret er faglig rådgiver for den sentrale reindriftsadministrasjonen, reinforskningen og rettledningstjenesten, og skal behandle de saker som følger av loven her samt etter Kongens nærmere bestemmelser. Reindriftsstyrets virkeområde kan avgrenses til å omfatte reindrift innenfor det samiske reinbeiteområdet.

Ved oppnevning av medlemmer til reindriftsstyret skal det legges vekt på en rimelig geografisk fordeling, allsidige faglige forutsetninger og samfunns erfaring, og mest mulig lik representasjon av begge kjønn. Blant medlemmene skal det være aktive utøvere av reindrift i reinbeiteområde. Reindriften organisasjoner har forslagsrett.

Nærmere bestemmelser om reindriftsstyrets oppgaver, myndighet og arbeidsordning fastsettes av Kongen.

§ 72 Områdestyret

I hvert reinbeiteområde skal det være et områdestyre på fem eller syv medlemmer med personlige varamedlemmer. Fylkestinget oppnevner tre, eventuelt fire medlemmer med varamedlemmer og Sametinget oppnevner to, eventuelt tre medlemmer med varamedlemmer. Områdestyret oppnevnes for fire år av gangen under iakttakelse av samme hensyn som nevnt i § 71 annet ledd.

Nærmere bestemmelser om områdestyrenes gjøremål og myndighet ut over det som følger direkte av loven, fastsettes av Kongen. Kongen kan gi bestemmelser om områdestyrenes arbeidsordning.

Kongen kan gi utfyllende bestemmelser om valg av områdestyrer, bl.a. for det tilfelle at reinbeiteområdet ikke i sin helhet faller innenfor ett enkelt fylke og om funksjonstiden for medlemmene ved første gangs valg.

Hvis særlige grunner medfører at det ikke er behov for områdestyre i et reinbeiteområde, kan Kongen fritta for oppnevning av områdestyre.

§ 73 Megling

Områdestyret kan av eget tiltak eller etter ønske fra en leder av siidaandel, fra en siida eller fra et distrikt bestemme at det skal megles mellom to parter som ikke klarer å samarbeide om løsning av en konflikt.

Områdestyret eller Reindriftsstyret utpeker en person som antas å ha tillit hos begge parter som megler. Megleren innkaller til møte med rimelig varsel, og begge parter har plikt til å møte.

Nærmere regler om gjennomføring av megling fastsettes av departementet.

Kapittel 11 Sanksjoner og tvangstiltak

§ 74 Plikt til å etterleve loven

Enhver plikter å rette seg etter bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov. Det samme gjelder vedtak gjort i medhold av disse bestemmelser. Overtredelse kan medføre sanksjoner og tvangstiltak etter reglene i dette kapittel.

§ 75 Pålegg om opphør av ulovlige forhold

Drives virksomhet i strid med bestemmelser gitt i eller i medhold av denne lov eller vedtak gjort i medhold av disse bestemmelser, skal reindriftsstyret eller områdestyret, når offentlige interesser tilsier det, gi nødvendige pålegg for å bringe det ulovlige forholdet til opphør, herunder pålegg om retting og fjerning av ulovlig oppførte hytter og anlegg m.v. Slike tiltak kan kreves gjennomført innen en nærmere fastsatt frist. Reindriftsstyret eller områdestyret kan delegere sin myndighet etter paragrafen her til henholdsvis reindriftssjefen og reindriftsagronomen.

§ 76 Tvangsmulkt

I pålegg etter § 75 kan reindriftsstyret eller områdestyret fastsette en løpende tvangsmulkt for hver dag, uke eller måned som går etter utløpet av den frist som er satt for oppfylning av pålegget, inn-til pålegget er oppfylt. Kongen kan gi nærmere regler om bruk av og størrelsen på tvangsmulkt.

Reindriftsstyret og områdestyret kan helt eller delvis frafalle påløpt tvangsmulkt når sterke grunner taler for det.

Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 77 Avgift ved brudd på bruksregler

Reindriftsstyret eller områdestyret kan, etter nærmere bestemmelser fastsatt av Kongen, ilegge leder av siidaandelen en avgift ved brudd på bruksregler gitt i medhold av § 57. Slik avgift skal tilfalle vedkommende fond, jf. § 47.

Vedtak om avgift er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 78 Forelegg

Reindriftsstyret eller områdestyret kan utferdige forelegg mot den som innen en fastsatt frist unnlater å etterkomme pålegg etter § 75. Dersom det er gått mer enn 6 måneder siden pålegget ble gitt, skal den som forelegget rettes mot, gis anledning til å uttale seg før forelegget utferdiges. Forelegget skal gi opplysning om bestemmelsene i annet ledd og skal så langt mulig forkynnes for den det er rettet mot.

Den som forelegget er rettet mot, kan reise søksmål mot staten for å få forelegget prøvd. Blir søksmål ikke reist innen 60 dager fra forkynnelsen, har forelegget samme virkning som rettskraftig dom, og kan fullbyrdes etter reglene for dommer. Fristen kan forlenges av reindriftsstyret eller områdestyret. Forelegg kan ikke påklages.

Blir pålegg i rettskraftig dom eller dermed likestilt forelegg ikke etterkommet, kan reindriftsstyret eller områdestyret la de nødvendige tiltak gjennomføres for dens regning som forelegget eller dommen er rettet mot uten at det er nødvendig med kjennelse etter tvangsfullbyrdesloven § 13-14.

§ 79 Tvangstiltak

Reindriftsstyret eller områdestyret kan, dersom pålegg etter § 75 ikke er etterkommet, og andre tiltak ikke anses formålstjenlig, gjøre vedtak om tvangstiltak. Vedtak om tvangstiltak kan gå ut på

1. at det foretas nødvendig arbeid og kontroll for å få gjennomført pålegg om samling, skilling, merking, utdriving og telling av rein,
2. avliving av rein hvor utdriving ikke har latt seg gjennomføre,
3. reduksjon av antallet rein i en siidaandel,
4. riving av ulovlig oppsatte hytter, gjerder eller anlegg.

Reindriftsstyret og områdestyret kan delegere sin myndighet til å treffe vedtak om tvangstiltak etter første ledd nr. 1 og 2 til henholdsvis reindriftssjefen og reindriftsagronomen.

Vedtak etter første ledd er tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdesloven kapittel 13. Vedtakene fullbyrdes etter tvangsfullbyrdesloven § 13-14. Reindriftsstyret og områdestyret kan begjære tvangsfullbyrdelse. Vedtak etter første ledd nr. 1 kan iverksettes uten at det er nødvendig å bringe saken inn for namsmyndighetene.

Utgifter ved tiltak etter denne paragraf skal bæres av reieneieren og er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 80 *Straffansvar*

Overtredelse av denne lov eller av forskrifter, pålegg, forbud eller andre bestemmelser som er gitt eller opprettholdt i medhold av loven, straffes med bøter så fremt forholdet ikke rammes av noen strengere straffebestemmelse. Forsøk straffes likt med fullbyrdet forseelse. Også uaktsom overtredelse og medvirkning er straffbar.

Kapittel 12 Avsluttende bestemmelser

§ 81 *Forskrifter*

Departementet kan fastsette nærmere forskrifter til gjennomføring av denne lov.

§ 82 *Ikrafttredelse*

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Fra samme tidspunkt oppheves lov 9. juni 1978 nr. 49 om reindrift.

Kongen kan gi overgangsbestemmelser, herunder bestemme i hvilken grad bestemmelser gitt i medhold av den tidligere lov skal gjelde fortsatt, så fremt de ikke kommer i strid med loven her.

§ 83 *Endringer i andre lover*

Fra den tid loven her trer i kraft, gjøres følgende endringer i andre lover:

1. I lov 23. oktober 1959 nr. 3 om oreigning av fast eiendom § 30 oppheves henvisningen til lov 9. juni 1978 nr. 49 om reindrift og ny henvisning til lov DDMM 2007 nr. XX om reindrift føyes til.

2. I lov 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. gjøres følgende endringer:

§ 2 bokstav c nr. 3 skal lyde:

gi reglar om bruken i område *i det samiske reinbeiteområdet* der det går føre seg *reindrift*. Retten kan ikkje regulere tilhøva mellom dei som utøver slik reindrift.

§ 6 a første ledd første punktum skal lyde:

Jordskifteretten kan i særskild sak eller i samband med jordskifte halde skjønn etter *reindriftslova*.

§ 6 a nytt annet ledd skal lyde:

Jordskifteretten skal behandle saker etter reindriftslova § 59 fjerde ledd.

§ 35 bokstav i skal lyde:

ordne tilhøva mellom reindriften og grunneigarar og andre rettshavarar i område *i det samiske*

reinbeiteområdet der det går føre seg *reindrift*, når det gjeld beite, flyttlei og liknande.

§ 36 annet ledd skal lyde:

Retten til reindrift *i det samiske reinbeiteområdet* kan ikkje avløysast.

§ 88 annet ledd annet punktum skal lyde:

I område *i det samiske reinbeiteområdet* der det går føre seg *reindrift*, kan og leiar av reinbeitedistrikt krevje grensegang.

§ 88 a første ledd skal lyde:

Eigar eller innehavar av alltidvarande bruksrett kan krevje at jordskifteretten skal klarleggje og fastsette eigedoms- og bruksrettstilhøva *i sameiger, i andre område* der det er sambruk mellom eigedomar *og i område i det samiske reinbeiteområdet* der det går føre seg *reindrift*, når dette er nødvendig av omsyn til ein rasjonell bruk av området *eller for registrering av uregistrert jordsameige*.

3. I lov 29. mai 1981 nr. 38 om viltet skal § 31 første ledd annet punktum lyde:

Reindriftsamenes jakt og fangst reguleres av *reindriftsloven § 26*.

4. I lov 21. desember 1984 nr. 101 om reindrift i kommunene Meldal, Midtre Gauldal, Oppdal, Rennebu, Rindal, Sunndal og Surnadal gjøres følgende endringer:

§ 2 første og annet punktum skal lyde:

Utøvelse av reindrift i de kommunene loven omfatter krever særskilt tillatelse av Kongen i samsvar med *reindriftsloven § 8*. Tillatelse kan bare gis til personer som oppfyller vilkårene i *reindriftsloven § 9 for å eie rein i det samiske reinbeiteområdet*.

§ 3 første ledd skal lyde:

I kommunene Meldal, Midtre Gauldal, Oppdal, Rennebu, Rindal, Sunndal og Surnadal kan Kongen mot vederlag etter skjønn kreve avstått til staten rett til å utøve reindrift slik denne beskrives i *reindriftsloven §§ 19 til 24*, når dette finnes nødvendig for å sikre fortsatt samisk reindrift i området og det må regnes med at inngrepet utvilsomt vil være til mer gagn enn skade.

§ 4 første ledd skal lyde:

Reindriftslovens regler om reindrift *i samiske regionale reinbeiteområder og samiske reinbeitedistrikter* gjelder tilsvarende for reindriften i området som omfattes av denne lov, så langt de passer.

Bestemmelsene i *reindriftsloven* §§ 25, 26 og 63 gjelder likevel ikke.

5. I lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk m.v. skal § 22 annet ledd lyde:

Reindriftssamenes fiske reguleres av *reindriftsloven* § 26.

6. I lov 4. juli 2003 nr. 74 om hundehold gjøres følgende endringer:

§ 7 annet ledd skal lyde:

Om ferdsel med hund i område hvor tamreinbeiter, gjelder også *reindriftsloven* § 65.

§ 8 annet ledd skal lyde:

For bruk av hund under jakt og fangst mv. gjelder også viltloven § 23, jf. § 26, og *reindriftsloven* § 65.

§ 27 første ledd skal lyde:

Om erstatningsansvar for skade voldt av hund gjelder det som følger av andre lovfestede og ulovfestede regler, bl.a. skadeserstatningsloven § 1-5 om ansvar for dyr og *reindriftsloven* § 66 om hunder.

7. I lov 17. juni 2005 nr. 101 om eigedomsregistrering § 52 nr. 9 skal endringen i lov 21. desember 1979 nr. 77 om jordskifte o.a. § 88 a lyde:

Eigar eller innehavar av alltidvarande bruksrett kan krevje at jordskifteretten skal klarleggje og fastsette eigedoms- og bruksrettstilhøva i *sameiger*, i andre område der det er sambruk mellom eigedomar og i område i det samiske reinbeiteområdet der det går føre seg *reindrift*, når dette er nødvendig av omsyn til ein rasjonell bruk av området eller for registrering av uregistert jordsameige.

